

**Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Východoevropská studia**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2012

Nikola Dědinová

**Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Východoevropská studia**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Nikola Dědinová

Ruská „feňa“ aneb deklasovaná lexika

Russian phenomenon of „fenja“ in other words declassified lexicon

Praha 2012

Vedoucí práce: PhDr. Věra Lendělová, Csc.

Ráda bych na tomto místě poděkovala PhDr. Věře Lendělové, Csc., vedoucí mé bakalářské práce, za pomoc při výběru a při návrhu zpracování jednotlivých částí a také za individuální konzultace, které přispěly ke zkvalitnění obsahu práce, ale především za morální a psychickou podporu a vlídná slova, kterých se mi po celou dobu psaní i studia dostávalo v hojné míře.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V dne

Abstrakt

Klíčová slova: Rusko. Sociální dialekt. Argot. Feňa.

Práce se zabývá ruským sociálním dialektem, jmenovitě argotem kriminálních a deklasovaných živlů. V první kapitole se věnuje pozornost terminologii, která se používá pro popis mluvy kriminálních, např. tajný jazyk, smluvený jazyk, argot, žargon, blat, feňa aj. V druhé kapitole se snažíme ozřejmit druhy argotů – všeobecný, vězeňský a specializovaný. V třetí kapitole popisujeme hlavní funkce argotu a v čtvrté se snažíme postihnout historii vývoje argotu v ruském prostředí od počátku až po současnost na základě jeho výzkumu v oblasti lingvistiky, beletrie, penitenciární sociologie i etnografie.

Abstract:

Keywords: Russia. Social dialect. Argot. Fenja.

The work is devoted to the Russian social dialect, in particular to the argot of criminals and déclassé groups. In the first chapter we focus on terminology, which is used for description of the languages of criminals, for example: secret language, conventional language, argot, jargon, blat, fenja and others. In the second chapter we try to clarify types of argots – general, prison and specialized. In the third chapter we describe main functions of argot and in the fourth we want to show historical development of Russian argot from the very beginning to the present, based on the research, which was done on linguistics, belles-lettres, sociology and ethnography.

Анотация

Ключевые слова : Россия. Социальный диалект. Арго. Феня.

В работе рассматривается один из русских социальных диалектов - арго преступников и деклассированных элементов. В первой главе уделяется особое внимание терминологии, которая используется для описания речи преступников, напр. тайный язык, условный язык, арго, жаргон, блат, феня итп. Во второй главе мы пытаемся осветить разновидности арго – общеуголовное, тюремное и специализированное. В третьей главе описываются основные функции арго и в четвёртой мы хотим показать историческое развитие русского арго с самого начала до настоящего времени на основании исследований в области лингвистики, пенитерциарной социологии и этнографии, а также в художественной литературе.

Obsah

Úvod	8
1. Problematická terminologie	10
1.1 Žargon a Argot	10
1.2 Smluvený jazyk zločinců tzv. Условный язык воров	12
1.3 Tzv. Байковский язык	13
1.4 Tzv. Блатная музыка	13
1.4.1 Блат	14
1.4.2 Музыка	15
1.5 Tzv. Феня	17
2 Funkce argotu	21
2.1 Konspirativní funkce	21
2.2 Nominativní funkce	22
2.3 Poznávací funkce	22
2.4 Světonázorová funkce	24
3 Druhy argotu	27
3.1 Všeobecný argot	27
3.2 Vězeňský argot	28
3.3 Specializovaný argot	32
4 Historie výzkumu ruských argotů	34
4.1 Předrevoluční bádání	34
4.2 Porevoluční období	45
4.2.1 Sociologické období	47
4.2.2 Doba marrismu a Stalina	56
4.2.3 Stalinské období	62
4.2.4 Období po Stalinovi	63
4.2.4.1 Problémové slovníky	66
4.2.4.2 Problémové slovníky v období po perestrojce	68
4.3 Období po perestrojce	69
4.3.1 Kriminální svět	69
4.3.2 Jazyková situace	70
4.3.2.1 Kulturně jazyková negramotnost	70
4.3.2.2 Obscenní a vulgární lexika	72
4.3.2.3 Argot kriminálních a žargon mládeže	74
Závěr	78
Seznam literatury	80
Přílohy	98

Úvod

„Slova mohou působit jako nepatrné dávky arzenu: polykáme je bezděky, zdánlivě nepůsobí, ale po určité době člověka otráví.“¹

Viktor Klemperer

Tématem naší bakalářské práce je mluva ruských kriminálníchků, kterou lingvisté povětšinou označují slovem argot, ruská společnost slovem „feňa“. Můžeme si položit otázku, zdali je přínosné studovat argot a potažmo číst tuto práci. Bez bázně a hany můžeme říci, že ano a to hned z několika důvodů. Prvním důvodem je aktuálnost tématu naší práce, neboť po rozpadu Sovětského svazu došlo k aktivizaci argotu v ruské společnosti, argotismy se dostaly do žargonu mládeže, do prostořečí, do všeobecného slangu i do spisovné ruštiny, argotismy typu *беспрдел, тусовка, крыша, разборка* zná každý Rus. Druhým důvodem může být skutečnost, že když se dobře zmapuje argot, lze efektivněji bojovat s kriminální subkulturou, protože prostřednictvím argotu se můžeme dozvědět o změnách, ke kterým dochází v samotné kriminální subkultuře, o nových postupech, trendech, o nově vzniklých profesích a samozřejmě se z něj mnoho dozvíme i o psychologii samotných kriminálníchků. Proto se naše práce bude opírat nejen o poznatky jazykovědců, ale i etnografů, sociologů, psychologů a právníků. A třetím důvodem, proč studovat argot, je fakt, že argot je varietou ruského jazyka, pro lingvistu představuje velice zajímavý materiál ke studiu nejenom všude proklamované slovní zásoby a způsobu jejího tvoření, ale i morfologie a fonetiky, a také samotné ruštiny.

Studium argotu má v Rusku dlouho tradici, je spojeno s lingvisty jako V. I. Dal, J. A. Baudouin de Courtenay, B. A. Larin, D. S. Lichačev, V. M. Žirmunský, V. A. Tonkov, L. I. Skvorcov, M. A. Gračev, V. S. Jelistratov, A. A. Sidorov aj.; nesmíme zapomenout ani na spisovatele, kteří popisovali život a jazyk kriminální subkultury, např. M. F. Dostojevský, S. V. Maximov, V. M. Doroševič, A. I. Kuprin, A. P. Čechov, V. T. Šalamov, A. I. Solženicyn aj. Materiálů ruské provenience je mnoho, české je poskromnu, zmiňme metodický manuál pro českou vězeňskou službu M. Grossmanna „Ruskojazyční“, slovníček L. Dvořáka „Эй, чувак! Ruský slang aneb Český hambář jazyka ruského“, slovník O. Dlouhé „Rusko-český odborný slovník policejně-právní terminologie a kriminálního slangu“ a příspěvek „K problematice kriminálního slangu v ruštině“ J. Svobodové, který zazněl na pravidelně pořádané plzeňské konferenci „O Slangu a Argotu“, čímž vlastně končí výčet relevantních českých prací, které se zabývají argotem

¹ Klemperer, V., *Jazyk Třetí říše – LTI poznámky filologovy*, s. 23.

ruských kriminálních, proto naše práce bude spíše seznamovacího charakteru. Za cíl si klade nastínit sociální a jazyková východiska vzniku ruského argotu, vyjasnit příčiny přechodu argotismů do jiných variet ruského jazyka, popsat funkce a druhy argotu, sledovat fixaci ruského argotu od samého počátku. Jsme si přitom vědomi, že argot by neměl být sledován pouze z jednoho hlediska a synchronně, ale že by měl být sledován spolu s dalšími projevy kriminální subkultury, jako jsou kriminální normy a pravidla chování, kriminální folklor, poezie, přísahy, průpovídky a tetování. Bohužel, z hlediska objemového přesahu práce nebylo možné se všem otázkám spojeným s argotem věnovat v textové části práce, proto v textu alespoň odkazujeme na nejrenomovanější publikace, kde se čtenáři dozvědí více.

Práce se skládá ze čtyř kapitol. První kapitola naší práce by se dala chápat i jako metodologická část, v níž se pokusíme ozřejmit nejčastější termíny, které se používají pro pojmenování jazyka kriminálních, především se zaměříme na ty, které jsou našemu jazykovému prostředí neznámá. Druhá kapitola se věnuje druhům argotu kriminálních, snaží se dát jasnou charakteristiku všeobecného, vězeňského a specializovaného argotu. Třetí kapitola zkoumá argot z hlediska funkčního, snaží se vyjasnit, s jakým záměrem kriminálníci používají argot, ale i další komunikační prostředky jako je mimika, gesta, tajnopis aj. Čtvrtá kapitola a nejobsáhlejší kapitola je věnována historii a vývoji kriminální subkultury a jejího argotu od 18. století po dnešek, seznamuje s nejdůležitějšími pracemi spisovatelů, etnografů, policejních činitelů a lingvistů, přičemž na konci se snaží i poukázat na to, že používání argotismů a chování podle kriminálních norem není bez následků pro ruskou společnost.

Hlavní metoda, kterou jsme zvolily pro analýzu materiálu, je popisně-analytická. Snažíme se popsat kriminální subkulturu i jednotlivé argotismy, u klíčových argotismů, které se z velké části už dostaly do hovorové ruštiny, uvádíme i etymologický výklad, snažíme se je adekvátně vysvětlit a přeložit především s pomocí slovníků O. P. Dubjaginové, M. A. Gračeva, V. S. Jelistratova a našeho „jazykového citu“, ale protože popis a analýza tak dynamického, protichůdného a rozmanitého jevu, jakým je ruský argot, je disciplínou obtížnou, nepretendujeme na tvrzení, že vždy jsme zvolili zcela správný překlad a výklad.

1. Problematická terminologie

V různých zemích se řeč zločinců a deklasovaných skupin nazývá rozličně, ve Francii *argot*, *jargon*, *langue verte*, v Německu *Rotwelsch*, *Gaunersprache*, v Anglii *cant*, *argot*, v Polsku *mowa zlodziejska*, *szwargot więzienny*, *blatna muzyka*, v České republice *hantýrka*, *argot*, *slang*, *vězeňská mluva*, na Ukrajině *арго*, *правопорушницьке арго*, *кримінальне арго (жаргон)*, *жаргон злочинців*, *феня* a v Rusku? V Rusku se můžeme setkat s názvy: *арго*, *жаргон*, *арго деклассированных элементов*, *воровское арго (жаргон)*, *тюремный жаргон*, *условный язык преступников (воров, уголовников)*, *тайный язык*, *байковый язык*, *воровской язык*, *рыбий язык*, *уголовный язык*, *блатная феня*, *блатная музыка*, *стук по блату*, *соня* aj. V první kapitole se pokusíme nejfrekventovanější z těchto termínů osvětlit.

1.1 Žargon a Argot

Každá vědecká práce, která pojednává o sociálních dialektech, začíná pokusem terminologicky vyjasnit dva termíny - žargon a argot.² Neboť „*получилось так, что по поводу арго и жаргонов лингвисты создали свой жаргон, причем, в отличие, например, от носителей "блатной музыки", сами лингвисты понимают друг друга не всегда.*“³

Jedna část lingvistů tyto termíny používá jako absolutní synonyma (B. A. Larin, V. S. Jelistratov),⁴ druhá - jako částečná synonyma (D. J. Rozental, O. S. Achmanovová)⁵ a třetí je chápe jako dva naprosto odlišné termíny (V. D. Bondaletov, M. A. Gračev)⁶. Přičemž termín argot může, na jedné straně plně, dublovat termín žargon - můžeme se setkat s argotem (žargonem) námořníků, vojáků, divadelníků, kriminálníků aj. Na straně druhé -

² O etymologii argotu a žargonu se nebudeme zmiňovat, jsou to běžně dostupné informace, viz Корецнý, Ф., *К рыводу терминů slang, argot, hantýrka a žargon*, s. 76-80; Липатов, А. Т., *Сленг как проблема социолектики*, s. 52-62.

³ Елистратов, В. С., *Русское арго в языке, обществе и культуре*, s. 82.

⁴ „Читатель уже заметил, что я употребляю термины “арго” и “жаргон” как синонимы.“ In Ларин, Б. А., *Западноевропейские элементы русского воровского арго*, s. 114.

„Продолжая употреблять здесь термин «арго», я, соответственно, продолжаю не настаивать на том, что он (термин) верный. Читатель может заменить его словами «жаргон» или «сленг». От этого ровным счетом ничего не изменится.“ In Елистратов, В. С., *Толковый словарь русского сленга*, s. 8.

⁵ „**Жаргон** (франц. jargon). То же, что арго, но с оттенком уничижения.“ In Розенталь, Д. Э., Теленкова, М. А., *Словарь справочник лингвистических терминов*, s. 104.

„**Арго** англ. slang, фр. argot, нем. Sondersprache, исп. jerga. То же, что жаргон; в отличие от последнего термин арго лишен пейоративного, уничижительного значения.“ In Ахманова, О. С., *Словарь лингвистических терминов*, s. 52.

⁶ V. D. Bondaletov a M. A. Gračev používají termín argot pouze pro mluvu potulných obchodníků a řemeslníků, nebo pro mluvu kriminálníků a deklasovaných. Viz 65,75 s.

se termín argot může maximálně zúžit a používat se *jen* na pojmenování mluvy kriminálních a deklasovaných živlů (M. A. Gračev), nebo se naopak může maximálně rozšířit a zahrnovat mluvu celé Moskvy (V. S. Jelistratov⁷).

Pokud chceme vysvětlit, proč došlo k terminologické nejednoznačnosti, musíme se vrátit do 60. let 19. století, kdy byly tyto termíny převzaty z francouzské lingvistiky. Slovo žargon bylo vůbec poprvé zachyceno ve „Výkladovém slovníku“ V. I. Dala jako: „*наречье, говор, мѣстная речь, произношение*“,“⁸ slovo argot chybělo. Zanedlouho vyšel „Příruční slovník“ F. Tolla, kde byly zachyceny už oba termíny: argot „*называется во Франции язык воров, также и цыганский язык; арготизм, выражение или особенность воровского языка*“,“ zatímco žargon je definován jako: „*испорченное наречие, местная речь, говор; также язык, придуманный для известной цели, напр. язык воров*.“⁹ Už tehdy se argot a žargon používaly jako synonyma pro popis jazyka kriminálních; později se v této tradici pokračovalo, přičemž se definice obou termínů ještě více rozvíjely.

Dalším problémem je, že se tyto termíny používají nejen k pojmenování sociálních dialektů (jednoho či více), ale také pro stylisticky sniženou nespisovnou lexiku. Tedy fungují, jak v rámci dialektologie, tak i stylistiky, přičemž vyjasnění je třeba pouze v dialektologii.¹⁰ K terminologické nejednoznačnosti přispěla i nemožnost studovat sociální dialekty od 30. let 20. století, poté, kdy Stalin prohlásil, že sociální skupiny, které by používaly argot či žargon v SSSR, neexistují. Změna nastala až po jeho smrti, kdy se zrodila nová generace sociálních dialektologů. Bohužel ani ta nepřišla s jednoznačným, jednotným terminologickým aparátem, ba právě naopak, mnozí z nich si vymysleli nová pojmenování.

⁷ Jelistratova koncepcí argotu jako poetického prostředku kultury vychází z francouzského pojetí termínu argot, velice obdobně argot chápe i současný francouzský lingvista L. J. Calvet, viz Calvet, L. J., *L'Argot en 20 Leçons*.

⁸ Даль, В. И., *Толковый словарь живого великорусского языка*, Т. I., s. 526.

⁹ Толль, Ф., *Настольный словарь для справок по всем отраслям знания*, Т. II., s. 145, 154.

¹⁰ Приёмывшева, М. Н., *Тайные и условные языки в России XIX в.*, s. 15.

Argotismů se hojně využívá v hovorovém, publicistickém i uměleckém stylu. V umělecké literatuře se umělec vždy musí rozhodnout, zda použije argotismy. Jestliže ano, pak v jaké míře a jaký druh argotu použije. Spisovatelé jako M. F. Dostojevský, A. I. Kuprin, S. D. Dovlatov, V. T. Šalamov, A. I. Solženicyn používali argotismy ve svých dílech jako výrazné prvky emotivní a charakterizační, používali je k přiblížení jednání osoby, doby, prostředí či situace. Důkazem adekvátního používání argotismů je povídka Solženicyna „*Jeden den Ivana Děnisoviče*“, kde jsou argotismy využity jen pro popis nezbytných vězeňských reálií, např.: *баланда* - každodenní zapražená, řídká polévka (ve vězeňském prostředí existuje prupovídka: „*От баланды кровь густеет, хуй толстеет*“); *пайка* - přesně stanovený příděl chleba; *вагонка* - poschodovitě dvojitá palandy pro čtyři osoby; *вышка* - trest zastřelením, poprava; *ипоны* - každodenní únavné prohlídky; *качать права* - vyžadovat dodržování práv a povinností atd. In Солженицын, А. И., *Один день Ивана Денисовича. Рассказы 60-х годов*.

Ruská laická veřejnost tyto dva termíny vůbec nerozlišuje a raději volí pro označení mluvy kriminálníků slova jako *феня, блат, блатная феня, музыка*. My budeme pracovat s termínem argot, protože je to termín nejvíce neutrální, nevyvolává negativní konotace, a v neposlední řadě je charakteristický pro ruskou lingvistiku tradici, kterou ztělesňují lingvisté jako B. A. Larin, D. S. Lichačev, V. V. Vinogradov, M. A. Gračev. Přičemž argot budeme chápat jako výrazivo, „*keré je používáno jistou vrstvou společnosti při jednání vyznačujícím se obvyklým společenským (někdy i právním) normám, vyznačuje se záměrnou nebo nezáměrnou trvalou nebo dočasnou utajeností a komunikativní ohraničeností převážně na sféru aktivních uživatelů, slouží k vyjádření sounáležitosti vrstvy.*“¹¹

1.2 Smluvený jazyk zločinců tzv. Условный язык воров

Termín *условный язык* pochází z latinského *lingua conventionalis*; byl aktivně používán v druhé polovině 19. století, kdy spadal pod obecnější termín *искусственный язык*.¹² Důležitým rysem tohoto jazyka byla jeho smluvenost, jakási umělost, která stála v opozici k jazyku, který vznikal spontánně, přirozeně. „Slovník lingvistických termínů“ O. S. Achmanovové definuje smluvený jazyk takto: „*Тайный язык, условный язык, - социальный диалект обособленной (ранее - профессиональной) группы, создаваемый с целью замкнутого общения в пределах данной группы.*“¹³ Z této definice vyplývá synonymičnost termínů tajný a smluvený jazyk (V. I. Dal je používal jako synonyma), ale tak by tomu nemělo být, protože smluvenost je širším konceptem obou termínů. Smluvený jazyk může mít jako jednu z funkcí utajení (konspiraci), a i když tuto funkci ztratí, stále zůstává smluveným jazykem. Avšak tajný jazyk, je-li odtajněn, přestane být tajným. Je důležité zdůraznit, že argot jako totálně tajná řeč je mýtus,¹⁴ který se traduje z generace na generaci. Vždy tu existovalo riziko porozumění řeči kriminálníků, jehož velikost závisela

¹¹ Uher, F., *Nová modifikace argotu?*, s. 394.

¹² V západní lingvistice je termín umělé jazyky vyhrazen jazykům, jako jsou Esperanto, Ido, Volapük aj.

¹³ Ахманова, О. С., *Словарь лингвистических терминов*, s. 480.

„**Тайные языки, условные языки**, - традиционное название ряда жаргонов (см.), к-рые использовались относительно замкнутыми социальными группами – бродячими торговцами, ремесленниками-отходниками, нищими. Т.я. были знаками принадлежности к корпорации и своего рода коллективной игрой. Название «Т. я.» связано с предполагаемой конспиративной функцией этих языков. Сведение о Т. я. в Европе – с. 13 в. (язык нищих в Германии). Первые записи рус. торговцев-офеней (т.н. суздальский язык) – в словаре П.С. Палласа (кон. 18 в.). (...) Используемые в Т.я. слова общеупотребительного языка иногда затемняются с помощью замены или перестановки слогов: офенское *шивар* (товар), *лопица* (полиция). Такие приёмы словообразования дали основания называть Т. я. условными (искусственными). Т. я. исчезают вместе с соответствующими социальными группами и распространением лит. языка.“ In Караулов, Ю. Н., *Энциклопедия Русский язык*, s. 553-554.

¹⁴ Odaloš, O., *Úvahy o pojme Argot*, s. 18.

na míře poznání a ovládnutí argotu druhou stranou - od policistů, přes penitenciární pracovníky, lingvisty až po zákonu dbalé obyvatelstvo.

Na počátku 20. století, když lingvisté, etnografové, policisté a spisovatelé začali systematicky studovat argot kriminálních, teze o argotu jako umělém a tajném jazyku začala ztrácet na přesvědčivosti a dnes většina lingvistů souhlasí s názorem D. S. Lichačeva, že „*обычная речь вора так же естественна и не условна, как и речь представителя любой другой социальной группы.*“¹⁵

Slovo *вор*, neoznačuje pouze zloděje, ale má širší, obecnější význam - kriminálník. Ve starších dobách slovo *вор* neoznačovalo jedince, který má problémy s respektováním soukromého vlastnictví jiných lidí, ale osoby velice nebezpečné ruskému národu, tj. od Litevců plundrujících moskevská knížectví, přes kozáky v době Smuty až po cary samozvance. Toho, kdo kradl, nazývali *татемь (тать)* a jeho řemeslo *татьбою (татьба)*.¹⁶ V kriminálním prostředí slovo *вор* označuje buď *вора в законе* nebo přinejmenším jedince, který dodržuje *воровской закон*.¹⁷

1.3 Tzv. Байковий язык

V. I. Dal nazval svůj slovníček v polovině 19. století „Условный язык петербургских мошенников, известный под именем музыки или байкового языка“. Etymologii tohoto pojmenování argotu kriminálních vysvětluje ve svém „Výkladovém slovníku“, kde uvádí, že lexém *байковий* vznikl od „*байки, суконный, картавый? или от гл. баить, байкать, баивать?*“,¹⁸ jež znamenají zpívat, vyprávět, unavovat mluvením. Toto pojmenování pro argot kriminálních používali, jak lingvisté, tak kriminálníci.

1.4 Tzv. Блатная музыка

Roku 1908 se objevil slovník V. F. Trachtenberga „Блатная музыка (Жаргон тюрьмы)“, v roce 1927 slovník S. M. Potarova „Словарь жаргона преступников (Блатная музыка)“ a v roce 1931 M. M. Fridman nazval svoji stať „Еврейские элементы блатной музыки“.

¹⁵ Лихачев, Д. С., *Черты первобытного примитивизма воровской речи*, s. 57. Více srov. Грачев, М. А., *К вопросу о функциях аргот*; Лихачев, Д. С., *Арготические слова профессиональной речи*.

¹⁶ Максимов, С. В., *Сибирь и каторга в трех частях*, s. 227.

„Slovo *tatъ* jako jméno rodu muž. je ve slovanštině doloženo jakožto jméno činitele s významem „zloděj“ (etymologicky vlastně „kradmo jsoucí, kradoucí se“), v csl. *tatъ*, slvin. *tat*; bývalo také v češtině, jak viděti z místního jména *Tatobity* a ze slovesa *otátovati* „ošiditi““. In Zubatý, J., *Studie a články*, s. 347.

¹⁷ Více poznámka č. 174.

¹⁸ Даль, В. И., *Толковый словарь живого великорусского языка*, Т. I., s. 38-39.

1.4.1 Блат

Ustálené slovní spojení *блатная музыка* se skládá ze dvou komponentů, první komponent je mladší, odvozený od slova *блат*. M. A. Gračev tvrdí, že první fixaci slova *блат*, nebo přesněji od něho odvozeného slova *блатные*, můžeme nalézt v črtě A. I. Kuprina „Вор“ z roku 1895, kde toto slovo označovalo jedince, který měl blízko ke kriminálnímu světu, ale nebyl jím plně přijímán.¹⁹ Samotné slovo *блат* bylo fixováno ve slovnících V. F. Trachtenberga, V. I. Lebeděva, V. M. Popova až o několik let později, kde označovalo jakýkoli zločin, ať už to byla krádež, vražda, penězokazectví či přepadení.

V. F. Trachtenberg ve svém slovníku tvrdí, že slovo *блат* pochází buď z německého *Blatt* - list, doprovázející zatčeného, kde byly zapsány i jeho zločiny, nebo od německého slova *Blut* - krev (zkomoleně).²⁰ Podle V. V. Stratena *блат* pochází z německého argotu, tzv. *Rotwelsch*, kde existují slova jako *platt* - ten, komu lze důvěřovat a *Blatter* - zloděj. Později tato slova podle Stratena přešla do polského argotu, kde *blat* označoval překupníka, *blatny*, *blotny* - představitele kriminálního světa, odkud je převzal ruský argot.²¹

Podle mínění A. Sidorova toto slovo bylo známé už za vlády Petra I., kdy bylo spojeno s jeho reformami. Bojaři byli nuceni oholit si vousy, nosit šat podobný německému a jejich děti se musely učit řemeslům. Pokud se ale bojar nehodlal smířit s novou situací, mohl si zaplatit, aby se jeho jméno dostalo na speciální list papíru, na seznam, který se holandsky řekne *Blatt*, a byl tak spolu se svou rodinou zproštěn těchto nových povinností. Později bylo ze slova *блат* odvozeno adjektivum *блатной* - ten, který se nepodřizuje všeobecně platným zákonům a normám. Bohužel žádné lexikografické, lingvistické materiály ani umělecká díla nezachytila toto slovo v době panování Petra I., ale až o několik století později, proto jde spíše o etymologii lidovou a přesvědčivější se zdá být Sidorův druhý názor ohledně původu slova *блат*, kdy ho spojuje s jidiš z okolí Oděsy, kde toto slovo znamenalo dlaň, ruku. Když se dojednával kontrakt, došlo k jeho potvrzení vyzváním:

¹⁹ „Промежуточную ступень между ворами и обыкновенными людьми составляют "блатные", то есть пособники, покровители или просто только глядящие сквозь пальцы люди всяких чинов и званий. Сюда относятся: разного рода пристанодержатели, дворники, прислуга, хозяева ночлежных домов и грязных портерных.“ In Куприн, А., *Вор. Висе о фразету блатная музыка*: Грачев, М. А., Мокиенко, В. М., *Историко-этимологический словарь воровского жаргона*, s. 40-45.

²⁰ Трахтенберг, В.Ф., *Блатная музыка (Жаргон тюрьмы)*, s. 8.

²¹ Статен, В. В., *Арго и арготизмы*, s. 134. Stejný názor sdílí i V. A. Larin, který píše: „Блат, блатной «преступный, преступник; вор. арго» pz. blat, blatny; gw. platt «свой, заслуживающий доверия»; platten «говорить» и Blatte «воровской жаргон».“ In Ларин, Б. А., *Западноевропейские элементы русского воровского арго*, s. 121. О. Горбач пíše: „блатний «свій» нім, арг. platt, blatt «втаємничений, певний, злодійський»“ In Горбач, О., *Правопорушницькі східньо-українські арготизми в дотичних словниках і в літературі перед 1-ою світовою війною*, s. 193-194.

„*Давай блат!*“, neboli dej mi na to ruku, a proto *блатной* označovalo v jidiš člověka, kterému lze důvěřovat.²²

Možných výkladů slova *блат* je mnoho, neboť na přelomu 20. století došlo k intenzivnímu přejímání lexiky především z němčiny, polštiny a jidiš. Proto s jistotou nemůžeme říci, jaký jazyk byl prvotním zdrojem a jaký byl jen prostředníkem.

V argotu existuje mnoho odvozených slov od prvotního slova např.: *блатной* - člen kriminálního světa, chytrý zloděj či kriminálník; *блатак* - překupník, profesionální kriminálník; *блатарка* - žena, která patří ke kriminálnímu světu či zlodějka; *блатхата* - úkryt; *Каин-блатырь* - zloděj koní; *скамейка блатная* - kůň, který byl naučený, aby se po prodeji vrátil zpátky ke svému původnímu majiteli; *блатная сыроежка* - hrubá, vulgární ženština; *блатовать по (на) лапу* - dávat úplatky; *блатовый* - úplatný dozorce; *блат-задачник* - slovník argotických slov; *наблатыкаться, наблатоваться* - naučit se argot; *ходить на блат* - páchat kriminální činnost.²³

Na počátku 20. století se slovo *блат* stalo internacionálním, používali ho kriminálníci mnoha zemí, ve 20. letech 20. století v hovorové ruštině toto slovo označovalo buď úplatek nebo argot kriminálků (*он по блату понимает, он кумекает по-блатски*²⁴). Všudypřítomné se stalo slovní spojení *найти, устроиться по блату* - získat něco nezákonným způsobem. Dnes je slovo *блат* v normativních slovnících zafixováno ve dvou významech: jako termín pro označení argotu kriminálků, nebo jako známosti, kterých se využije k získání toho, po čem toužíte.²⁵

1.4.2 Музыка

Druhý komponent analyzovaného spojení je starší. Podle V. V. Chimika slovo *музыка* jako označení argotu kriminálků „*было образовано от офенского мазыка (самоназвание социальной группы) и по звуковым ассоциациям с высокочастотными в воровской среде номинациями маз, маза, мазьё, мазиха, мазурик, мазурить. Наконец, важным фактором формирования популярного криминонима не могла не*

²² Сидоров, А. А., *Словарь современного блатного и лагерного жаргона*, s. 8.

Lingvistické obci je A. A. Sidorov znám svými počiny v lexikografii, ruské veřejnosti je znám pod přezdívkou *Fima Žiganec*, jako ten, co píše o kriminálním folkloru a překládá ruskou klasiku do argotu, přičemž do ruského argotu přeložil i argotické balady Fr. Villona. Mezi jeho nejznámější publikace patří „*Мой дядя, падло, вор в законе... Классическая поэзия в блатных переводах*“, „*Классические блатные песни с комментариями и примечаниями Фимы Жиганца*.“ Překládání klasiky či beletrie do argotu není nic nového, ve Francii se tímto zabýval Robert Giraud, viz Giraud, R., *L'académie d'argot*.

²³ Грачев, М. А., *От Ваньки Каина до мафии*, s. 79-83; Дубягина, О. П., Смирнов, Г. Ф., *Современный русский жаргон уголовного мира*, s. 35-36.

²⁴ Сидоров, А., *Жиганы, Уркаганы, Блатари*, s. 111.

²⁵ Шведова, Н. Ю., *Толковый словарь русского языка*, s. 48.

быть внутренняя форма, образный модификатор «музыка», ласкающий слух блатного и обеспечивающий игровой эффект, а значит, и эмоциональность. „²⁶

V dalším výkladu podrobněji rozebereme motivaci, jež vedla ke vzniku označení argotu jakožto *музыка*.²⁷ První motivací bylo slovo *мазыки*, které existovalo v argotu ofeňů. Ohledně významu slova *мазыки* existují dvě stejně hodnověrné teorie. První můžeme nalézt ve „Výkladovém slovníku“ V. I. Dala, kde se píše: „*уже в 1700 году разсыпались ходебцики, коробейники по всей Росии, называя сами себя странным именем масыковь.*“²⁸ S druhou teorií se můžeme setkat v článku „Офени“ I. A. Trofimovského (odborníka na jazyk ofeňů), podle něhož slovo *мазыки* je odvozeno od slovesa *мазать* - psát ikony a tedy *мазыки* - ti co píšou ikony. Dokonce se domnívá, že existoval frazém *ходить по мазыке, мазыкам*, tedy situace, kdy ofeni chodili a skupovali ikony od jejich tvůrců, přičemž ne vždy to byl z jejich strany čestný obchod.²⁹ Když tento idiom převzali kriminálníci, prošel nejenom změnou z *мазыка* na *музыка*, ale i změnou významu, kdy *ходить по музыке* začalo znamenat páčání jakékoli trestné činnosti, později už jen krádeží. V druhé polovině 19. století se objevil i frazém *ходить начистоту по музыке* - krádež z "vyšší ligy", kdy bylo zapotřebí dostatku drzosti, hbitosti, inteligence a zkušeností k provedení.

Druhou motivací byla již existující slova-argotismy: *маз* - překupník, náš člověk; *мазь* - zločinec, starý zkušený zloděj, hlava lupičské bandy, kapesní zloděj, pomocník zloděje; *мазурик* - zločinec, zloděj, podvodník; *мазурить* - "čórovat" z kapes; *маза* - učitel zlodějů; *мазьё* - podvodník; *мазура несчастная* - špatný zloděj; *мазиха* - žena, která patří ke kriminálnímu světu; *натянуть мазу* - oklamat. V současném argotu se setkáme už jenom s *маз*, *маза* - hlava lupičské bandy, zlodějská skupina; *держат мазу* - zastávat se svého člověka. Velká část slov s kořenem *маз* - přešla z argotu do prostořečí a stala se tak součástí běžné mluvy širokého okruhu lidí, např.: *маза* - sázka, možnost něčeho, podpora, úspěch, myšlenka; *мазово* - výborně; *мазьёвый* - výborný, známý, problematický; *держат мазу* - řídit něco, sázet; *потянуть мазу* - zaručit se za někoho.³⁰

Třetí motivací bylo samotné slovo *музыка*, jakožto něco, co působí na emoce a pocity.

²⁶ Химик, В. В., *Поэтика низкого или Просторечие как культурный феномен*, s. 125.

²⁷ V. I. Dal odvozuje původ slova *музыка* jakožto označení argotu kriminálníků od sloves „*музюкать*, вор (онежск.) говорить шепелевато; *зюкать*: тмб. - беседовать, балагурить; ниж-ард. - толковать, обсуживать." In Даль, В. И., *Толковый словарь живого великорусского языка*, Т. II., s. 358.

²⁸ Даль, В. И., *О наречиях русского языка*, s. LXXXIV-V.

²⁹ Трофимовский, И. А., *Офени*, s. 560.

³⁰ Елистратов, В. С., *Словарь русского арго (материалы 1980 – 1990-х гг.)*, s. 236, 361; Грачев, М. А., *Словарь тысячелетнего русского арго. 27 000 слов и выражений*, s. 506-508.

Existuje i jiná teorie původu slova *музыка* pro označení argotu kriminálních, kterou zastává O. P. Dubjaginová, která tvrdí, že „*музыка - кандалы, первоначально имело значение - язык людей, закованных в кандалы. Это, как правило, были беспаспортные, беглые и паломники, которых контрабандисты нелегально переправляли за пределы Российской Империи.*“³¹

Ustálené spojení *блатная музыка* svědčí i o splynutí dvou odlišných argotických kriminálních tradic, jižní a severní (*блат* je spojen s jihem - s Oděsou a *музыка* se severem - s Petrohradem). Dnes je frazém *блатная музыка* pro označení argotu kriminálních už zastaralý, můžeme se setkat jen s druhým komponentem *музыкой*.

1.5 Tzv. Феня

Nejrozšířenějším neoficiálním současným názvem pro argot kriminálních je slovo *феня*, které vzniklo ze slova *офеня*.³² *Офеня, афеня* byl drobný obchodník, který cestoval po městech, vesnicích, usedlostech a obchodoval s knihami, ikonami, papírem, látkami, šperky, potravinami či s jinými drobnými věcmi.³³ Podle V. I. Dala se *офени* objevili ve Vladimírské gubernii na počátku 18. století, podle V. D. Bondaletova už v 15. století,³⁴ odkud vyjížděli putovat po širé ruské zemi a někdy i dále, do polského království či

³¹ Дубягина, О. П., *Нормы, обычаи и средства коммуникации криминальной среды*, s. 96-97. Dubjaginová vycházela z knihy „*V lesích*“ P. I. Mělnikova, kde se píše: „Там христоробец некий проживает, по Нашему состоит согласу. То у него ремесло, что беглых, беспаспортных да нашего брата паломника тайком за кордон переправлять, а оттуда разны товары мимо таможен возить - без пошлины, значит. И в том первые пособники ему жида (...). Переправляют нашего брата не кучей, а в одиночку, и завсегда в ночное время, чтобы, значит, таможенный объезд кого не приметил. Если ж увидят, дело плохое – тотчас музыку тебе на ноги, да и по образу пешего хождения назад в Россию.“ In Мельников, П. И., *Собрание сочинения в 6 томах*, Т. III., s. 142-143. Důkazy pro rodopu jejího názoru můžeme najít v „*Етимологическом словнику*“ М. Fasmera, kde se uvádí „*музыка «кандалы» вероятно, от звона цепей*“. In Фасмер, М., *Этимологический словарь русского языка*, Т. III., s. 6.

³² Etymologie slova *офе́ня* je nejasná: „I. Jagič tvrdí, že slovo pochází ze starořeckého slova *αφέντης* - pán, které bylo odvozeno od *αὐθέντης* - nezávislý, samostatný; V. Grigorovič - od slova *αφην* - ten, co odchází; M. Fasmer - od slova *αθηνато* - afinský, od města Afíny (Athény); I. Srezněvský ze slova finský; V. I. Dal ze slova *офест* - kříž, *офе́ня* - křtěný; M. Arapov odvozuje původ slova *офе́ня* od *охвес*, *ахвес* - ikona, *офе́ня* - ten, co píše ikony.“ In Арпов, М. В., *Откуда слово офеня?*, s. 117-118.

³³ Názvů pro potulné obchodníky bylo mnoho, někde je nazývali *офенями*, jinde *варягами*, *торгованами*, *коробейниками*, *прасолами*, *ходебичиками*, *разносчиками*, *маяками*, *щепетильниками*, či *суздалой* (v 18. století bylo město Suzdal hlavním centrem obchodu a překladištěm *офе́nského* zboží). Jazyk *офе́ňů* měl také mnoho pojmenování: *аманский*, *офенский*, *ламанский*, *аламанский*, *афинский*. Do ruského povědomí se potulní obchodníci dostali díky poémě N. A. Někrasova „*Коробейники*“, z níž si uvedeme malou ukázkou, která zachycuje mentalitu *офе́ňů*: „Славно, дядя, ты торгуешься! / Что не весел? ох да ох! / «В день теперя не отплюешься! / Как еще прощает бог: / Осквернил уста я ложию - / Не обманешь – не продашь!»“ In Некрасов, Н. А., *Коробейники*, s. 269.

³⁴ Бондалетов, В. Д., *Социально-экономические предпосылки отмирания условно-профессиональных языков и основные закономерности этого процесса*, s. 398- 416. Sami *офени* tvrdili, že jsou potomky národa, který už v 7. století osídlil Povolží, přičemž jeho členové sebe sami označovali za *ясы*, *ясыки*, z čehož mohlo později vzniknout *мясы*, *мазыки*. Je možné, že takový národ existoval, ale žádné důkazy jeho existenci zatím nepotvrdily. *Офени* se také snažili vyjasnit etymologii slova *офе́ня*. Tvrdili, že buď pochází od města *Ofena*, což je staré německé pojmenování pro město Pešt, nebo od města Afíny. In Арпов, М. В., *Откуда слово офеня?*, s. 118.

do rakouského mocnářství. Ofeni opouštěli své domovy skoro na celý rok kromě 2-3 měsíců, kdy se vraceli, aby se postarali o půdu. Proč se zrovna ve Vladimírské gubernii rozvinul tento způsob obživy, dávají vědci jednoznačnou odpověď: důvodem byla neúrodná půda a přelidněnost, což donutilo obyvatele k hledání alternativních způsobů obživy. A ten našli v podobě potulného obchodu.

Ofeňa nebyl jen potulným obchodníkem, ale i věštcem, mastičkářem, zaříkávačem, který tvrdil svým zákazníkům, že dokáže vyléčit bolavý zub, pomoci s nešťastnou láskou, s nemocným koněm, ale i s vyhnáním zlého ducha z tělesných útrob. Toto vše vyžadovalo, aby byl především dobrým vypravěčem, který se nebojí klamat a šidit. Ofeňa dokonce někdy zašel i dál a nepokrytě kradl, proto rolníci potulné obchodníky nazývali *ворами*.³⁵ Podle Dala ofeni sami sebe nazývali *масыками* nebo *обзетильниками*. *Масъ* v jejich argotu znamenalo já; *масы* - my; *масыги* - my, naši. Druhé označení pocházelo od slovesa *обзетить* - pokusit se podvést někoho; *обзетильник* - podvodník, šejdíf.³⁶ Dělili svět na dvě poloviny, nebyli zrovna nejčestnější a velká část jejich lexiky přešla na přelomu 18. a 19. století a na začátku 20. století do argotu kriminálních,³⁷ proto si mnoho badatelů myslelo, že ofeni by mohli býti zakladateli argotu kriminálních.

Na začátku 20. století, v době, kdy se začal rozvíjet kapitalismus a moderní metody obchodu, ofeňský tradiční způsob obživy ztratil schopnost konkurovat, proto mnoho z ofeňů odešlo za prací do měst či do jiných koutů ruské země a tak ofeni jako uzavřená sociální skupina, která hovoří svým vlastním argotem, přestala existovat. Přičemž jejich argot částečně přešel do teritoriálních dialektů, do argotu kriminálních a do prostořečí.

V první polovině 20. století se objevují frazémy pro označení argotu kriminálních, které odkazují k ofeňům, např. *по фене ботать* - z frazému *по офене ботать*,³⁸ z něhož vznikl pro označení argotu výraz *феня*; poprvé byl zařazen ve slovníku „Словарь

³⁵ „**Воряга** м. воръ, воришка; Кстр. влгд. Офеня, коробейникъ; разнощикъ, плутоватый торгашъ.“ In Даль, В. И., *Толковый словарь живого великорусского языка*, Т. I., s. 243.

³⁶ Tamtéž, s. 30.

³⁷ Kriminálníci převzali mnoho slov od ofeňů, např. slovo *лох*. Toto slovo ofeni převzali od obyvatel archandělské oblasti, kde jím častovali neohrabanou hloupou rybu, nejčastěji lososa (možných etymologických výkladů je více, např. В. А. Ларин odvozuje slovo *лох* od polského *wloch* - osoba; I. Jagič odvozuje slovo *лох* od *холоп*, kdy došlo k odstranění koncového formantu *он* a k prohození souhlásek). Ofeni tímto slovem označovali mužika, osobu, která k nim nepatřila, nebyla tak vzdělaná jako oni (ofeni sehráli důležitou roli v šíření gramotnosti v carském Rusku). Na konci 19. století toto slovo převzal argot kriminálních pro označení hloupého člověka či oběti jejich zločinů a dnes v hovorové ruštině se jím označuje naivní člověk. Mezi další frekventovaná slova argotu kriminálních, která byla přejata od ofeňů, patřila, např.: *жулик* - u ofeňů nůž, u kriminálních nůž či chlapec, který se teprve učí krást; *витерник* - lístek, u kriminálních - cestovní dokument; *баланда* - řídká kaše. Kriminálníci převzali i několik lexémů z tarabarského jazyka ofeňů, který utajuje slova pomocí kryptosufixů. Například s pomocí kryptosufixů *шу*, *ши* vznikla slova jako: *шуровка* - zlodějka; *шуровать* - krást; *шустрый* - ostrý; *ширман* - kapesní zloděj. Kriminální argot má sběrný charakter, obsahuje slova z teritoriálních i sociálních dialektů, prostořečí, spisovného jazyka i z cizích jazyků.

³⁸ Тонков, В., *Опыт исследования воровского языка*, s. 53.

жаргона преступников³⁹ М. S. Potapova. Později se objevila tato slovní spojení: *вертеть, курсать, кургать, хрюкать, петрить, пулять, стучать по фене* a ve 40. letech 20. století v souvislosti se změnami v kriminálním světě i *ботать по новой фене*.⁴⁰

M. Naděl-Červinská tvrdí, že *феня* není jen jedna, ale přinejmenším tři. Na základě doby vzniku, záměru, s nímž je používána, a také kým je používána, autorka rozlišuje: 1) *блатную феню* neboli jazyk kriminálního prostředí; 2) *лагерную феню* neboli jazyk specifické subkultury, která byla zbavena svých práv a prošla si gulagy; 3) *советскую феню* neboli jazyk kriminogenních a marginálních skupin, která je projevem masové kriminalizace ruského vědomí a obyvatelstva, přičemž tento typ dělí na dva podtypy: a) stranicko-administrativní žargon neboli nomenklaturní *феню*,⁴¹ b) všeobecný žargon neboli hovorovou *феню*.⁴² O všech těchto typech se zmíníme v práci, i když budeme používat jiná pojmenování.

Slovo *феня* je polysémní a objevuje se napříč všemi útvary ruského jazyka, nalezneme ho v argotu, v žargonu mládeže, ve vulgární lexice a samozřejmě i v hovorové ruštině. M. A. Gračev ve svém monumentálním díle, nazvaném „Словарь тысячелетнего русского аргота“, uvádí čtyři významy, které v průběhu historie toto slovo mělo v mluvě kriminálníků: 1. mluva zločinců; 2. bohatý člověk; 3. ženská zadnice; 4. označení pro narkotika typu fenamin. Také se můžeme setkat se slovním spojením *феня в ботах* - vědec studující argot.⁴³ V mluvě mládeže toto slovo označuje 1. zábavnou příhodu, vtip; 2. doplněk; 3. suvenýr či 4. pozadí.⁴⁴ V žargonu mládeže také existují slova jako *фенька, феня в ботах, Феня Веникова* - totální blbka. Můžeme se setkat i s vulgárním výrazem *Иди (катись, убирайся) к ебене фене!* - hrubě poslat někoho někam.⁴⁵ V hovorové ruštině slovo *феня* je polysémní a označuje 1. levnou bižuterii; 2. zábavnou příhodu; 3. zadek;⁴⁶ nesmíme opomenout ani módní spojení *до фени* - kašlu na to, je mi to "šumák". V kriminálním světě označení argotu slovem *феня* zastarává a tak často na otázku „*Ты по фене ботаешь?*“, se jedinci dostane této odpovědi: „*А ты на хуй летаешь?*“

³⁹ Потапов, С. М., *Словарь жаргона преступников (Блатная музыка)*, s. 172.

⁴⁰ Вісе Slov. Грачев, М. А., Мокиенко, В. М., *Историко-этимологический словарь воровского жаргона*, s. 47-50.

⁴¹ O podobnostech kriminálního argotu a totalitního diskurzu viz Зарецький, О. В., *Офіційний та альтернативний дискурси. 1950-80-ті роки в УРСР*, s. 160-163.

⁴² Надель-Червиньска, М., *Жаргонные элементы современного "новояза": проблема культуры речи или уголовной психологии?*

⁴³ Slov. Грачев, М. А., *Словарь тысячелетнего русского аргота*, s. 954-955; Дубягина, О. П., Смирнов, Г. Ф., *Современный русский жаргон уголовного мира*, s. 167.

⁴⁴ Мокиенко, В. М., Никитина, Т. Г., *Большой словарь русского жаргона*, s. 624.

⁴⁵ Мокиенко, В. М., Никитина, Т. Г., *Словарь русской брани*, s. 338.

⁴⁶ Елистратов, В. С., *Словарь русского аргота (материалы 1980 – 1990-х гг.)*, s. 497-8.

V hovorové ukrajinštině a ukrajinském argotu má slovo *феня* pouze dva významy - mluva kriminálníků a zadnice. In Ставицька, Л., *Український жаргон*, s. 338.

Ve 20. letech 20. století se objevilo mnoho nových pojmenování pro argot kriminálních. Například i slovo *соня*, odkazující k nesmrtelné kapsářce, příležitostné prostitutce - *хипесницы*⁴⁷ a vražednici, přezdívané *Соňa Zlatá Ručka*⁴⁸. Soňa se jako první žena postavila do čela tajné mezinárodní zlodějské organizace *Червовые валеты*, ve své profesi vynikala. Dokonce i dnes se setkáme s okřídlenou frází, které se využívá v situacích, když chceme pochválit dobře vykonanou práci: „*Ты работает чисто, как Золотая Ручка!*“

Podle M. A. Gračeva se vyskytly i idiomy jako *куликать*, *хрюкать по-свойски*, *куликать по-любирски* či *чирикать на рыбьем языке*. Proč zrovna kriminálníci označují svůj jazyk přívlastkem rybí? Protože „*рыба - то всегда молчит, да и наш рыбий - то язык много не говорит.*“⁴⁹

⁴⁷ Což je označení pro prostitutku, která okrádá své zákazníky. Slovo bylo přejato z francouzského argotu ze slova *chipeuse*, který bylo odvozeno od slovesa *chiper* - lohnout, štipnout něco. Oběť okradená prostitutkou se nazývá *миша*. In Cooper, B., *Russian underworld slang and its diffusion into the standart language*, s. 63-65.

⁴⁸ Soňa Zlatá Ručka (vl. j. Шейндля Соломониак) se narodila v roce 1850 a zemřela v roce 1902 na nachlazení, které si způsobila, když se snažila uprchnout ze sachalinského vězení. Na Sachalinu se s ní setkal i A. P. Čechov, který jí popsal těmito slovy: „*Это маленькая, худенькая, уже седеющая женщина с помятым, старушечьим лицом. На руках у неё кандалы: на нарах одна только шубейка из серой овчины, которая служит ей и тёплой одеждой и постелью. Она ходит по своей камере из угла в угол, и кажется, что она все время нюхает воздух, как мышь в мышеловке, и выражение лица у нее мышиное. Глядя на нее, не верится, что еще недавно она была красива до такой степени, что очаровывала своих тюремщиков.*“ In Чехов, А. П., *Остров Сахалин*, s. 71.

V roce 1914 společnost A. O. Drankova natočila šestidílní akční film „*Приключения знаменитой авантюристки Софии Блювштейн*“, který se stal senzací. Zájem o její osobu neopadá ani v dnešním Rusku, v letech 2007 - 2012 režisér V. Merežko natočil televizní trilogii, již se stala hlavní hrdinkou.

⁴⁹ Грачев, М. А., *Словарь тысячелетнего русского аргю*, s. 1090.

2 Funkce argotu

Existuje celá řada názorů na to, jaké a kolik funkcí má argot kriminálních. V. D. Bondaletov tvrdí, že dvě: expresivně-emozivní a konspirativní, D. S. Lichačev pracuje s magickou funkcí, která se projevuje v přísahách, kletbách a tabuizovaných slovech, M. N. Prijomyščevovala mluví o poetické funkci argotu a jako důkaz jí slouží díla popisující život nejznámějšího ruského zloděje 18. století Vaňky Kaina, my však budeme pracovat se čtyřmi funkcemi, které uvádí M. A. Gračev ve své monografii „Русское апро“.

2.1 Konspirativní funkce

Kriminálníci používají argot pro skrytí svých protiprávních úmyslů a plánů. Když kapesní zloděj řekne svému partnerovi v přeplněném dopravním prostředku: „Ласкай у шубы крабы,“ pak dáma opodál nemá ani sebemenší tušení, že zanedlouho už nebude majitelkou zlatých hodinek.⁵⁰ Právě tato nesrozumitelnost se stala podnětem k tomu, aby byl argot chápán jako tajný jazyk.⁵¹ Je důležité si uvědomit, že argot kriminálních si vytváří tajné nominace jen pro určité věci a situace, které jsou většinou čistě profesionálního rázu (vyzvání k uskutečnění zločinu, v okamžiku hrozícího nebezpečí či v písemném styku⁵²), ostatní lexika je po pochopení mentality kriminálních s trochou snahy odhalitelná.

Pro konspiraci kriminálníci nepoužívají pouze argot, ale i mimiku, gesta,⁵³ tajnopis⁵⁴ či morseovku⁵⁵. V současné době se konspirativní funkce argotu oslabila, jelikož mnohé argotismy se staly všeobecně známými.

⁵⁰ Грачев, М. А., «По фене ботаю-тюрьму схлопотаю», s. 52.

⁵¹ Uvedeme si jednu zajímavou paralelu od C. C. Junga: „Myslím si, že sen nic neskrývá; jednoduše nerozumíme jeho jazyku. Když vám například budu citovat latinskou nebo řeckou pasáž, které nebudete rozumět, není to proto, že text něco zastírá nebo zakrývá, je to proto, že neumíme řecky nebo latinsky (...). Žádný filolog by si nikdy nemyslel, že obtížný nápis v sanskrtu nebo v klínovém písmu něco utajuje.“ In Jung, C. G., *Analytická psychologie. Její teorie a praxe*, s. 93-94.

⁵² Jako příklad tajného lexika si uvedeme moták z 20. let 20. století, který byl napsán recidivistou a poslán komplici na svobodu: „Нахожусь внизу "под липами" в мастерской, у портного, который шьет костюм. Примерка не подходит. Думаю переселиться выше, а ты держи нос по ветру. Я оборвусь, но костюм не приму.“ Pro rozklíčování uvedu nejdůležitější lexiku: *подборка костюма* - vyšetřování; *переселение выше* - předstoupení před vyšetřovací komisí; *оборвусь* - plánování útěku; *непринятие костюма* - odmítnutí přiznání viny. In Крнев, С. Н., *По блату*, s. 36.

⁵³ V současné době v Rusku existuje systém gest, čítající 134 signálů, tzv. *маяков*, které se uskutečňují pomocí obou rukou. In Дубягина, О. П., *Нормы, обычаи и средства коммуникации криминальной среды*, s. 111. Mládež, která má blízko ke kriminálnímu světu si vytvořila, tzv. *тюремный семафор*, kdy se ke komunikaci využívá jen jedna ruka, kterou lze vyjádřit až 30 různých gest. Viz Příloha 1.

⁵⁴ Ve vězení se můžeme setkat se značnou mírou kreativity, když vězni mají napsat a tajně předat zprávy. Můžeme se setkat s neviditelným inkoustem, s psaním na mokřý papír, na skořápku vařeného vajíčka, kdy se zpráva objeví, až po odstranění skořápky až po bezbarvé tetování, kdy se zpráva objeví až po sedění vrchní vrstvy kůže. Zprávy a předměty, tzv. *малявы, ксивы* a *кони* ve vězení obvykle předává, tzv. *дорожник*,

2.2 Nominativní funkce

Jako každý jiný sociální dialekt i argot pojmenovává svým vlastním způsobem věci, které ho obklopují, přičemž si na pomoc „vypůjčuje“ lexiku z různých vrstev ruštiny i z cizích jazyků. Velká část lexiky argotu je expresivní (kromě specializovaného argotu), proto *přesné* ekvivalenty pro běžné věci, které existují i mimo kriminální subkulturu, v hovorové ani spisovné ruštině nenajdeme.⁵⁶ Pak je tu část lexiky, která pojmenovává typické věci a jevy kriminální subkultury, pro které ruština nemá *žádné* ekvivalenty. V 18. století to podle M. A. Gračeva činilo 16% lexiky argotu, na přelomu 19. a 20. století 23% a v současné době je to okolo 30% lexiky. Autor tento nárůst vysvětluje zvýšením zločinnosti a rostoucí specializací zločinců, vyžadující více a více nových pojmenování.⁵⁷

Argot pružně reaguje na ekonomicko-politické i technické změny. Proto se po bolševické revoluci objevují ve všeobecném argotu lexémy jako *мурка* - pracovník moskevské kriminální služby, ve specializovaném argotu *садок* - kapesní krádež v průběhu nastupování do dopravního prostředku, ve vězeňském argotu vznikla nová pojmenování pro politické vězně jako *полит*, *политикан*, *каэртэдэшиник*, *фашиста*, po perestrojce se objevily argotismy, které si za nedlouho "adoptoval" všeobecný slang a hovorová ruština: *прихватизатор* - zlodějský privatizátor; *ворократия* - kleptokracie; *крыша* - osoba zastřešující páchaní trestné činnosti aj.

2.3 Poznávací funkce

Tato funkce znamená, že pokud já i vy hovoříme argotem - jsme jedné krve. V polovině 19. století se příslušnost ke kriminální subkultuře zjišťovala pomocí otázky: „*Ходишь по музыке?*“ Ve 20. letech 20. století se ptali: „*Свой? Стучишь по блату?*“⁵⁸ Přičemž zájmeno *свой* postupem času ztratilo svůj zájmenný charakter, substantivizovalo

který je přivazuje na provázek a posílá všemožným způsobem do jiných cel (v českých věznicích se tento způsob předávání zpráv nazývá *koňování*). Nebo se pro předávání zpráv využije člověk s neomezeným pohybem po věznicí, tzv. *прислать тормоза*, či se zpráva hodí, vystřelí komplici přes plot, tzv. *пустить ракету*. In Дубягина, О. П., *Нормы, обычаи и средства коммуникации криминальной среды*, s. 107.

⁵⁵ Básník-děkabrista A. A. Bestužev-Marlinskij si vymyslel vlastní abecedu, kterou vytukával pomocí svých okovů do zdi, aby se mohl domlouvat se svým bratrem, též vězněnému v Petropavlovské pevnosti. Více o jeho abecedě viz Максимов, С. В., *Сибирь и каторга в трех частях*, s. 159-160.

⁵⁶ „Точных эквивалентов тут нет уже хотя потому, что арготические словечки и конструкции часто имеют такой эмоциональный и волевой заряд, какого литературные языки не имеют ни для кого, а уж менее всего для говорящих на арго.“ In Ларин, Б. А., *О лингвистическом изучении города*, s. 187. „Значительное количество предметов, явлений, процессов называются в условных принципиально иначе, чем в общенародном языке, т. е. можно говорить о «вторичности» номинативного плана тайноречия, о квазиноминативной функции.“ In Приёмшева, М. Н., *Тайные и условные языки в России XIX. в.*, s. 38-39.

⁵⁷ Грачев, М. А., *К вопросу о функциях арго*, s. 305.

⁵⁸ Поливанов, Е. Д., *За марксистское языкознание*, s. 152.

se a stalo se kolektivním označením pro sociální skupinu, která se živí nelegální činností, tj. stalo se synonymem pro slovo *блатной*. V 90. letech se ptali: „*По фене ботаешь?*“

Kriminálníci dělí svět na dvě poloviny, na dobrou (*свою*) a zlou (*фраерскую, чужую*), dokonce tak dělí i slova.⁵⁹ Je mnoho pořekadel, která soupeření těchto dvou světů vyjadřují: „*зима ваша-лето наше*“, „*урки и мурки играют в жмурки*“⁶⁰. Je pro ně typické černobílé vidění světa. Oni jsou ti lepší, označují se za *люди*,⁶¹ *честняки*, zatímco občany dbalé zákonů častují názvy z živočišné říše - *олени, крысы, черти*. Proto se můžeme setkat i s otázkou, která je podkládána nově přichozímu ve vězení: „*В мире животных или по фене ботаешь?*“

Poznávací funkci plní i gesta, mimika, tetování,⁶² způsob oblékání,⁶³ způsob chůze, intonace a výslovnost jednotlivých argotismů⁶⁴ a v neposlední řadě folklor. Vše toto slouží k vyjádření příslušnosti k jejich subkultuře. „*Эта функция (...) принимает характер не*

⁵⁹ „У воров есть своеобразное, весьма развитое языковое чутьё, позволяющее, как мы уже отмечали, строго различать между «своими» воровскими и «чужими», не воровскими словами.“ In Лихачев, Д. С., *Черты первобытного примитивизма воровской речи*, s. 66. Pokud jsou slova známá většímu počtu lidí, např.: *шамать* - jíst; *свистнуть* - ukradnout, jsou brána jako cizí a jsou nahrazena novými slovy.

⁶⁰ Pojmenování kriminálníků slovem *урка* nejspíše vzniklo ze slova *урок*, což bylo slovo používané již za carského režimu na katorze, kde označovalo povinný denní úkol, který vězeň musel splnit. Pojmenování policistů slovem *мурка* vzniklo zkratku od *Московский уголовный розыск* - *МУРа* a přidáním ženského sufixu *ка*.

⁶¹ Přičemž za *люди* jsou označováni jen ti kriminálníci, kteří dodržují *воровской закон*. Velice často se ve vězení nově přichozí *вор* v *законе* ptá: „*Люди есть?*“

⁶² Tetování často odráží archetypicky zafixované představy kriminálníků ohledně svého okolí, je to „модель семиосферы преступного мира - является, в свою очередь, моделью картины мира декласированных элементов.“ In Шарандина, Н. Н., *Классификационные модели кодов Л. Прието и У. Эко применительно к татуировкам преступников*, s. 89.

V kriminální subkultuře existují tři druhy tetování: 1. *регалки* (nejvyšší kvalita, u kriminálníků vyšších kast); 2. *порчатки* (většinou vlastní výroba, špatná kvalita) a 3. *нахалки* (násilně tetovány za porušení zákonů kriminální subkultury). Samo tetování má několik pojmenování, mezi nejvíce frekventovaná patří *наколка, вышивка, картина*. Tetování ve formě obrázků, textů či zkratk je něco jako cestovní pas vězně, díky němuž se můžeme dozvědět, kolik let strávil ve vězení, o jeho statutu v kastovním systému, o jeho hodnotách i o tom, co ho do vězení dostalo. Často má ukazující, varující, zakazující nebo zavazující charakter, např. zobrazení vlka sděluje ostatním, že hlavní orientace jeho nositele je heslo: *человек человеку волк*, že mají být opatrní, ale zároveň toto tetování nutí i nositele držet se určitého obrazu života - nikomu nevěřit, s nikým nemít slitování. Je důležité si uvědomit, že žádný jiný sociální dialekt se graficky nerealizuje v podobě tetování!

Vynikající prací o ruském kriminálním tetování je třídílná encyklopedie „*Russian Criminal Tattoo*“ D. S. Baldaeva, kterou využil i D. Cronenberg v roce 2007 při natáčení filmu o ruském organizovaném zločinu „*Eastern Promises*“. Tato třídílná encyklopedie obsahuje nejenom tisíce ukázek tetování, ale i zasvěcené komentáře A. A. Sidorova, A. Plucer-Sarno (lingvisté) a A. Applebaumové (historička, která za svoji knihu „*Gulag: A history*“ obdržela v roce 2004 Pulitzerovu cenu).

⁶³ „Для петербургских карманников и пошеников условным знаком служила фуражка определенного покроя, сшитая из определенной ткани, увидев человека в таком головном уборе, они передавали ему краденное.“ In Путилин, Д. И., *Среди убийц и грабителей*, s. 407- 409.

⁶⁴ Pro argot kriminálníků je typická odlišná intonace a výslovnost jednotlivých hlásek (fonémů), chraplavý a sípavý tón, jež povětšinou bývá výsledkem nadužívání alkoholu a cigaret. Zvládnutí fonetiky je pro kriminálníka stejně důležité jako znalost slovní zásoby. Například ve vězení se jedinec testuje tak, že se pozdrav „*Привет, ребята*“ vysloví [*приэрыа*] a pokud jedinec dokáže správně odpovědět, je akceptován. In Von Timroth, W., *Russian and Soviet sociolinguistics and taboo varieties of the russian language (argot, jargon, slang and "mat")*, s. 126-127.

только и не столько социально-групповой идентификации, сколько психологической и в некотором роде эстетической. Это весьма своеобразная эстетика, эстетика нового, необычного, яркого, сильнодействующего.⁶⁵

V 90. letech 20. století se tato funkce změnila, neboť ne každý, kdo mluví argotem, prozpěvuje si "blatné" písně, má určitý typ tetování, je součástí kriminálního světa.

2.4 Světonázorová funkce

... *la langue laide, inquiète, sournoise, traître, venimeuse, cruelle, louche, vile, profonde, fatale, de la misere.*⁶⁶

V. Hugo

Argot kriminálních je bytostným vyjádřením nenávisti, přezírání, nepřátelství, nezná lásku, něžnost, upřímnost, dobrotu, obětování se, slitování a ani všude proklamované přátelství. Vyjadřuje věčné podezření, věčnou hrůzu z trestu, věčný strach ze zrady, kterou očekává od cizích, ale i od svých. Všichni jsou nepřátelé a mezi ty největší patří pracovníci orgánů činných v trestním řízení a zrádci z vlastních řad. Tito nepřátelé jsou pojmenováni zoomorfismy, čímž se vyjádří nejvyšší možná míra pohrdání a výsměchu. *Лягавый, красноперый, козёл, пес, сука, шакал* jsou pojmenování pro policistu; *жаба, дракон, змей, гад* - kriminalista, nebo ten, co zradí nejsvětější zákony kriminálního společenství; *свинья* - soudce; *курица, наседка* - tajný informátor ve vězení; *дятел, тварь, козёл, сука, крыса* - zrádce; *петух, пивень, кочет, кречет* - označení členů nejnižší vrstvy v kastovním systému, většinou homosexuálů. Pokud kriminálník použije jakýkoli z těchto lexémů jako nadávku vůči jinému kriminálníkovi, pak je to nejvyšší možná urážka, která se smyje jen krví dotyčného.⁶⁷ Druhým způsobem, jak se vysmát orgánům činným v trestním řízení, je použití ženských sufixů, a tak *прокурорша* je prokurátor, *следовательша* - vyšetřovatel. A proč je to tak urážlivé? Protože žena ve světě

⁶⁵ Химик, В. В., *Поэтика низкого, или Просторечие как культурный феномен...*, s. 33.

⁶⁶ „... je zvrácený, bázlivý, skrytý, zrádný, jízlivý, krutý, dvousmyslný, hnusný, hluboce a osudově spjatý s chudobou.“ In Лихачев, Д. С., *Арготические слова профессиональной речи*, s. 103-104. V. Hugo si jako jeden z prvních spisovatelů všiml vzájemného vztahu mezi psychikou a jazykem kriminálních. V Rusku na toto upozornil F. M. Dostojevský, který se stal výborným psychopatologem a kriminologem díky čtyřročnímu pobytu v omském vězení, kam se dostal na základě procesu s Petraševci, své poznatky z tohoto životního období vtělil do „*Зáпискú z mrtvého domu*“. Více Чиж, В. Ф., *Достоевский как психопатолог и криминолог*.

⁶⁷ „Назвать "сука" значить нанести кровное оскорбление. "Честный" арестант должен такое оскорбление смывать хотя бы кровью противника. И надо отметить, что этими взглядами пропитываются не только заключенные, но и администрация тюрьмы. Припоминаю, как однажды старший Александровской тюрьмы Токарев говорил: „Назвали бы меня "сукин сын", "мерзавец", но "сукой", ведь знаешь я мог бы застрелить тебя тут же.“ Сказать "пошла", "баба" - значить нанести страшное оскорбление.“ In Фабричный, П., *Язык каторги*, s. 178.

кримinálníkù je nižší tvor, její existence se omezuje jen na uspokojení fyzických potřeb, označuje se slovy *белка, дешёвка, дырка, зажигалка, игрушка, кошка, коза, крыса, кобра, курва, мочалка, рыба, свиноматка, шалава* aj., což se ve většině shoduje s označením prostitutky.

Argot nezná něžné city, místo *чувствовать* říká *чуютъ*, místo *целовать - лобзать*,⁶⁸ místo *любить - так втюрился, влопался, просто упал*. Mnoho kримinálníkù tvrdí, že miluje svoji maminku, ale není to nic jiného než lež a přetvářka, jinak by ji nenazývali *матун, маханей, матухой, мотайкой, монпрезой, корывой*, přičemž lexému *мамаша* a *матушка* jsou vyhrazeny jen pro bordelmamá.⁶⁹ A jejich tetování „*не забуду мать родную*“, podle A. Gurova neznamena tu, která je porodila fyzicky, ale tu, která je porodila v přeneseném slova smyslu - kримinální skupinu či vězení. Podle analýzy lexiky nemilují nikoho, ale mají velice rádi něco, a to peníze. Existují stovky názvů pro peníze: *ачка, бабки, балы, благо, время, воздух, дожжи, гвозди, капуста, лове, лапша, молоко, овес, сара, черви, чистые, фики, шмели* aj.

Argot neobsahuje skoro žádná slova, která by se vztahovala k vědě, literatuře, přírodě, morálce, či k umění. „*Если искусство должно объединять людей, возбуждать в них настроения, переживания общественно-полезные, то блатная музыка, в противоположность искусству, возбуждает животные, дикие инстинкты, вредные для общества.*“⁷⁰

Argot si neváží intelligence, vzdělanosti; inteligent je *чудачек, фраер, футцан*. Nemá slova pro Boha, anděly, svaté, a jestliže ano, pak se tyto lexémy používají v jiném smyslu: *бог* - peníze; *божья трава* - drogy; *святцы* - karty; *рай* - úkryt; *мощи* - spící člověk; *поделиться с Богом* - vykrást svatostánek. „*Просто духовная культура и воровская профессия - понятия несовместимые.*“⁷¹ Absenci slov týkajících se Boha, si vynahrazují tetováním s jeho zobrazením, mezi nejčastější patří zobrazení Ježíše Krista na

⁶⁸ O. N. Trubačev tvrdil, že: „Аргот и просторечие очень интересны в лексико-этимологическом плане, их словарь причудливо совмещает новые и древние элементы, заимствованное и исконное.“ In Трубачев, О. Н., *Этимологические мелочи*, s. 131. Argot zachoval mnoho starých slov, slovních spojení, fonetických i morfologických zvláštností, které v jiných varietách nenajdeme, příkladem může být slovo *вира*. Slovo *вира* je známé už z dob, kdy se ruský právní systém řídil „Ruskou pravdou“, kdy označovalo pokutu za vraždu v hodnotě 40 či 80 hřiven podle sociálního statusu zavražděného, která se platila rodině zemřelého (*Краткая правда*), či knížeti (*Пространная правда*), přičemž v současném argotu kримinálníkù označuje slovo *вира* vraždu.

⁶⁹ „Прославление матери – камуфляж, восхваление ее – средство обмана и лишь в лучшем случае более или менее яркое выражение тюремной сентиментальности. И в этом возвышенном, казалось бы, чувстве вор лжет с начала и до конца, как в каждом своем суждении. (...) Культ матери – это своеобразная дымовая завеса, прикрывающая неприглядный воровской мир. Отношение к женщине – лакмусовая бумажка всякой этики.“ In Шаламов, В. Т., *Очерки преступного мира*, s. 58.

⁷⁰ Копорский, С. А., *Жаргон в среде школьников*, s. 11-12.

⁷¹ Быков, В., *Русская феня*, s. 201.

kříži, jenž má symbolizovat i jejich utrpení. Velice populárním je i tetování abreviatury *Бог*, jenž po rozšifrování může znamenat: „*буду опять грабить*“, „*будь осторожен, грабитель*“. Velice oblíbené v době socialismu byly i portréty Stalina a Lenina, které si recidivisté nechávali tetovat na hrud' či záda, neboť věřili, že by čekisté nestříleli do svých vůdců, akorát oni to řešili prozaicky - stříleli do zátylků. Přičemž portrét Lenina byl často doprovázen abreviací *ВОР*, kterou s humorem vysvětlovali jako *Вождь Октябрьской Революции* - Vůdce Říjnové revoluce.

V argotu se uchovaly i přežitky víry primitivních lidí v sílu vody a ohně, například: *вода* - signál nebezpečí; *побыть* - okrást někoho; *смыться* – upáchnout, vzít roha; *капать* - donášet na někoho; *мокрушник* - vrah; *напарник* - zrádce, tajný informátor; *гореть* - přistihnout při činu; *жара* - nebezpečí; *жечь* - zatknout či prozradit policii.

Argot kriminálních je „*по существу, выражение человеконенавистнической, рабской психологии,*“⁷² je to jazyk mizantropů, druh verbální agrese, je to zrcadlo svých mluvčích.

⁷² Липатов, А. Т., *Сленг как проблема социолектики*, s. 24.

3 Druhy argotu

Profesionální zločinci mají speciální jazyk a také odlišné způsoby dorozumívání (tetování, gestikulaci, mimiku), které jim umožňují dorozumívát se mezi sebou nenápadně, nebo takovým způsobem, aby jim nikdo z nezasvěcených neporozuměl. Příčiny vzniku argotu se skrývají ve zvrácené psychologii zločinců, jejíž podstata spočívá v tom, že uměle vytvářejí a vnucují sobě i svému okolí myšlenku o své výjimečnosti, nevšednosti a převaze.

Ruský argot kriminálních se, podle M. A. Gračeva a A. I. Gurova, dělí na všeobecný, vězeňský a specializovaný, přičemž slovní zásoba jednotlivých argotů se částečně prolíná. Tyto argoty se odlišují nejenom kvalitativně (lexikálně-tematickými skupinami, mírou své exprese), ale i kvantitativně.

Vězeňský a všeobecný argot se mění především pod vlivem politických, ekonomických a sociálních změn; specializovaný díky vědecko-technickému pokroku. Co ale mají všechny druhy argotu společného, je nepřátelství, nenávisť vůči okolnímu světu a zvrácený pohled na svět.

3.1 Všeobecný argot

Všeobecný argot se objevil spolu se vznikem zločinnosti, nejdříve každé teritorium mělo vlastní všeobecný argot, ale postupem času v důsledku stírání vlivu dialektů, centralizace státu a vězeňského systému můžeme na konci 19. století mluvit o jednotném všeobecném argotu. Dnes všeobecný argot slouží jako univerzální komunikační prostředek pro bezprizorní a kriminálníky rozličných profesí a národností. *Блат, блатная музыка, феня, рыбий язык* apod. - všechny tyto výrazy slouží především pro označení všeobecného argotu.

Všeobecný argot se dělí na každodenní (28% lexikálních jednotek) a profesionální (72% lexikálních jednotek), obsahuje více než polovinu všech lexémů, které bychom zařadili k argotu kriminálních. Musíme si být vědomi toho, že toto rozdělení je nahodilé a jednotlivé lexémy se dají přiřadit v závislosti na okolnostech rozdílně.

Každodenní lexika označuje jídlo, pití, oblečení, faunu a floru a části těla, např.: *клифм* - sako; *бегунец* - pavouk; *подставки* - nohy. Profesionální lexika popisuje specifické reálie kriminálního života, jako jsou druhy trestné činnosti, typy zločinců, zbraní, obětí, policejních složek, např.: *дербанить* - dělit si lup; *играть на пианино* - brát otisky prstů;

медвежатник - kasař; *мокруха* - vražda; *крест* - nůž; *мусор* - policajt; *замести* - zabásnout; *шалава* - dívka lehkých mravů. Ze všeobecného argotu přechází největší počet lexémů do jiných jazykových subkódů ruštiny, do žargonů, do prostofečí, do všeobecného slangu a dokonce někdy i do spisovné ruštiny, což se podařilo např. těmto slovům: *беспредел, блат, очковтирательство*.

3.2 Vězeňský argot

„...общество, созданное по тюремным принципам, не может не пользоваться тюремным жаргоном и не в силах оградить себя от влияния уголовной среды. (...) Хотим мы этого или нет, но воровской и лагерный жаргон корнями врос в нашу повседневную жизнь, влияет на нашу психологию, поведение, формирует взгляды на мир.“⁷³

A. Sidorov

Reforma soudnictví provedená roku 1864 Alexandrem II. mimo jiné sjednotila vězeňskou správu, čímž došlo i k asimilaci vězeňských argotů do jednoho.⁷⁴ Do té doby každé vězení mělo vlastní značně odlišný vězeňský argot.

Ve vězení nově příchozí prochází postupnou proměnou ze svobodného člověka ve vězně, tomuto procesu se v penitenciární sociologii říká prizonizace.⁷⁵ V jejím průběhu se nově příchozí adaptuje na nové prostředí, seznamuje se s vězeňským kódem, který obsahuje i poznání vězeňského argotu, zvyků a norem.⁷⁶ Vězeň, který se rozhodne vězeňský kód přijmout a následovat, může od spoluvězňů očekávat jistý stupeň respektu,

⁷³ Сидоров, А. *Словарь современного блатного и лагерного жаргона*, s. 7.

⁷⁴ Další důležitá reforma vězeňství následovala v roce 1877, která za krádeže a podvody začala ve větší míře udělovat odnětí svobody, což zapříčinilo, že se počet vězňů zvýšil osmkrát, a že se dvě kriminální tradice - severní (Moskva, Petrohrad) a jižní (Oděsa, Rostov, Kyjev, Charkov) sjednotily. In Приемышева, М. Н., *Тайные и условные языки в России XIX. в.*, s. 377-378.

⁷⁵ „Kořeny anglického slova „*prison*“ (vězení) jsou ve starofrancouzském *prison*, *prisun* a v latinském *prensionem* od *prehendere* (zmocnit se).“ In Inciardi, J. A., *Trestní spravedlnost*, s. 604. Pojem byl poprvé použit ve 40. letech 20. století penitenciárním sociologem D. Clemmerem, který tvrdí, že prizonizace je vlastně kriminalizační proces, který nováčka mění na čistokrevného trestance. Viz Clemmer, D., *The Prison Community*.

⁷⁶ Formování norem, zvyků kriminálních je analogické s formováním norem u jakéhokoli jiného společenství. A. J. Lebedev je rozdělil na regulativní, atributivní a emocionální. 1. Regulativní regulují vztahy mezi kriminálníky. Obsahují povědomí o takových věcech jako: nedonášet na spoluvězně, nezasahovat do cizích sporů, držet slovo, nekrást mezi svými, splácet dluhy, neprokazovat respekt dozorcům. Mohou vznikat živelně, nebo na základě opakovaných rituálů či na *сходке*; 2. Atributivní jsou vytvářeny v průběhu individualizace, ve snaze odlišit se od ostatních, jedná se o tetování, argot, přezdívky, mimiku, gestikulaci, výslovnost, způsob oblékání atd.; 3. Emocionální odrážejí hodnotové orientace a motivace kriminálních, mají odraz v kriminálním folkloru - v písních, pořekadlech, poezii, přísahách a tetování. In Лебедев, С. Я., *Традиции, обычаи и преступность*, s. 19-20.

pokud ne, dostane se na samé dno kastovního systému a bude všemožnými způsoby vykořisťován.⁷⁷

Vězeňský argot pojmenovává spoluvězně, dozorce, vybavení, zařízení, denní režim, popisuje realitu života ve vězení. Podle některých lingvistů vězeň hovořící argotem ho nepoužívá s primárním cílem něco utajovat, ale jako svoji psychologickou zbraň, výhodu, která mu umožní přežít, protože „*хорошо поставленная речь часто бывает единственным оружием лагерного старожилы. (...) Изысканная речь является в лагере преимуществом такого же масштаба, как физическая сила...*“⁷⁸

Některé argotismy a normy, pravidla chování z vězeňského prostředí přešly do ruské společnosti a do hovorové ruštiny, např.: *зона* - vězení; *раскрутка* - začátek kariéry, ve vězení to označovalo situaci, kdy vězeň ve výkonu trestu dostal další "flastr"; *прописка* - iniciace, která se hojně praktikuje mezi ruskou mládeží a v armádě; snahou je ponížít lidskou důstojnost. Iniciace ve vězení obsahuje prověření základních vědomostí, znalost argotu, norem a zvyků a samozřejmě i prověření fyzické a psychické odolnosti jedince. Přičemž se využívá, tzv. *приколов* - prověrek, které se skládají z hádanek, her, vtipů, s jejichž pomocí se snaží jedince, tzv. *приколоть* - přichytit při neznalosti. Stačí, aby vězni vyzvali nově příchozího: „*Отвечай: кол в задницу или вилку в глаз?*“⁷⁹ A podle odpovědi mají jasno. Neboť jen zkušený vězeň ví, že je lepší si vybrat první variantu - vidličkou do oka, protože pravděpodobnost, že by se nějaká nacházela v cele, je malá, a i kdyby ano, pořád lepší než druhá varianta, která by ho poslala na spod kastovního systému mezi homosexuály. Podle odpovědi nováčka na kladené otázky, hádanky a po jeho fyzické a psychické prověrce se mu přidělí status a přezdívka, tzv. *кличка*.⁸⁰ Přidělí mu ji jeho cela nebo celý barák (pokud ji už nemá) po vyzvání: „*Тюрьма, дай кликуху!*“

⁷⁷ Hála, J., Soudková, P., *Jak mluví čeští vězni-místo a úloha vězeňského argotu*, s. 18.

Síla vězeňského kódu je neuvěřitelná: „Силой, давящей на личность заключенного, повседневно и ежечасно, готовой сломать и изуродовать его, является здесь (...) некий молчаливо признаваемый неписанный закон, негласный кодекс поведения, дух уголовного мира. Его не оспаривают. От него не уклоняются. Избежать его невозможно. Он непохож на правила человеческого общежития, принятые снаружи.“ In Самойлов, Л., *Путешествие в перевернутый мир*, s. 152.

⁷⁸ Довлатов, С., *Зона (Записки надзирателя)*, s. 100.

⁷⁹ Самойлов, Л., *Путешествие...*, s. 152.

⁸⁰ Sami kriminálníci nepoužívají lexém *кличка*, jelikož primárně se používá pro zvířata, proto volí lexémy jako: *погоняло, погремуха, погремушка, псевдо, рота, кликуха, кличуха*. Používání přezdívek, tzv. *идти на куклима* se uskutečňuje mezi kriminálníky nejen kvůli konspiraci, ale i kvůli bezpečnosti; je bezpečnější, když neznáte jméno svého komplice a on vaše. V argotu existují tři druhy kriminálních přezdívek: přezdívkou profesionální, vězeňské a všeobecné pro označení prostitutek, tuláků a bezdomovců. Přezdívkou se mohou transformovat z příjmení i vlastního jména, mohou se vytvořit podle charakteru kriminálního: *Кощей* - zlý čaroděj, *Руслан* - homosexuál, podle fyzických a psychických zvláštností: *Япончик* - oči blízko u sebe, *Ручкин* - bez ruky, *Муму* - karánek pomalejší, *Губошлеп* - špatně vyslovuje, podle statusu v daném společenství: *Директор* - kápo, *Чмо* (человек морально опустившийся) - morálně zprůstlý člověk. Přezdívkou mohou mít regionální či sociální původ: *Цыган* - Rom, *Хохол* - Ukrajinec, *Бульбаиш* - Bělorus, *Ара* - Armén, označovat opak skutečné vlastnosti: *Интеллигент*, *Малыш*, či vyjadřovat

Ruský vězeňský argot se liší od vězeňských argotů v jiných zemích. Prvním důvodem byla skutečnost, že od 19. století většinu vězeňského obyvatelstva tvořili rolníci, což mělo za následek částečné převzetí jejich způsobu života, filosofie a morálky (patriarchální způsob myšlení, podřízení se mladšího staršímu, život v *артели*⁸¹). Druhým důvodem je, že ruský vězeňský systém je založený na barácích, nikoli na systému cel, což zapříčinilo vznik silného kastovního systému v čele s vrstvou, tzv. *воров в законе*, která nemá obdoby jinde ve světě.

Na začátku 21. století nabývá kastovní systém ve vězení podoby pyramidy, která je tvořena z vrstev, tzv. *мастей* (*масть*). Na vrcholu stojí *вор в законе*, který má neomezenou autoritu a rozhodující slovo při sporech mezi vězni. Pod ním je *положенец*, který může nahradit *вора*, pokud on není přítomen, poté následuje *смотрящий*. Tito dohlížitelé jsou rozděleni na čtyři skupiny: *смотрящий за общаком*, který se stará o společnou kasu, tzv. *общак*,⁸² ale i o cennosti jako je čaj, cigarety, promítací technika; *смотрящий за штрафным изолятором, помещением камерного типа* - řeší konflikty na nižší úrovni, *смотрящий за больницей* - dbá o to, aby byla včas poskytnuta zdravotní pomoc; *смотрящий за игрой* - sleduje a řeší problémy spojené s karetní zábavou, poté

nositelovu kriminální specializaci: *Рынкин* - krade na tržištích, *Пляжник* - krade na plážích. Přezdívku nemusí mít jenom jedinec, ale i celá banda. In Svobodová, J., *K problematice kriminálního slangu v ruštině*, s. 101-102. Ruská onomastika dlouhou dobu nevěnovala pozornost kriminálním přezdívkám, až před pár lety vyšla monografie M. A. Gračeva, která tento deficit vynahradila. Viz Грачев, М. А., *Русская воровская кличка: Мифы и реальность*.

⁸¹ Pojem *артель* označoval organizaci, skupinu lidí od zemědělců, kozáků až po zločince. V této organizaci si lidé rozdělovali výtěžky rovným dílem, vzájemně si pomáhali, zastávali nejvyšší funkci postupně, vymezovali se vůči svému okolí a vykonávali mezi sebou samosoudy. A. S. Puškin napsal: „Дома сохраняли первоначальный образ управления своего. Совершенное равенство прав; атаманы и старшины, избираемые народом, временные исполнители народных постановлений; круги, или совещание, где каждый казак имел свободный голос и где все общественные дела решимы были большинством голосов; никаких письменных постановлений; в куль да в воду – за измену, трусость, убийство и воровство.“ In Пушкин, А. С., *История Пугачева*. Citováno podle Чалидзе, В., *Уголовная Россия*, s. 82-83.

⁸² Slovo *общак* se objevilo na konci 30. let 20. století, kdy do společné kasy přispívali především obyčejní vězni. Tyto příspěvky mohly mít podobu peněz, potravin, čaje, cigaret či jiných věcí. Z kasy se poté hradila právní pomoc, úplatky nebo pomoc raněním a trpícím nouzí.

Historie tohoto institutu sahá až do carské doby k politickým vězňům, kteří dávali 10% z přidělů a balíčků do fondu pro potřebné. Později se tato praxe vrátila na začátku 30. let 20. století, kdy si vězni zakládali v některých věznicích, tzv. *комбеды*, kam dávali dobrovolně 10% ze svých zásilek, aby přilepšili těm, co neměli nic. Název *комбед* vznikl zkrácením od *Комитета бедноты* neboli Výbor pro chudé, který byl založen v roce 1918 v době vojenského komunismu, aby distribuoval základní potraviny a nářadí zemědělcům, pomáhal místním orgánům se získáváním potravinových přebytků od kulaků. In Олейник, А. Н., *Тюремная субкультура*, s. 157.

Příspěv do všeobecné kasy se v argotu nazývá *замаслить в пользу святого Гермеса*. A proč zrovna Hermes? Kdo by byl lepší než božstvo olympského pantheonu, které se sotva dostalo z kolébky, ukradlo 50 posvátných krav ze stáda Apollóna? Později obralo Area o jeho meč, Poseidona o trojzubec, Heifasta o kleště, Afroditu o její pás a Diovi se snažilo ukrást posvátnou bleskovku. Hermes byl v antické mytologii božstvem pečující o kontakt bohů s lidmi, ale i průvodcem mrtvých do podsvětí, ochráncem kouzel, magie a zasvěcených, hermetických nauk, ale především patronem podvodů, triků a krádeží. Nikdo lepší by se nenašel, a proto i lexém *гермес* v argotu označuje starého a zkušeného zloděje, který požívá úcty ostatních kriminálních.

následuje vrstva obvyklých vězňů, tzv. *мужиков*, kteří plní kasu svými příspěvky, pak následují *активные осужденные отрицательной направленности* - recidivisté, propagující normy kriminálního světa a úplně na spodu jsou *опущенные* a *петухи*.⁸³

Na začátku 20. let 20. století se myslelo, že fyzická práce by mohla vězně převychovat, že by mohlo dojít k převýchově, tzv. *перековке*. I když se normy vyplňovaly nad plán, nebylo to zásluhou práce samotných profesionálních kriminálních, ale zásluhou jejich umění vykořisťovat druhé. Kriminálníci nemají kladný vztah k čestné práci, což dokazuje i rozbor jejich lexiky a pořekadel, např.: argotismus-abreviatura *ЕВРОПА*, který znamená: „*Если вор работает - он падший арестант*“, pořekadla typu: „*По субботам - не работам, а суббота каждый день.*“ „*Мы работы не боимся, но работать не пойдём!*“ „*Я честный вор, тяжелее кошелька ничего в руках не держал.*“ „*Тяжелее стакана в руки не беру.*“ „*Работа дурака любит, а дурак работу.*“ *Работа*, *дело* označuje zločin; *дело грубое* - zločin, který vyžaduje speciální dovednosti; *работать* - páchaní trestné činnosti. A jak jsou označováni ti, kteří skutečně poctivě pracují? *Работягами, трудягами, дурындами, которые вкалывают, втыкают, выёбывают, горят.* „*В арго нет ни одного слова, которое одобряло бы труд, как, впрочем, нет ни одного воровского рассказа, поговорки, блатной песни, в которых бы он воспевался.*“⁸⁴

V průběhu svého odsouzení, tzv. *ходки* si vězeň osvojí nejenom vězeňský kód, ale většinou se vyučí i profesionálnímu řemeslu. „*В России была в ходу мысль о том, что случайный преступник не должен папасть в тюрьму, а профессиональный – выйти оттуда.*“⁸⁵ Což spolu s represivním trestním systémem je příčinou pronikání a rozšiřování kriminální kultury mezi ruské obyvatelstvo. Každoročně procesem trestního stíhání projde 6-15% dospělé ruské populace, přičemž velké procento z nich je odsouzeno k odpykání si trestu ve vězení.⁸⁶ Ve 20. století „*ни одна страна в мире не отправляла в тюрьму такую огромную часть населения, как Россия. Каждый четвертый взрослый мужчина в нашей стране – бывший заключенный. Мы и сейчас находимся в тюремных лагерях. Одна восьмая часть всего тюремного населения страны*

⁸³ Дубягина, О. П., *Нормы, обычаи и средства коммуникации криминальной среды*, s. 85.

⁸⁴ Грачёв, М. А., «*По фене ботаю - тюрьму схлопотаю*», s. 56.

⁸⁵ Гуров, А., *Красная мафия*, s. 73-74. Již P. A. Kropotkin ve svých „*Рамётах революционных*“ napsal, že vězení jsou „*университеты преступности, содержимые государством.*“

Většina specialistů, kteří se zabývají ruským penitenciárním systémem, si nemyslí, že by současně nastavený vězeňský systém mohl ve velké míře někoho resocializovat. „*По моим впечатлениям, ИТК работают как огромные и эффективные курсы усовершенствования уголовных профессий и как очаги идеологической подготовки преступников.*“ In Самойлов, Л., *Путешествие...*, s. 160.

⁸⁶ Максимов, С. В., *О перспективах возрождения системы профилактики преступлений в России*, s. 100.

сидит в наших тюрьмах и колониях... Из мест лишения свободы освобождается ежегодно 300 тыс. человек... Сегодня в российских тюрьмах содержится примерно 900 тыс. человек."⁸⁷ Podle odlišných odhadů za dobu stalinských represí mohlo v gulazích pobývat až 28, 7 milionů lidí,⁸⁸ což podle mnohých badatelů mělo a má závažné důsledky pro ruskou společnost. A. N. Olejnik tvrdí, že „институциональные структуры тюремного сообщества и российского социума схожи, сродственны, конгруэнтны."⁸⁹

3.3 Specializovaný argot

Každá zločinecká profese má svoji lexiku, existoval argot zlodějů koní, kasařů, existuje argot kapesních zlodějů, překupníků s uměním, pašeráků, falešných hráčů, narkomanů, obchodníků s omamnými látkami, argot prostitutek, kuplířů, tuláků, bezprizorních, tímto způsobem bychom mohli vyjmenovat až 40 specializovaných argotů.

Ze specializovaného argotu do jiných útvarů ruského jazyka přešly především lexémy ze specializovaného argotu falešných hráčů a narkomanů, např.: *обставить* - oklamat; *луна* - padělaný dokument,⁹⁰ v hovorové ruštině padělek, podvod; *тусовка* - rozdání karet, které zabezpečí výhru, v argotu - schůzka kriminálních za účelem vyjasnění si nedorozumění, v žargonu mládeže - způsob trávení volného času; *сесть на иглу* - stát se narkomanem; *кайф* - narkotikum, ale i stav euforie po jeho požití; *анаша* - hašiš; *ломка*, *кум* - abstinenční příznaky; *балдеть* - užívat si drogového opojení, v žargonu mládeže -

⁸⁷ *Тюремный Чернобыль.*

⁸⁸ Applebaum, A., *Gulag. Dějiny*, s. 495.

⁸⁹ Олейник, А. Н., *Жизнь по понятиям: институциональный анализ повседневной жизни "российского простого человека"*, s. 42. K tomuto závěru dochází A. N. Olejnik na základě institucionálního přístupu, kdy srovnával vězeňskou a sovětskou společnost podle několika kritérií a došel k závěru, že jsou obě totální - není tu hranice mezi soukromým a veřejným životem, míra důvěry k cizím lidem a svým je srovnatelná a mocenské vztahy k těm co mají moc, jsou vynucené. Rozšíření kriminální subkultury vysvětluje Olejnik takto: „Именно отсутствие в России институтов гражданского общества позволяет государству игнорировать интересы своих граждан и гарантирует бесконечное воспроизведение жизни "по понятиям" на всех уровнях российского социума.“ In Олейник, А. Н., *Жизнь по понятиям....*, s. 50. Více slov. Олейник, А. Н., *Тюремная субкультура в России: от повседневной жизни до государственной власти*. Samozřejmě otázkou zůstává, zda neexistence občanské společnosti má za následek rozšíření kriminální kultury nebo jestli rozprostranění kriminální kultury má za následek neexistenci občanské společnosti.

⁹⁰ Slovo *луна* přišlo určitě z argotu kriminálních, existují však spory o tom, z kterého argotu. Podle V. V. Vinogradova, M. A. Gračeva z argotu falešných hráčů, kde slovo *липок* označovalo speciální mazadlo, kterým se lepily dvě karty k sobě, aby se jedna či druhá mohla příhodně schovat; podle A. A. Sidorova z argotu antikvářů 19. století, kde slovo *луна* označovalo falešnou ikonu. Právě ikony byly z kvalitního, tvrdého dřeva, ale padělané, levné kopie se často malovaly na lipové dřevo. Nepoctivý antikvář je pak prodával důvěřivým klientům, což v argotu označoval idiom *садить липы*. V současném argotu jsou frekventované deriváty jako: *липовый* - falešný a *липовать* - obelhávat za pomoci falešných dokumentů, či lhát u výslechu.

pořádně si užívat.⁹¹ Argot narkomanů je v současné době podle M. A. Gračeva a V. G. Kostomarova nejvíce progresivní specializovaný argot, což souvisí s nárůstem narkomanie v Ruské federaci. Lexika z ostatních specializovaných argotů přechází do jiných lexikálních vrstev ruštiny jen výjimečně.

⁹¹ Грачев, М. А., *Жаргон и татуировки наркоманов: Краткий словарь-справочник.*

4 Historie výzkumu ruských argotů

4.1 Předrevoluční bádání

Na otázku, kdy vznikl ruský argot a jaká sociální skupina byla jeho zakladatelem, neuvádějí badatelé jednoznačnou odpověď. S. V. Maksimov tvrdí, že argot je spojen s dávnou minulostí, ale blíže jeho vznik nedatuje.⁹² V. M. Žirmunskij tvrdí, že je spojen s Povolžím a lidovými povstáními na přelomu 16. a 17. století.⁹³ Někteří, jako např. R. O. Šorová tvrdí, že vznik argotu je spojen s rozvojem peněžního kapitálu v 18. století.⁹⁴ Zcela unikátní pohled zastává L. I. Skvorcov, jenž tvrdí, že argot vznikl až na přelomu 19. a 20. století. A jestliže si položíme otázku, kdo je zakladatelem argotu, pak ani zde se nedočkáme od badatelů jednoznačné odpovědi. V. F. Trachtenberg, A. Sidorov, A. A. Leontěv se domnívají, že zakladatelé argotu by mohli být potulní obchodníci ofeni.⁹⁵ Podle V. M. Žirmunského to mohli býti lupiči z Povolží. Jasně je jen to, že teorií ohledně data vzniku a zakladatelů argotu je mnoho. Po studiu značného množství literatury bych za nejvíce přesvědčivou označila teorii M. A. Gračeva, v níž se tvrdí, že argot se nezrodil hned, ani na jednom místě, ani díky jedné sociální skupině, ale v průběhu doby, analogickým způsobem, jak vznikal argot v západní Evropě, pouze však o několik století později.⁹⁶ Bylo to v době, kdy se v Rusku začala rozvíjet moderní feudální společnost, kdy

⁹² „Начало мошенническаго языка уходит в древнѣйшіе времена, когда слѣды его являются въ неясномъ видѣ, но съ теченіемъ времени языкъ этотъ, подобно мутному отстою, испытывалъ постоянное броженіе, обогащался и совершенствовался.“ In Максимов, С. В., *Сибирь и каторга*, s. 158.

⁹³ „Однако соображения теоретические заставляют думать, что уже „вольные люди“, гулявшие на Волге в XVII-XVIII вв., должны были иметь свой тайный язык, как все подобные массовые объединения деклассированных. Указаний в этом направлении следовало бы искать в судебных документах, напр. в делах, связанных с восстанием Разина и Пугачёва.“ In Жирмунский, В. М., *Национальный язык и социальные диалекты*, s. 125.

⁹⁴ Шор, Р. О., *Язык и общество*, s. 105.

⁹⁵ „Связь острожного жаргона и даже прямое его происхождение от офенского языка, по сходству большей части слов, несомнены.“ In Трахтенберг, В.Ф., *Блатная музыка (Жаргон тюрьмы)*, s. 102.

„Ирония судьбы: воровская речь «феня» берет начало от тайного языка (офенского языка), изобретенного для защиты (...) от самых грабителей!“ In Сидоров, А., *Словарь современного блантого и лагерного жаргона*, s. 8-9.

„Русское воровское арго (тайный язык), известное под названием «блатная музыка» или «блат», образовалось примерно на рубеже XVII-XVIII вв. из языка офеней – бродячих торговцев.“ In Леонтьев, А. А., Шахнарович, А. М., Батов, В. И., *Речь в криминалистике и судебной психологии*, s. 52.

⁹⁶ Podle E. M. Beregovské se argot objevil na počátku 12. století v severní Francii, jeho vznik byl spojen s rozvojem feudálních měst, se vznikem rozličných řemesel, s narůstajícím rozlišením společnosti na třídy a se vznikem sociálních protikladů. In Береговская, Э. М., *Социальные диалекты и язык современной французской прозы*, s. 5.

B. A. Larin tvrdil, že argot vznikl ve 13. století v době feudalismu, kdy se začali deklasovaní formovat do poměrně semknuté kasty, která se skládala z tuláků, chudáků, různých zločineckých band, trvale usazených společenství a zemědělských družstev. In Ларин, Б. А., *Западноевропейские элементы русского арго...*, s. 113.

se začala rozvíjet města, řemesla, společnost se začala rozdělovat na třídy, které se vzájemně lišily ekonomicky i sociálně, což mimo jiné vedlo i ke vzniku organizovaného zločinu.⁹⁷

První písemné zmínky o argotu se nám dochovaly ze 17. století, z období kozáckých povstání pod vedením I. I. Bolotnikova (1606-1607) či S. Razina (1670-1671), kdy u kozáků měla existovat tajná řeč, tzv. *ясака*⁹⁸ či *отверница*⁹⁹. Bohužel kromě názvu se nic jiného nedochovalo, přesto můžeme alespoň z názvu vydedukovat, jakým způsobem se provádělo utajení lexiky *отверницы* - záměnou jednotlivých částí slova (*отворотом*).¹⁰⁰

Mnoho materiálů, které by zachytily argot kriminálníků z období před 18. stoletím, se nedochovalo. M. A. Gračev to vysvětluje tím, že:

1) argot existoval jen v určitých ohraničených oblastech zločinu, jako bylo Povolží, Berladi,¹⁰¹ ve velkých městech, okolo řek, či v místech, kde se sdružovali uprchlí nevolníci; 2) letopisci většinou neznali argot, a jestliže ano, pak ho nezanášeli do letopisů, rukopisů, bylin či jiných písemných památek; 3) policie, která by tyto kriminální živly registrovala a spolu s nimi i jejich argot, byla založena až 1703; 4) mnoho památek bylo zničeno v průběhu nesčetných válek, požárů a povstání; 5) nebyla jasná hranice mezi standardem - spisovnou ruštinou a substandardem; hranice začala být zjevnou až v

⁹⁷ Pojem organizovaný zločin má dva hlavní významy: „1) множество организованных преступлений и организованных преступных формирований; 2) целостное криминальное явление, проявляющее себя в виде сложной системы организованных преступных формирований с их широкомасштабной преступной деятельностью, в процессе которой используются как собственные структуры таких формирований с управленческими и другими функциями по обслуживанию нужд данных формирований, их деятельности и внешних взаимодействий, так и государственные структуры, институты гражданского общества.“ In Долгова, А. И., *Организованная преступность. Российская криминологическая энциклопедия*, s. 428. My budeme pracovat s prvním významem organizovaného zločinu, kdy se zločinci začali organizovat do organizací na způsob cechů jako řemeslníci, obchodníci, pouze u nich se tyto profesní cechy nazývaly *потами* (*poty*).

⁹⁸ „20 мая 1682 года изъ села Большихъ-Студенокъ отправилось 20 человекъ, а въ томъ числѣ пять женщинъ за рѣку Воронежъ на степь для борщу. „И переѣдучи рѣку Воронежъ на степь, на Юшины поля (гдѣ, вѣроятно, была посѣяна свекла - борщъ), заночевали. На утренней зарѣ напали на нихъ воровскіе люди, человекъ съ 20 и больше, пѣхотою (въ отмѣну отъ калмыковъ и татаръ, которые нападали на эти украинныя русскія селенія по неизмѣнному племенному обычаю - на коняхъ); напали съ ружьемъ, съ пищальми и съ саблями, а знатно-де, что донскіе воровскіе казаки, а ясахомъ межъ себя говорятъ и называются атаманами-молодцами.“ In Максимов, С. В., *Сибирь и каторга ...*, s. 163.

⁹⁹ „Эти казаки различныхъ племен <...> изъ Московии, Татарии, Турции, Польши, Литвы, Корелии (Corelen) и Неметчины, по большей части Московиты и говорятъ по большей части по-московски, но сверхъ того между собой они употребляютъ особый языкъ (besonder gemaekte spraecke), который они называютъ “отверница” (otvernitsa), и этотъ народъ - по большей части бежавшіе отъ своихъ господъ холопы, плуты и воры, и различные бездельники, и поселяются они, главнымъ образомъ, въ татарскихъ степяхъ, близъ реки Волги.“ In Масса, И., *Краткое известіе о Московии съ начала XVII вѣка*, s. 77. Slovo *отверница* bylo též pojmenováním mluvy kříčevskýchъ měšťanů. In Максимов, С. В., *Сибирь и каторга въ трехъ частяхъ*, s. 163.

¹⁰⁰ Шаповал, В., *Мифъ объ арготу*, s. 48-49.

¹⁰¹ *Берладь* - oblast mezi Prutem a Seretom, zmiňuje se o ní dokonce už i Ipatěvský letopis, kde se objevuje i derivát *берладьникъ* - dobrodruh, lupič z Berladi. In Фасмер, М., *Этимологический словарь русскаго языка*, Т. I., s. 157.

průběhu 18. století; 6) slova z argotu zločinců z 11.-18. století přecházela jen v malé míře do dalších vrstev jazyka.¹⁰²

Změny nastaly v průběhu vlády Petra I., kdy došlo ke kvantitativním i kvalitativním změnám ve zločinnosti, velký podíl na tom měly jeho reformy, vojenská tažení, povstání vyvolaná jeho politikou, ale i jím nezaviněné epidemie. Všechny tyto okolnosti vyvolaly ještě větší tlak na nevolníky, jejich ekonomické a právní postavení se zhoršilo, což vedlo k hromadným útěkům. Každý rok bylo evidováno více než 200 tisíc uprchlých nevolníků. Většina z nich nebyla s to se uživit poctivě, což se projevilo zvýšením počtu zločinců i jimi páchaných zločinů. To byl také jeden z důvodů, proč Petr I. v roce 1703 přistoupil k vytvoření stálé státní policie. Státní policie disponovala značnými pravomocemi a možnostmi, dokonce nasazovala profesionální agenty, provokatéry do skupin kriminálních. V duchu zákona, že každá akce vyvolá reakci, došlo k reakci na druhé straně - u zločinců. Ti si začali vytvářet pravidla a zákony; především se musíme zmínit o zákazu opuštění kriminálního společenství pod přísným trestem.¹⁰³ Všechny tyto změny se odrazily i v argotu, který se ještě lišil od území k území, proto se v tuto dobu nedalo hovořit o nějakém všeobecném či specializovaném argotu.

První beletristické knihy, kde se setkáme s argotem kriminálních v hojně míře, jsou tři knihy popisující život legendárního zloděje Vaňky Kaina.¹⁰⁴ První kniha je jeho anonymní literární historie, druhá je jeho anonymní autobiografie s názvem „Жизнь и походжение россійскаго картуша, именуемаго КАИНА, извѣстнаго Мошенника и того ремесла

¹⁰² Грачев, М. А., *Словарь тысячелетнего русского арга*, s. 4-6.; Грачев, М. А., *Из истории русского арга XI-XIII вв.*, s. 191-192.

¹⁰³ Pomocí pravidel, zvyků a norem se dosahuje ve společenství určité stability, což platí i pro kriminální prostředí. Dosažení stability napomáhá: 1. existence hierarchie, kastovního systému; 2. vymezení vztahů mezi jednotlivými členy; 3. přítomnost rozvinutého normativního systému a hlavně systému sankcí; 4. zvláštní iniciace člena do společenství a 5. možnost změny statusu v kastovním systému.

¹⁰⁴ Vaňka Kain, vlastním jménem Ivan Osipov je jedním z nejznámějších zločinců první poloviny 18. století. Dokázal v sobě spojit zdánlivě nespojitelné: tajného agenta policie - vydřiducha a národního oblíbence - zloděje. Vaňka už od mládí vynikal v kapesních krádežích, jednoho dne mu však štěstěna nepřála - byl přichycen při krádeži, zatčen a dán do okovů. Dlouho v okovech ale nezůstal, neboť mu jeho kumpán s přezdívkou *Камчатка* přinesl do vězení dva kalače, přičemž mimoděk prohodil: „Триока калачь гъла страмыкъ, сверлюкъ, трактирила.“ Což znamenalo: „Dej si majzla, v kalači jsou klíče od okovů“. Strážé větu pronesenou v argotu nepochopili a Kain se bez problémů dostal na svobodu, kde pokračoval v předchozí činnosti. Ale roku 1741 z dosud nevyjasněných příčin změnil strany a přihlásil se na post policejního agenta. Policie souhlasila, dodala mu oddíl, který čítal 14 vojáků a jednoho písaře.

Jelikož Vaňka Kain znal dobře kriminální svět, hned první noc zatkl 32 zločinců. Za dva roky chytil více než 300 zločinců, ale jelikož nedostával plat ani jinou odměnu, nastal v jeho životě další zvrat a Kain začal vydírat své bývalé kumpány pod hrozbou jejich prozrazení a zámožné občany pod hrozbou zapálení jejich majetků. Tou dobou v Moskvě neuvěřitelně vzrostl počet požárů, krádeží a loupeží až představitelé města byli nuceni přivolat vojsko, aby situaci vyřešilo. Zanedlouho došlo i na Kaina, který byl obviněn z únosu mladé dívky, za což spolu s minulými hříchy mu byl udělen přísný trest, který čítal zbití karabáčem, vytržení nosních dírek, nanesení cejchu (na čelo v podobě písmene В, na jednu tvář písmene О a na druhou - Ръ, což utvořilo slovo *ВОРъ*) a nucené práce. Právě tato bezmocnost zločinců proti bývalému kumpánovi dala podnět k tomu, aby se z jejich společenství nedalo snadno odejít. Dodnes je jedním z významů argotismu *Кайн* - tajný policejní informátor.

людей сыщика. За раскаяніе въ злодѣйствѣ получившаго отъ казни свободу; но за обращеніе въ прежній промысль, сосланнаго вѣчно на картожную работу, Прежде ВЪ РОГЕРВИКЪ, А ПОТОМЪ ВЪ СИБИРЬ. Писанная ИМЪ САМИМЪ, при Балтійскомъ Портѣ, въ 1764 году¹⁰⁵ a třetí pochází z pera spisovatele Matvěje Komarova, který se osobně setkal s Vaňkou a byl jeho příběhy tak upoután a podmaněn, že napsal knihu „Обстоятельное и о вѣрное писаніе добрыхъ и злыхъ дѣл россійскаго мошенника, вора, разбойника и бывшаго Московскаго Сыщика Ваньки Каина, всей его жизни и странныхъ похождений, сочиненное М: К. въ Москвѣ 1775 года (1779)“.¹⁰⁶ V této knize je více než 130 argotismů, které podle D. S. Lichačeva navazují na tradici ruské smíchové kultury,¹⁰⁷ např.: *быть серым* - být opilý; *выработал* - nakradl; *каменный мешок* - vězení; *купцы пропалых вещей* - zloději; *мастерство* - zločin; *мелкая распушка* - znepokojení; *монастырские чѣтки* - okovy; *писать левой рукой* - tajně donášet; *пустить рыбу ловить* - utopit; *сослать подале* - poslat na nucené práce; *тихая милостыня* - podvod; *черная работа* - zlodějna.

V první polovině 19. století se o argot začínají zajímat etnografové, geografové, historici a amatérští filologové. Jejich hlavním objektem zájmu se stal argot potulných řemeslníků a obchodníků, především argot ořeňů.¹⁰⁸

V druhé polovině 19. století došlo k význačné historické události v ruské historii, a to ke zrušení nevolnictví roku 1861. Nevolníci fakticky dostali svobodu, ale nedostali půdu, na které by mohli hospodařit a tím uživit sebe i svoji rodinu. To mělo za následek, že šli hledat práci do měst, kde bohužel pro bývalé nevolníky nepanovaly příznivé podmínky, a proto část z nich zvolila kriminální činnost jako východisko z nouze. Proto se opět zvyšuje počet deklasovaných živlů, které se začínají více a více specializovat, a spolu s tím

¹⁰⁵ V jeho biografii se objevují jedny z nejstarších písní, pořekadel, které odhalují životní filosofii kriminálních. Velice známou se stala průpovídka, kterou Kain napsal na kousek papíru, který posléze přibíl na vrata právě vykradeného stavení, jež patřilo jeho zaměstnavateli: „Пей воду какъ гусь, ѣжь хлѣбъ какъ свинья, а работай чортъ, а не я.“ Kainovi se také připisuje autorství až 40 písní, mezi nejznámější patří „Вниз по матушке по Волге“, „Усы“, „Из Кремля, Кремля крепка города“. In Комаров, М., *Приложение. Некоторые из песен, петьих Каином*, s. 387-396.

¹⁰⁶ Obě knihy jsou přístupné českému čtenáři v originálním znění či ve francouzském překladu v publikaci: Rai-Gonneau, E., *Vie de Kain bandit russe et mouchard de la tsarine*.

¹⁰⁷ Více srov. Lichačov, D. S., Pančenko, A. M., *Smích Staré Rusi*.

¹⁰⁸ Ve 20. letech 19. století publikuje Společnost milovníků ruské slovesnosti ve svém časopisu několik statí a slovníků ořeňského jazyka. Je to poprvé, kdy se setkáváme s termíny jako *офенский язык*, *офенское наречие*, a kdy jsou uvedeny ukázky konverzace ořeňů, např.: „От. мас скудается – устрекою шуры не прикосали и не отюхтили шивару.“ - „От - я боюсь, как бы нас дорогою не прибили воры, и не отняли товару.“ Ale první zmínky o ořeňském argotu můžeme nalézt i u P. S. Pallase v jeho knize „*Сравнительные словари всех языков и наречий, собранных десницею высочайшей особы*“ (1787-1791), která obsahuje i slovník suzdalského dialektu (neboli ořeňského jazyka), který Pallas chápal jako jeden z 12 hlavních teritoriálních dialektů ruštiny. Důvodem, proč argot ořeňů označil za suzdalský dialekt je skutečnost, že teritoriální a sociální dialekty se ještě striktně nerozdělovaly. In Бондалетов, В. И., *В. И. Даль и тайные языки в России*, s. 13-17.

i jejich argot. Od druhé poloviny 19. století můžeme hovořit o všeobecném a specializovaném argotu. Tato situace zaujala i profesionální lingvisty.

Jedním z těchto lingvistů byl i slovník V. I. Dal, první lexikograf, který soustředil svoji pozornost na argot kriminálních. Ve svém odborném článku „О наречіяхъ рускаго языка“ prokázal nejen znalost mnohých nářečí ruského jazyka, ale také i tzv. *искусственныхъ языков*. Mezi umělé jazyky V. I. Dal zařadil *ламанский*¹⁰⁹ nebo *офенский язык* potulných obchodníků a řemeslníků.¹¹⁰ Tyto jazyky potulných obchodníků a řemeslníků nejsou, podle Dala, plnohodnotnými jazyky, neboť se jejich slovní zásoba omezuje jen na jejich živnost.¹¹¹ V Rjazaňské a Tverské gubernii se setkáváme s *кантюжнымъ языком*, který je podobný jazyku potulných obchodníků, pouze s tím rozdílem, že jím hovoří i deklasované vrstvy a kriminálníci. V Petrohradu a Moskvě kriminálníci hovoří jazykem, který se nazývá *байковый язык* nebo *музыка*. Tento jazyk má vlastní slovní zásobu: *мальчишка* - dláto; *фараон* - hlídač, ale některá slova byla převzata od ofeňů: *клёвыйй* - dobrý; *лепень* - šátek;¹¹² *ширман* - kapsa. Tajný jazyk prodejců a zlodějů koní se nazývá *условный мошеннический язык*, jehož značná část lexiky pochází od Tatarů. V Povolží vznikl *мошеннический* či *разбойничий язык*, ze kterého zbylo už jen pár pořekadel např. *да дуванъ дуванить* - dělit si kořist.¹¹³ Dal se také vyjadřuje o tzv. *бурлацких словах* (nikoli o jazyku) z Povolží, která používá především toulající se mládež, např.: *нюхало* - nos; *хлебалка* - lžíce; *ядало* - rty. Dal také zmiňuje rusko-čínský obchodní jazyk, něco na způsob jazyka pidžin z okolí města Kjachty. Tento jazyk byl nesrozumitelný pro své okolí, jelikož ruská slova se vyslovovala s čínským

¹⁰⁹ Lamanský jazyk pochází z tureckého slova *alapan* - krádež, loupež. In Дмитриев, Н. К., *Турецкие элементы в русских аргю*, s. 167.

¹¹⁰ Dalův „*Вýkladový slovníк*“ obsahuje více než 200 tisíc lexikálních jednotek, přičemž 5 tisíc lze přiřadit k argotu ofeňů. Podle A. A. Sidorova si ofeni vymysleli svůj jazyk kvůli těžkému životu. Často se stávali oběťmi přepadení, kdy mnohdy nebyli oloupeni jen o peníze, zboží, ale i o své životy. Proto si vymysleli tajný jazyk, aby se okolí nedozvědělo, kam a jakým způsobem pojedou pro zboží a kolik peněz budou mít při sobě. In Сидоров, А., *Словарь современного блатного и лагерного жаргона*, s. 8-9.

¹¹¹ Tento názor vyvrací jeden z největších odborníků na jazyk potulných obchodníků a řemeslníků V. D. Bondaletov, který provedl analýzu jejich lexiky a došel k názoru, že 95% lexiky ofeňů označuje každodenní, obyčejné předměty, události a jevy, které nemají nic společného s jejich potulnou profesí. In Бондалетов, В. Д., *Условные языки русских ремесленников и торговцев*, s. 24.

¹¹² V ofeňském argotu toto slovo znamenalo šátek nebo kapesník, v kriminálním argotu totéž, ale ve 40. letech 20. století v souvislosti s velkými změnami v kriminálním světě, které měly vliv i na slovní zásobu, se kapesníku začalo říkat *марочка*, které bylo odvozeno od slovesa *марать* - špinit a slovo *лепень* začalo označovat sako, vytěšňujíc oblíbené slovo *клифт*. In Сидоров, А., *Жиганы, Урканы, Блатари*, s. 226-227.

¹¹³ M. A. Gračev analyzoval písemné památky 15. - 19. století a našel více než 40 lexémů a frazémů povolžských lupičů, např. *вода* - znak nebezpečí; *пустить, ловить рыбу* - utopit; *пустить красного петуха* - vystřelit, podpálit vesnické stavení; *притон* - tajný úkryt. Většina těchto lexémů byla známa i jiným zločincům, neboť povolžští lupiči nebyli zcela uzavřenou skupinou, loupili na březích řeky Volhy, na frekventovaných cestách a to co ukořistili, prodávali městským překupníkům kradeného zboží tzv. *Каинам*. Podle Gračeva toto pojmenování překupníků bylo motivováno nejen biblickým Kainem, ale i litevským slovem *kaina* - сена. In Грачев, М. А., *За нами волна (О жаргоне волжских разбойников)*, s. 174-175. Více srov. Сайгушев, Н., *Разбойники на Волге*.

přízvukem, používala se čínská syntax a morfologie. Na konci svého výčtu umělých jazyků Dal uvedl jazyky, které byly vytvářeny čistě mechanickým způsobem jako *тарабарский язык* dětí, kdy se zaměňují souhlásky podle určitého pravidla¹¹⁴ a *говор по херам*, kdy se připojuje slabika *хер* ke každé slabice např. *хер-братъ*.

V roce 1854 z ministerstva vnitra Dala poprosili, zda by nebyl ochoten sestavit slovník tajných jazyků. Vláda se totiž domnívala, že ofeni by mohli být staroobřadci nebo, že by jejich jazyk mohl být využíván k tajné komunikaci mezi ruskými a rakouskými spoluvěrci.¹¹⁵ Dal souhlasil a na konci roku 1854 dokončil „Slovník ofeňsko-ruský“ a o rok později i „Slovník rusko-ofeňský“, do kterého včlenil i argot stloukačů vlny, tzv. *жгонской язык (галивонский)*. Ministerstvo vnitra se seznámilo se slovníky, ale nenašlo v nich žádná slova, jež by se týkala staroobřadectví či rozkolu. Proto zájem státu o jazyk ofeňů i o vytištění slovníků opadl. Sám Dal měl v úmyslu slovníčky připojit k dalšímu vydání svého „Výkladového slovníku“, ale nikdy k tomu nedošlo. Podařilo se to až V. D. Bondaletovi,¹¹⁶ který nejen že vydal oba zmiňované slovníky, ale vydal i Dalovi slovníčky argotu stloukačů vlny a argotu petrohradských zlodějů s názvem „Условный язык петербургских мошенников, известный под именем музыки или байкого языка“.¹¹⁷

¹¹⁴ Místo б použijí щ, в-ш, г-ч, д-ц, ж-х, з-ф, к-т, л-с, м-р, н-п. Tamtéž, s. LXXXVI. Termín tarabarský jazyk se vyskytl až v 19. století, jako označení pro jazyk, který je šifrovaný, kódovaný, který předpokládá znalost určitého klíče. V období mezi 15. -17. stoletím se pro stejný způsob šifrování používalo označení *литорея*. Tato *литорея* mohla nabývat dvou podob: *простая литорея*, kdy se zaměňovaly pouze souhlásky a *мудрая литорея*, kdy se zaměňovaly souhlásky i samohlásky. In Приёмшева, М. Н., *Тарабарская грамота*, s. 106-110. Více o dětských tajných jazycích: Виноградов, Г., *Детские тайные языки*.

¹¹⁵ Либрович, С. Ф., *Мнимые «апостолы старообрядчества». История неизданного словаря по неопубликованным документам*, s. 6-7.

Ministerstvo vnitra v 50. letech 19. století vytvořilo komisi, ve které zasedali i V. I. Dal, I. S. Aksakov, P. I. Mělnikov-Pečerský, za účelem zjištění počtu staroobřadců a sektářů na ruském území. Komise přišla s nepřilíživými závěry pro oficiální místa, neboť tvrdila, že staroobřadců a sektářů by mohlo být až 9 milionů (podle sčítání lidu provedeného roku 1851 celkový počet obyvatel Ruského impéria činil 69 milionů), proto se oficiální místa chtěla co nejvíce dozvědět o potulných obchodnících a řemeslnících. „Обыкновенная переписка раскольниковъ ничѣмъ почти не отличается отъ переписки нашихъ необразованныхъ людей и совершенно доступна пониманію всякаго изъ насъ (...). Совсѣмъ иное дѣло – раскольническія извѣстія и цѣлыя письма секретныя, таинственныя, потаенныя, не подлежащія общей гласности, касающіяся дѣлъ собственно раскола. Для сообщенія такихъ извѣстій въ обыкновенныхъ письмахъ, равно какъ и для написанія цѣлыхъ писемъ съ такими извѣстіями, раскольники употребляютъ большею частію особый языкъ, понятный вполнѣ только тѣмъ, къ кому пишется. Языкъ этотъ, сколько извѣстно, трехъ родовъ: тарабарскій или шифрованный, иносказательный и офенскій (...). На тѣхъ нарѣчіяхъ переписываются они и съ заграничными раскольниками, австрійскими и турецкими: каковая переписка усилилась между ними особенно со времени появленія епископовъ такъ называемаго австійскаго посвященія.“ In *Раскольническая переписка*, s. 266-267, 274.

¹¹⁶ Бондалетов, В. Д., *В. И. Даль и тайные языки в России*.

¹¹⁷ V roce 1869 tento slovníček využil spisovatel a etnograf S. V. Maksimov při psaní statě „Тюремный словарь. Искусственные (байковые, ламанские, кантюжные) языки“, později V. V. Krestovský při psaní svého románu „Петербургские труппы.“ Poprvé byl tento Dalův slovníček vydán a zpřístupněn široké veřejnosti až díky A. L. Toporkovi v roce 1990 v prvním čísle časopisu „Вопросы языкознания“, Viz Даль, В. И., *Условный язык петербургских мошенников, известный под именем музыки или байкового языка*. Poslední dobou se objevují spekulace, že V. I. Dal možná není autorem tohoto slovníčku, viz Приёмшева, М. Н., *Тайные и условные языки в России XIX*.

V tomto slovníčku Dal shromáždil 139 slov a idiomů petrohradských zlodějů a podvodníků, např.: *каплюжник* - policajt; *сгореть* - přistihnout při činu; *серёжка* - zámek; *темный глаз* - falešný pas; *теплуха* - kožich; *уборка* - pohřeb, dokonce uvedl i několik ukázek konverzace kriminálních živlů.

V roce 1859 v časopisu Severní včela vyšel anonymní slovníček „Собрание выражений и фраз, употребляемых в разговоре С.-Петербургскими мошенниками,¹¹⁸ bylo to poprvé, co oficiálně vyšel slovníček zlodějské lexiky.

Jedním z nejznámějších detektivů, policejních činitelů druhé poloviny 19. století, který petrohradské lupiče, zloděje, podvodníky a vrahy znal jako nikdo jiný, jehož pověst budila respekt a jeho schopnosti hrůzu mezi kriminálníky, byl I. D. Putilin.¹¹⁹ Ten Putilin, který dopadl a zatkl Soňu Zlatou Ručku, která ač nerada musela uznat: „*Велик ты, Путилин! Поймал меня!*“¹²⁰ Putilin znal velice dobře kriminální svět - jeho zákony, obyčeje, způsob života a samozřejmě i jeho jazyk, proto mohl poskytnout odborné rady, lexikální materiál V. I. Dalovi, ale i spisovatelům N. S. Leskovovi, V. V. Krestovskému, které dokonce bral na své pochůzky Petrohradskými brlohy. On sám napsal v 60. letech (nedokončenou a za jeho života nepublikovanou) črtu „Общий очерк воровства и мошенничества в Петербурге,¹²¹ kde popsal různé skupiny kriminálních, kooperující na území hlavního města, jejich modus operandi a i jejich specializovaný argot. Jeho slovníček obsahuje okolo 160 lexémů a frazémů, přičemž většina tohoto lexikálního materiálu nebyla nikým jiným zachycena, např. *буквоед* - duchovní, předčítač Svatého písma; *набрать снегу* - ukrást sušící se prádlo; *полупрогулка* - šestiměsíční pobyt ve vězení; *рыболов* - zloděj, který odřezává zavazadla, připevněná na zadní část kočáru; *хвастун* - člověk, který krade v obchodě, předstíraje nákup; *черная Мария* - vůz, který přiváží odsouzené do vězení aj.

Dalším, kdo svou pozornost věnoval argotu kriminálních, byl spisovatel V. V. Krestovský, který napsal bestseller o kriminálním podsvětí s názvem „Петербургские трущобы. Книга о сытых и голодных“ (1863-1866).¹²² Tato kniha popisovala nejen

¹¹⁸ Tento slovníček nejen svým názvem, ale i obsahem odpovídá nezveřejněnému slovníčku argotu kriminálních V. I. Dala. Podle M. A. Gračeva je možné předpokládat, že obě práce jsou nějakým způsobem spřízněny. In Грачев, М. А., *От Ваньки Каина до мафии*, s. 30-31, 41.

¹¹⁹ I. D. Putin nebyl jediný detektiv zastávající vysoký post, který zanechal své memoáry, které jsou cenným lingvistickým, etnografickým a psychologickým pramenem pro studium kriminální subkultury a jejího jazyka, viz Максимов, М., *Московские тайны. Рассказы сыщика*; Фон-Ланге, В. В., *Преступный мир: Мои воспоминания об Одессе и Харькове*.

¹²⁰ Нечевин, Д. К., Беляева, Л. И., *Шеф сысской полиции Санкт-Петербурга Иван Дмитриевич Путилин: Сочинения в двух томах*, Т. I., s. 18.

¹²¹ Путилин, И. Д., *Очерк некоторых видов воровства в Петербурге*, Т. I., s. 356-375.

¹²² Крестовский, В. В., *Петербургские трущобы. Книга о сытых и голодных. Роман в двух книгах*. N. S. Leskov tento román nazval „самым социалистическим романом на русском языке.“ In Викторovich, В. А., *Крестовский Всеволод Владимирович*, s. 147.

život vyšší společnosti - těch sytých, ale především přiblížila do té doby nevídaným způsobem život petrohradských kriminálních a spodiny - těch hladových, přičemž popsala i jejich jazyk tzv. *музыку*.¹²³ Ta se podle něho vyznačovala nápadnou obrazotvorností, na jedné straně, a extrémní stručností, na straně druhé. Poprvé se v krásné literatuře objevila slova jako *argot*, *бабка/и* - peníze; *дворушник* - žebrák, který žádá o milost oběma rukama; *стырить* - ukrást aj.¹²⁴

V 70. letech 19. století vychází vynikající práce etnografa S. V. Maksimova „Сибирь а Каторга“, ve které se nachází i kapitola „Тюремный словарь и искусственные байковые, ламанские, кантюжные языки“, která obsahuje historii argotu i popis více než 220 argotismů.

V roce 1908 vychází slovník argotu V. F. Trachtenberga „Блатная музыка (Жаргон тюрьмы)“.¹²⁵ Trachtenberg ve svém slovníčku analyzoval více než 760 převážně vězeňských argotismů, připojil i ukázky vězeňského folkloru - písně, přísloví i průpovídky typu: „*Что мне законы, когда судьи знакомы*“, „*Вор, что ни увидит, то и "купит"*, а *коль что особо хорошее увидит, ночь не спит*“, „*Люди горох молотить - воры замки колотить*“, přičemž předmluvu napsal polský lingvista J. Baudouin de Courtenay.¹²⁶ B. de Courtenay zastával názor, že ruský argot představuje zajímavý materiál pro psychologa, etologa, právníka, folkloristu a samozřejmě i pro lingvistu. On sám v této předmluvě rozdělil jazyk na horizontální a vertikální dialekty. Horizontální členění je podle něho tvořeno na základě národnostních, teritoriálních a etnografických odlišností; jednotlivé dialekty se mezi sebou liší především v rovině výslovnostní, tj. v rovině zvukové realizace. Vertikální členění je tvořeno na základě profesních, sociálních a třídních odlišností, dialekty se vzájemně odlišují slovní zásobou a pohledem na okolní svět.

Slovo *труппа* prvotně označovalo prohlubeninu, hlubinu; těsné neprostupné místo, obvykle les. Později se význam rozšířil - označoval zapadákov, Kotěhůlky, ale po vyištění románu Krestovského se sémantika opětovně změnila. A tak v 60. letech 19. století *труппа* začala znamenat úkryt, brloh deklasovaných žvlů v bídných, špinavých a přelidněných částech města či nejbídnější, nejzapadlejší, nejšpinavější část města nebo země. In Виноградов, В. В., *История слов*, s. 812-813.

¹²³ Pro mnohé lingvisty se tato kniha stala pramenem pro výzkum argotismů, viz Смирнов, Н. А., *Слова и выражения воровского языка, выбранные из романа В. Крестовского «Петербургские труппы»*; Грачев, М. А., *Опыт лингво-юридического исследования арготической лексики в романе В. Крестовского «Петербургские труппы»*; Шарандина, Н. Н., *Арготическая лексика в романе В. В. Крестовского «Петербургские труппы»*.

¹²⁴ „У воров и мошенников существует своего рода условный знак (argot), известный под именем «музыки» или «байкового языка»“. „В компании Фомушки шел разговор о дворушничанье худощавого старика-халатника (...). – Надо ему беспременно ломку, чтоб не дворушничал.“ „Бабки, стало быть, финажками так в ем и набиты?“ „Что стырил? - осведомляется один у другого.“ In Крестовский, В. В., *Петербургские труппы. Книга о сытых и голодных*, s. 70, 249, 300, 92.

¹²⁵ Трахтенберг, В. Ф., *Блатная музыка (Жаргон тюрьмы)*. V. F. Trachtenberg opravdu „*connaissait son monde*“, prodal francouzské vládě marocké doly, které nikdo nikdy neviděl. V roce 1908 byl odsouzen za podvody do vězení, kde využil svůj čas produktivně – sbíral materiál pro svůj slovník.

¹²⁶ Бодуэн де Куртенэ, И. А., *Блатная музыка*, s. 161-162.

Mezi vertikální dialekty (*говоры*) řadil i *блатную музыку*, neboť i kriminálníci tvoří určitou třídu, která sdílí společný pohled na okolní svět a na sebe sama. Argot kriminálníků je podle něho založen na morfologii a fonetice ruského spisovného jazyka, ale odráží se v něm i zvláštnosti regionu, země, odkud daný kriminálník pochází.

J. B. de Courtenay chápal zločin stejně jako umění, vědu, techniku za jev mezinárodní, který není ohraničen geografickými hranicemi. Touto mezinárodností lze vysvětlit velké množství přejatých slov z cizích jazyků, podobné asociace napříč kriminálními subkulturami různých zemí i cizí výslovnost mnoha argotismů. Což je důkazem mimo jiné toho, že pod vlivem stejných ekonomických a sociálních podmínek, se vyvine obdobný způsob myšlení.¹²⁷

J. B. de Courtenay měl pravdu ohledně mezinárodnosti argotu kriminálníků, jelikož na přelomu 19. a 20. století se začaly překotně rozvíjet vztahy mezi evropskými a ruskými kriminálníky, horečně se přejímala slova, např. *канать* - donášet z německého slova *kappen* - donášet, zradit; *шунф* - krádež z německého slova *schniffen* - krást; *фрәйер* - oběť zločinu z německého slova *Freier*, jež má v Rotwelsch stejný význam, navzájem se učili řemeslu, jezdili na studijní cesty, vymýšleli nové postupy a podnikali společné akce. Nejčastěji se jednalo o vykrádání ohnivzdorných sejfů, tzv. *медведей*.¹²⁸ A bylo to poprvé v Rusku, kde kasaři, tzv. *медвежатники* použili na otevření sejfu plynový hořák. Tyto mezinárodní skupiny se obvykle skládaly z několika členů, měly dobré kontakty na policii, představitele bank, dokonce z historie jsou známy případy, kdy v čele těchto skupin stál činný politik, aby skupinu v případě nutnosti mohl zaštitit a ochránit.

Nejen tyto mezinárodní skupiny kasařů se organizovaly, ale i kriminálníci různých specializací se začali organizovat do družstev, tzv. *артелей*. Každé družstvo se specializovalo na určitou kriminální činnost a v jeho čele stál starosta nebo předseda. Kriminálníci si uvědomili, že sociální hierarchie může být užitečná nejenom společnosti, která dodržuje a ctí zákony, ale i jejich subkultuře, protože sociální hierarchie pomůže udržet kontrolu, upevnit a dodržovat určité normy, zákony a pravidla chování.

¹²⁷ Pod vlivem stejných podmínek se vytvořil například shodný obraz vězení v různých argotech, v anglickém argotu (*cant*) - *academy, college, big school*, ve francouzském - *collège, lycée, séminaire*; v ruském - *академия, университет*. Zločin se v anglickém argotu označuje slovem *job*, ve francouzském *l'affaire*, v ruském *дело*. In Лихачев, Д. С., *Черты первобытного примитивизма воровской речи*, s. 59.

¹²⁸ Označení ohnivzdorného sejfu nebo kasy jako medvěda můžeme nalézt v ruštině i polštině. U moravských kriminálníků na začátku 20. století jsme se mohli setkat s přímou výpůjčkou z *rotwelsch*: *bumrl, pumrdle* z *das Bumm'rl* - medvěd alias káča. Více Oberpfalcer, F., *Argot a slangy*, s. 319-320. Tuto rozsáhlou studii lze doporučit každému, kdo se zajímá o tuto problematiku. Na několika desítkách stran F. Oberpfalcer shromáždil více než 2000 výrazů z argotu a slangů, opatřené věcným, přínosným a místy velice vtipným rozbořem, který oceňoval a mnohokrát citoval ve svých pracech i V. D. Bondaletov.

Na počátku 20. století se začínají publikovat první práce etnografů, spisovatelů, zabývající se normami, pravidly chování a kastovním systémem kriminální subkultury. Jedná se především o práce V. Beka, G. N. Brejtmana, V. M. Doroševiče, G. Dostála, J. Balujeva, V. Alexandrova, V. I. Lebeděva, P. F. Jakuboviče, P. Fabričného, a v neposlední řadě o díla beletristů A. I. Kuprina, L. O. Karmena, A. Svirského, A. P. Čechova.¹²⁹

G. N. Brejtman studoval vězeňský kastovní systém a došel k názoru, že má podobu pyramidy, na vrcholu je vrstva, tzv. *Иваны* (*Казак*, *Варнаки*), po té následuje *Законовед*, pak vrstva *Шпана* a na samém spodu *Жиганы*. *Иваны*, *Казак*, *Варнаки*¹³⁰ pocházeli z kategorie *бродяг*. Pojmenování *Ivan* pocházelo z toho, že když zatčený skrýval při výslechu své jméno, tak byl v oficiálních materiálech veden jako *Иван*, *родства не помнящий*, či jako *Иван Иванович*,¹³¹ přičemž často na otázku, kdo jsou jeho rodiče se vyšetřovatelé dočkali odpovědi: „*Ростов – папа, Одесса – мама*.“ Tito *Ivanové* vedli potulný život, neměli majetek, ani rodinu a ve vězení to byli ti, kdo vytvářeli tradice a obyčeje. Měli neomezenou autoritu, měli vždy nejlepší místo ke spaní, nejlepší jídlo a jejich slovo bylo zákon - byli jakýmsi předobrazem *воров в законе*. *Законовед* radil s právními záležitostmi, *Шпана*¹³² se skládala z obyčejných vězňů a na spodu pyramidy byli *Жиганы*,¹³³ vrstva, která neměla žádná práva, která se stávala obětí sexuálních napadení ze strany ostatních vězňů.

Známý etnograf V. M. Doroševič mapoval zvyky a obyčeje ve vězeních na ostrově Sachalin a zmapoval i tamější kastovní systém. Na vrcholu stojí *Иваны* (většinou

¹²⁹ Бец, В., *Босяцкий словарь*; Брейтман, Г. Н., *Преступный мир. Очерки из быта профессиональных преступников*; Дорошевич, В. М., *Сахалин (каторга)*; Досталь, Г., *Воровской словарь*; Александров, В., *Арестантская республика*; Балуев, Я., *Условный язык воров и конокрадов*; Лебедев, В. И., *Словарь воровского языка*; Якубович, П. Ф., *В мире отверженных. Записки бывшего каторжника*; Фабричный, П., *Язык каторги*; Куприн, А. И., *Киевские типы*; Кармен, Л. О., *На дне Одессы*; Сvirский, А., *Ростовские трущобы*; Чехов, А. П., *Остров Сахалин*.

¹³⁰ Slovo *казак* bylo převzato z turko-tatarských jazyků. Nejpravděpodobněji označovalo člověka svobodného, nezávislého, vyhledávajícího dobrodružství, svobodného (bez oficiálních závazků) či tuláka. In Черных, П. Я., *Историко-этимологический словарь современного русского языка*, s. 367.

„*Варнак* - таким прозвищем окрестили сибиряки беглых из тюрем и островов, употребляя его в качестве ругательства; на жаргоне - опытный, бесстрашный и верный своему слову острожник.“ In Брейтман, Г. Н., *Преступный мир. Очерки из быта профессиональных преступников*, s. 160.

¹³¹ Tamtéž, s. 160.

¹³² „*Шпана* - бродяги, шулики, преступники. В речи дореволюционных деклассированных элементов они имело значение: рядовые арестанты, мелькое ворье.“ Грачев, М. А., Мокиенко, В. М., *Историко-этимологический словарь воровского жаргона*, s. 192. Slovo *шпана* mohlo podle V. F. Trachtenberga vzniknout od slova *шпанка* - ovčí plemeno, které ve stádu mezi ostatními plemeny ničím nevyniká.

¹³³ „*Жиган* - сибирское название каторжников; профессиональный преступник. (...) В словаре С. М. Потапова у этого арготизма имелись и другие значения: человек, хорошо владеющий арго; молодой авторитетный вор; беглый преступник.“ Tamtéž, s. 69-71.

odsouzení za násilné činy), pak následují *Храны*, poté *Игроки* (hráči; někteří dokonce měli i své otroky, které vyhráli ve hře *три косточки*), poslední vrstva se nazývala *Шпанка*.

V roce 1909 kriminalista V. I. Lebeděv publikoval „Словарь воровского языка“, kde analyzoval více než 400 argotismů. Správně vystihl, že jazyk lidí společenského dna je odrazem jejich morálky a ještě dodal: „*Воровской жаргон (...), язык преступной среды не есть что-либо искусственное или случайное, но является необходимым продуктом природы и культуры каждой категории преступников.*“¹³⁴

Na druhé straně barikády, dá-li se to tak nazvat, stál P. P. Iljin, vězeň odsouzený za revolucionářskou činnost roku 1905, který po 6 let poctivě sbíral materiál a pod názvem „Исследование жаргона преступников“ jej poslal J. B. de Courtenaymu. Jeho práce obsahuje nejen mnoho slov z argotu kriminálků, ale i pohádky, písně, básně a pořekadla, např.: „*Раньше был товарищ до гроба, теперь - до первого следователя*“, „*Бродяга за луну, за звёзды держался, только солнце мало-мало рукой не схватил*“.¹³⁵ Podle M. A. Gračeva podnikl objektivní výzkum, zachytil argotismy, které se jinde nedají nalézt, kategorizoval je nejen teritoriálně, ale i profesně. Díky jeho pečlivé práci můžeme vysledovat, jaké lexémy zůstaly v argotu a jaké se posunuly do jiných variet ruského jazyka.¹³⁶ Iljin měl cit pro jazyk, byl dobrým pozorovatelem a s jeho názory se můžeme ztotožnit i dnes: „... *если произойдёт слияние преступного жаргона с русским языком и первый растворится в более богатейшем и устойчивом, - во всяком случае, (...) подобное слияние нельзя считать прогрессивным и желательным явлением.*“¹³⁷

V roce 1912 V. M. Popov publikoval „Словарь воровского и арестантского языка.“ Slovník měl primárně pomoci polici při její práci, ale stal se i užitečným pramenem pro lingvistické studium. Slovník obsahuje přes 1700 argotismů, vymezených teritoriálně i sociálně. Popov popsal konspirativní, nominativní i emocionálně-expressivní funkci argotu, poukázal na velkou synonymii i na šablonovité tvoření idiomatických výrazů.

Zločinnost mezi roky 1905-1917 se ve velké míře zpolitizovala pod heslem „*экспроприация экспропрированного*“. Strany na levé části politického spektra, především bolševici si začali vytvářet specializované bandy, které přepadávaly banky, bohaté podnikatele s cílem naplnění stranické kasy, která měla pomoci urychlit pád starého

¹³⁴ Грачёв, М. А., *От Ваньки...*, s. 50.

¹³⁵ Tamtéž, s. 297.

¹³⁶ Gračev uvádí slova, která byla poprvé zachycena Iljinem a postupem času přešla z argotu kriminálků do hovorové ruštiny: *кресть поставить* - zkončit s něčím; *снять* - zastřelit někoho, zabít strážného; *попасть в переплёт* - dostat se do vězení. Tamtéž, s. 55.

¹³⁷ Tamtéž, s. 51.

režimu. Tyto loupeže, přepadení se nazývaly *эксами*. Skupiny, které je prováděly, se vyznačovaly silnou hierarchií a semknutostí.¹³⁸

4.2 Porevoluční období

*„Язык сограждан стал мне как чужой,
в своей стране я словно иностранец...“
S. A. Jesenin¹³⁹*

Po únorové revoluci A. F. Kerenskij pustil na svobodu nejen politické vězně, ale i tisíce profesionálních kriminálních. Podle jeho názoru tato amnestie měla přispět k „напряжению всех творческих сил народа и защите нового государственного порядка, открывающего путь к обновлению и светлой жизни и для тех, которые впали в уголовные преступления.“¹⁴⁰ Pravdou je, že kriminálníci využili svých tvůrčích sil bezesbytku - počet zločinů vzrostl desetkrát. Nebylo to však nic v porovnání s tím, co způsobily obě revoluce z roku 1917, první světová a občanská válka dohromady. Nejen že se zvýšil počet kriminálních, ale jejich argot jakoby začal existovat ve dvou sférách – u kriminálních i u ruských občanů. Dokonce část občanů považovala argot kriminálních spolu s vulgarismy a sníženou lexikou za pravý proletářský jazyk. Občané začali každodenně používat slova jako *баланда*, *блат*, *втирать очки*, *дворушник*, *туфта*, *фраер*,¹⁴¹ aby se jejich mluva odlišila od předrevolučního jazyka, od jazyka, který dostal přívlastek buržoazní. Strana zpočátku tyto snahy a názory podporovala, protože na

¹³⁸ Гуров, А., *Красная мафия*, s. 88-89. Už M. M. Bakunin tvrdil, že loupeže, přepadení budou prostředkem revolucionáře, čehož se držel i Stalin, kdy v roce 1907 naplánoval s partnerem *Като* vykradení pošty v Tbilisi. Ukradené peníze se nepodařilo využít pro stranickou kasu, neboť budoucí ministr Litvinov byl s nimi přichycen zrovna v okamžiku, kdy je měnil na zahraniční měnu.

¹³⁹ S. A. Jesenin alias *блатной Пегас* je jediným oficiálně přijímaným básníkem v kriminální subkultuře, jeho strofy „как мало пройдено дорог, как много сделано ошибок,“ si mladí delikventi s oblibou tetují na dolní končetiny jako životní krédo.

¹⁴⁰ Сидоров, А., *Жиганы, Уркаганы, Блатары*, s. 13.

¹⁴¹ Tato slova lingvisté nazývají *словами-хронофактами*, jejichž zakořenění ve slovní zásobě je způsobeno především politickými, ideologickými příčinami; většinou se jedná o slova, která popisují negativní realie. Slovo *блат* bylo všudypřítomné, nic se neobešlo bez známostí - nebylo možné získat nedostatkové zboží, dostat se na školu či získat práci. Frazém *втирать очки* pochází ze specializovaného argotu falešných hráčů, kteří pomocí speciálního prášku červené či černé barvy, tzv. *липки*, nanášeli body či je posléze stírali takovým způsobem, aby dosáhli potřebného počtu bodů k výhře. Občané tento frazém používali pro lhaní a záměrné klamání. Slovo *туфта* označovalo v argotu padělaný manufakturní výrobek, v gulagu podle J. Rossiho znamenalo podvod při plnění vyžadovaných pracovních norem. V gulagu i na svobodě se staly populární průpovídka typu: „Если б не туфта и не аммонал, не был бы построен Беломорканал“, „Советский Союз стоит на мате, туфте и блате“, v řeči občanů 20. let toto slovo znamenalo klam a lež. Pak už nám dobře známé slovo *дворушник*, které se mezi občany používalo pro označení člověka, který předstírá oddanost, ale spolupracuje s druhou stranou; používalo se hlavně pro obviněné v politických procesech ve 30. letech.

deklasované a kriminálníky se pohlíželo jako na „*společensky blízké*“ jedince,¹⁴² kteří také bojovali proti buržoaznímu režimu, pouze jinými prostředky. Později však svůj schovívavý postoj ke kriminálíkům přehodnotila, neboť si uvědomila, že jejich převýchova je do značné míry nemožná, tak je alespoň využívala k likvidaci „*společensky nebezpečných*“ jedinců.

Nová situace ovlivnila i argot kriminálíků, mnoho slov se přestalo používat, u mnohých se změnil význam, rozšířil či zúžil, např. slovo *леґавий*, jež původně označovalo tajného agenta, teď se stalo obecným označením pro jakéhokoli policistu; slovo *фраер*¹⁴³ jež původně označovalo oběť zločinu, se stalo označením pro člověka, který nepatří k profesionálním kriminálíkům, k popsání nových reálií samozřejmě vznikly i nové argotismy.

Dospělí používali velké množství argotismů, ale nejvíce argot působil na děti, které se lehce nechaly zlákat zdánlivou romantikou světa zločinu, jejich jazykem a folklorem. Mezi nejvíce ohrožené patřily děti bez domova, kterých se toulalo ve 20. letech po ruské zemi přes 7 milionů.¹⁴⁴ Neměly kam jít, neměly co jíst, byly bezmocné, což přitahovalo pozornost kriminálíků, kteří se je snažili využít, nebo z nich rovnou vychovat své nástupce. Na tuto situaci samozřejmě zareagovaly i státní orgány, které se snažily zlepšit situaci dětí tím, že zakládaly komise. Mimo jiné byla založena i Komise pro zlepšení života dětí, které předsedal F. E. Dzeržinský, čekista, který si byl velice dobře vědom, že zlepšením života dětí bez domova se sníží i míra zločinnosti, což se koncem 30. Let částečně podařilo.

Sociální, politické a ekonomické změny ovlivnily i kriminálníky ve vězení, kde došlo k rozdělení na ty, co už měli kriminální zkušenosti a vyšší sociální postavení před revolucí, tzv. *бывшие* a ty, kteří nikoliv. Nově příchozí ve vězení měli jednu výhodu, a tou bylo

¹⁴² Toto pojetí kriminálíků jako sociálně i ideologicky blízkých k pracující třídě poskytlo příležitost ke zkoumání kriminálního světa nejen na území dnešního Ruska, ale i na území dnešní Ukrajiny. Etnografická komise ukrajinské Akademie Věd ve 20. letech vydala první práce o vězeňském folkloru a argotu, viz Петров, В., *З фольклору правопорушників. Вісві о вівойі укравинськім арготу*; Березовенко, А., *Кримінальне арго в Україні: Парадокси і закономірності мовної діяльності*; Горбач, О., *Арго на Україні. Зібрані статті*; Горбач, О., *Українське арго*; Ставицька, Л., *Арго, жаргон, сленг*.

¹⁴³ Jelikož jsou argotismy příkladem nestabilní a difúzní sémantiky, často dochází k sémantickému rozpadu, což má za následek přecházení od jednoho významu slova ke druhému a to i k významu, který může být protikladný starému. Jako příklad může posloužit argotismus *фраер*, který ve 40. letech označoval jednu z nejvyšších vrstev kastovního systému. „Если бы блатной старой закваски услышал, что в воровском мире уважением со стороны уркаганов пользуется «честный фраер», он бы по меньшей мере возмутился – ведь известно, что фраер испокон веку называли на фене человека, который не имеет отношения к преступному миру, потенциальную жертву. Однако все меняется, и сегодня в блатном мире фраерами называют рядовых преступников, основную их массу или, как выразился один из опытных работников мест лишения свободы, - «романтиков преступного мира».“ In Сидоров, А., *Словарь современного блатного и лагерного жаргона*, s. 9.

¹⁴⁴ *Беспризорность*, s. 786.

vzdělání, kterého začali postupem času využívat při přebírání vedoucích pozic ve skupinách, které vedli starší kriminálníci. Tito noví si začali vybírat mezi sebou autority, přebírat již existující zákony, dokonce začali vytvářet i své vlastní. Trestná činnost z jejich pohledu byla jakýmsi druhem sociálního protestu - mnoho z nich podlelo ideji anarchismu, proto se nejdříve označovali za *идейную группировку*, později za *жиганы*. Na konci 20. let se do vězení dostalo i mnoho zlodějů, kteří si mezi sebou také našli autority a začali si říkat *урки*. Postupem času došlo k boji mezi *жиганами* a *урками*, *урки* boj vyhráli, ale klidový stav netrval dlouho. Zanedlouho začal boj o moc i uvnitř skupiny *урков*, důvodem byla skutečnost, že část z nich se distancovala od násilí a politiky s cílem dodržovat určité zákony. Aby tohoto cíle dosáhli, začali si pomalu budovat pozice tím, že ochraňovali ty slabší a část z nich se dokonce zapojila do vězeňské správy jako součást vězeňského personálu. Bylo to možné ze dvou důvodů: za prvé, byl nedostatek personálu, za druhé, se věřilo, že je možné převychovat vězně pomocí dobrého příkladu - převychovaných vězňů. Tento utopický profylaktický sen se neuskutečnil, místo toho začala ve vězení vznikat speciální vrstva, tzv. *воры в законе*,¹⁴⁵ která tímto způsobem získala moc a začala prosazovat své vlastní zákony a tradice s tvrzením: „*В государстве нет закона, а у нас есть.*“¹⁴⁶

4.2.1 Sociologické období

Období od 20. let do roku 1931 by se dalo označit za období, kdy vládla v lingvistické obci sociolingvistika. Poprvé se sbírají relevantní sociologická a statistická data, ve větším měřítku se provádí terénní výzkum, publikují se sociolingvistické práce V. V. Vinogradova, N. Vinogradova, V. Ireckého, M. N. Petersona, B. A. Larina, který dokonce založil *Институт речевой культуры*, který se i mimo jiné zaměřil i na argot kriminálních. ¹⁴⁷

¹⁴⁵ Гуров, А., *Красная мафия*, s. 102-104. Více srov. Дубягина, О. П., *Нормы, обычаи и средства коммуникации криминальной среды*, s. 69-70; Dlouhá, O., *Rusko-český odborný slovník - policejně právní terminologie a kriminálního slangu*, s. 220.

¹⁴⁶ „Итак, развитие норм, обычаев и средств коммуникации в криминальной среде обусловлено эволюционно-исторической совокупностью социально-экономических, правовых и иных издержек и ошибок государства во взаимоотношениях со своими гражданами, создающих условия для возникновения и хронического существования преступности, с ее «неписанными» законами и правилами поведения.“ In Дубягина, О. П., *Нормы, обычаи и средства коммуникации криминальной среды*, s. 48.

¹⁴⁷ Виноградов, Н., *Условный язык заключенных Соловецких лагерей особого назначения*; Ireцкий, В., *Для словаря Даля. Спекулянтско-налетческий тюремный жаргон*; Петерсон, М. Н., *Язык как социальное явление*; Ларин, В. А., *Западноевропейские элементы русского воровского аргот*; Дмитриев, Н. К., *Турецкие элементы русского аргот*; Фридман, М. М., *Еврейские элементы блатной музыки*; Баранников, А. Н., *Цыганские элементы в русском воровском языке*.

Další publikace 20. let byly zaměřeny pragmaticky, byly určeny policii, právníké a pedagogické obci. Hlavním tématem byly děti, dětská bezprizornost a jejich řeč plná argotismů. S argotismy se snažili bojovat nejen lingvisté jako G. S. Vinogradov, L. Kopecký, ale i pedagogové jako M. A. Rybniková,¹⁴⁸ či P. S. Bogoslovský, který trval na tom, že „по отношению к словам «преступного происхождения» должны быть применены самые решительные меры с целью ликвидации, искоренения их в языке школьников и пресечения их дальнейшего проникновения туда, так как этот фонд «блатных слов», приводя в сознание учащихся преступные понятия и настроения, создает чрезвычайно благоприятную почву для появления и развития хулиганства.“¹⁴⁹

R. O. Šorová publikovala v roce 1926 knihu „Язык и общество“, kde spojila sociální stratifikaci s lingvistickou stratifikací, tvrdíc, že třídy a skupiny ve společnosti mají své vlastní sociální dialekty, které se odlišují, neboť každá skupina je jinak zapojena do výrobního procesu a vede odlišný způsob života. Každá skupina má vlastní termíny, kterými označuje nástroje a výrobní procesy, které jsou nesrozumitelné pro dělníky z jiných oblastí výroby. Tyto skupiny mají stejný způsob života, který vytváří skupinovou psychologii, která se projevuje tím, že i když členové skupiny nemluví stejným mateřským jazykem, pak stejným způsobem (pomocí metafor a metonymie) vytvářejí nové termíny. Tyto termíny a způsob jejich vytváření jsou zdrojem sebeuznání skupiny, autonomie, nezávislosti. Šorová přeformulovala teze B. de Courtenayho, přičemž hlavní roli přisoudila výrobním vztahům a silám, které jsou příčinou jak lingvistické, tak i sociální stratifikace.

O rok později publikuje S. M. Potapov „Словарь жаргона преступников. Блатная музыка“, obsahující přes 100 argotismů. V témže roce se objevuje i článek „Жаргон в среде школьников“ S. A. Kопorského.¹⁵⁰ Tento článek měl pomoci učitelům s bojem proti argotismům v řeči dětí školou povinných. Kопorskij popsal tři hlavní vnější vlivy, které způsobují výskyt argotismů v řeči dětí. Největší vliv na jazyk školáků mají bezprizorní děti a mladí kriminálníci, ovládající argot. Děti obdivují jejich život, vnitřní nezávislost, individuální svobodu a v neposlední řadě jejich neobyčejný jazyk, vše toto jim poskytuje iluzi jakéhosi *paradis artificiel*. Dalším vlivem mohli být dospělí, především rodiče z dělnických profesí, kteří mluví argotem v práci, na politických mítincích, a

¹⁴⁸ Виноградов, Г. С., *Детские тайные языки*; Рыбникова, М. А., *Об искажении и огрубении речи учащихся*; Копецкий, Л., *Из жизни языка социальных групп (О языке тиебовских гимназистов)*.

¹⁴⁹ In Богословский, П. С., *К вопросу о составе лексики современного школьного языка (Из материалов изучения языка учащихся пермских школ)*. Přejato z Салаяев, В. А., *О социальных диалектах русского языка*, s. 81.

¹⁵⁰ Zkrácená verze Viz Копорский, С. А., *О культуре языка и речи молодежи (20-е годы)*.

samozřejmě i doma. Třetím vlivem mohla být beletrie, která zobrazovala realisticky běžný život v Sovětském svazu a tedy i všudypřítomné používání argotu. Kromě těchto tří vnějších vlivů byly i další důvody, proč děti používaly argotismy. Nová slova jako kapitalismus, imperialismus, delegovat byla víceslabičná, těžko vyslovitelná a neposkytovala žádné asociace, zatímco argotismy byly jednoduché, vtipné, expresivní a jednoduše včlenitelné do gramatické struktury: *бюза* - rvačka, pošťuchování, ztráta času; *мура* - obtíže, hlouposti; *засыпаться* - neudělat zkoušku, dostat špatnou známku. Argotické metafory jsou primitivní, nekomplikované, srozumitelné, plné energie, hodí se k dětským aktivitám jako je hraní, šarvátky. Stane-li se argotismus běžnou součástí komunikace dětí, často prodělá sémantickou změnu, slohově se neutralizuje, přičemž častým používáním argotismus dětem zevšední, ztratí expresivitu a tím i svoji účinnost, a proto ho nahradí jiným, neotřelým argotismem.

Koporskij považuje argot kriminálníchků za smluvený, profesionální jazyk, který je stručný, symbolický, plný narážek, využívající nejnepatrnější podobnosti objektů či jevů k metaforizaci, metonymizaci. Argot kriminálníchků má podle něho i specifickou morfologii, i když méně rozvinutou. Některá slovesa se nečasují vůbec nebo mají jen určité kategorie, např. jen 2. osobu rozkazovacího způsobu: *катись* - zmiz!, mnohá nedokáží utvořit pasivum nebo podmiňovací způsob. Mnoho podstatných jmen existuje pouze v 1. a 5. pádě j. č. nebo mn. č., některá se vůbec neskloňují: *швай* - parta. Syntax hodnotí jako značně osobitou; jsou tu slova, která mohou existovat jako citoslovce, podstatné jméno a rozkazovací způsob slovesa zároveň. Co hraje hlavní roli v argotu, jsou emoce, pocity, nikoli logika a rozum. „*Эмоциональность выпирает тогда из слов, из речи, разрушая грамматическую природу последней. Как выразитель настроений, переживаний, воровской словарь с трудом укладывается в литературные грамматические конструкции.*“¹⁵¹

A. M. Seliščev napsal roku 1927 knihu „Язык революционной эпохи“, kde se snažil ukázat, jak se změnila ruština vlivem revoluce, jak se zachází v dobách revoluce s jazykovou normou a zda se dají najít paralely mezi jazykem francouzské a ruské revoluce.

V revoluční době se objevují nové reálie, které potřebují pojmenovat, proto se přebírají slova i z cizích jazyků, nejvíce z francouzštiny z dob francouzské revoluce, o čemž svědčí slova jako dekret, expropriace, komuna, komisař, režim, tribunál. Typické pro porevoluční dobu je velké množství snížené lexiky i cizích slov, která se používají, aniž by

¹⁵¹ Копорский, С. А., *Жаргон в среде школьников*, s. 8.

se znal jejich význam.¹⁵² Lidé v době porevoluční nedodržují jazykové normy, nevyjadřují se správně. Všechny tyto jevy shrnul Seliščev pod termín vulgarizace řeči. Tato vulgarizace řeči se stane ještě zjevnější, když srovnává jazyk dorevolučního inteligenta s jazykem revolucionáře, který nikdy nejde daleko pro hrubá, vulgární slova, aby mohl vyjádřit svůj hněv a pohrdání svými protivníky, což oponenti příznačně pojmenovali jako *заезжательство*. Revolucionář používá lexiku z vesnice, z fabrik, z argotu kriminálních či od městského proletariátu. Všechny jeho projevy se pak objeví na prvních stránkách novin, kde si je přečtou lidé a přijmou za své, začnou je používat v práci, doma, kde je uslyší děti. Děti je přijmou kvůli jejich expresivitě, neobyčejnosti, ale i proto, že jim tato slova poslouží jako prostředek k rebelování proti panujícím hodnotám.

Mezi oblíbená slova ve školním prostředí v době porevoluční patřila: *зекс*¹⁵³ - ticho, dej si bacha; *клеить* - lhát; *липовый* - falešný; *мильтон* - policajt; *перо* - nůž; *тrepач* - lhář; *ша*¹⁵⁴ - dej si pozor, buď zticha, běž, zůstaň; *шпана* - karbaník, zloděj, chuligán. Děti si vybíraly argotismy pro označení činností, jevů, stavů, pojmenování lidí, které nějakým způsobem souvisely s reáliemi kriminálního světa.

Seliščev většinu jazykového materiálu převzal od Koporského. Za tento postup byl zkritizován B. A. Larinem: „*Относительно мало в книге непосредственных наблюдений и записей. Преобладает «книжный» материал, особенно беллетристический, без минимальной и совершенно необходимой критики источников. Для автора, кроме литературного языка и крестьянских диалектов, нет никакой третьей категории языковых явлений.*“¹⁵⁵

¹⁵² Proti používání cizích slov se postavil i Lenin: „Русский язык мы портим. Иностранные слова употребляем без надобности. Употребляем их неправильно. К чему говорить «дефекты», когда можно сказать недочеты, или недостатки, или пробелы? Не пора ли нам объявить войну употреблению иностранных слов без надобности и коверканию русского языка?“ Тамtéž, s. 56. Více srov. Зошенко, М. М., *Обезьяний язык*.

¹⁵³ Slova-signály (termín D. S. Lichačeva) jsou nejčistším projevem slova jako prostředku. V určité situaci dokáže výkřik, signál ujasnit situaci a současně přikázat vykonat určitou činnost. Je to jediná skupina argotismů, která se obnovuje zcela vědomě. Tato slova-signály M. A. Gračev rozděluje do několika skupin:

1. výzvy k uskutečnění zločinu: *сарынь на кичку* - zbijte je; *тыц*- dělej, lohni to; *холодно* - můžeš, je klid;

2. specifické znaky pro kapsáře: *бей* - rozepni mu sako; *шестнадцат*ь - krádež se zdařila;

3. signály nebezpečí: *шесть*, *зекс*, *зекo*, *шуба*, *вода*;

4. výzvy k mlčení, k pozornosti: *вер* - ticho; *замок* - ticho; *закап* - dívej se;

5. výzvy k ukončení zločinu: *пад*, *вались* - běž. In Грачев, М. А., *От Ваньки...*, s. 255-261. Více srov. Тонкова, Е. Г., *Междометия в русском аргo*, s. 375-383.

¹⁵⁴ Toto slovo je nesémantické povahy, samo o sobě nemá žádný význam, význam získává až díky kontextu. V tomto slově je logický smysl nahrazován emocionálním, což Lichačev popisuje jako emocionální polysémii, která může vést až k absenci významu. V argotu kriminálních je slovo, které funguje na stejném principu - *же*: *девчонка на же* - pěkná dívka; *это дело же* - nepodařilo se to; *топай же* - dělej, lohni to. In Лихачев, Д. С., *Черты первобытного примитивизма воровской речи*, s. 75-76.

¹⁵⁵ Ларин, Б. А., *О лингвистическом изучении гoрода*, s. 187-188.

B. A. Larin nejenže kritizoval absenci vlastního výzkumu, ale i to, že Seliščev zcela opomenul městské argoty, které jsou podle něho třetím svébytným jazykovým jevem, neboť: „1) они в своей цельности не совпадают ни с литературным языком, ни с деревенскими диалектами, 2) они своеобразны и по социальной основе, и по чисто лингвистическим признакам, а потому никак несводимы целиком к двум первым языковым сферам.“¹⁵⁶

Larin poukazoval na to, že města se stala objektem zájmu historiků, sociologů, etnografů, ale ze strany lingvistů byla zatím přehlížena, takže jeho bádání má být prvním pokusem, jak tento stav změnit. Larin se snažil dokázat, že městské argoty nejsou sníženou variantou spisovného jazyka, ani smíšením spisovného jazyka s dialekty, ale že jsou svébytným jazykovým jevem. A jsou to právě města a jejich růst - urbanizace, kromě uskutečněné revoluce, která jsou hlavní příčinou pronikání argotismů do řeči běžných občanů. Neboť, jak se zvyšuje počet měst a počet jejich obyvatel, tak podle stejné úměry stoupá i počet kriminálních živlů v nich. Tyto živly se dostávají do každodenního styku s rozličnými skupinami městského obyvatelstva, proto může docházet k částečné legalizaci jich samotných i jejich mluvy ze strany občanů.

Larin byl toho názoru, že tradiční lingvistika pracuje se špatnou koncepcí, která tvrdí, že mluvčí argotu hovoří pouze jedním jazykem, a která považuje argot za parazita (tj. za útvar, který nemá úplnou jazykovou strukturu; především postrádající vlastní gramatiku)¹⁵⁷. Označil mluvčího argotu za dvoujazyčného, přičemž argot považoval za primární, hlavní jazyk. Druhotný, ať už je to spisovný či hovorový jazyk, podle něho dělá mluvčímu argotu potíže a zdá se mu neobyčejným, nezvyklým. „Мы видим специфический признак арготического двуязычия в неотчетливом разграничении, вернее, неполном выделении второго языкового ряда. С одной стороны, в арго постоянно включаются элементы второго ряда (обычно такого, который имеет большее социальное значение, приобщает к более широкому кругу), с другой – ряд элементов его непереводим, т.е. носители арго не знают эквивалентов из другого ряда. (...) Вторым языковым рядом городских арго, может быть, и окажется некий «низкий» общий разговорный язык (...) одно ясно, этим искомым не окажется

¹⁵⁶ Тамtéž, s. 178.

¹⁵⁷ Většinou se v odborných publikacích setkáváme s názorem, že argot zločinců má jen vlastní slovní zásobu, nikterak morfológii a fonetiku. Ale jak ukazují práce S. A. Koperského, D. S. Lichačeva a V. S. Jelistratova, morfológie argotu má své zvláštnosti, totéž můžeme říci i o fonetice. Co je ale *sui generis*, to je argotická slovo tvorba. Bohužel rozsah bakalářské práce nám neumožňuje věnovat pozornost všem zajímavým jevům spojených s argotem, proto pro základní seznámení s argotickou slovo tvorbou odkazujeme na literaturu, Viz Лукашанец, Е. Г., *Мифы жаргона*, s. 321-322; Быков, В., *Русская феня*; Грачев, М. А., *Русское арго*, Елистратов, В. С., *Арго и культура*.

*литературный язык в собственном смысле слова.*¹⁵⁸ Argot podle něho patří ke smíšeným jazykům, má vlastní fonetiku i morfologii, i když ne originální a samozřejmě má vlastní slovní zásobu.

Na přelomu 20. a 30. let se začala upevňovat teorie marrismu. Larin ještě v roce 1928 vzdoroval a odmítal Marrovu tezi, že společnost směřuje k jednomu mezinárodnímu beztřídnímu jazyku. Považoval to za přežitek, fantasmagorii, jelikož by to znamenalo zmizení mnoha jazyků se silnou sociální i kulturní základnou, on viděl budoucnost v mnohojazyčnosti a diglosii. Jenže v roce 1930 na XVI. stranickém sjezdu komunistické sovětské strany dostalo Marrovo nové učení požehnání od soudruha Stalina. A tak Larin ve svých pozdějších pracích popírá své dřívější názory a tvrdí, že argot je pouhou varietou spisovného jazyka, která využívá jeho fonetiku, morfologii, syntax a velkou část lexiky.

V roce 1930 vyšla monografie V. Tonkova „Опыт исследования воровского языка“. Byla to kompilace ze slovníků Trachtenberga, Popova, Seliščeva a materiálů z novin, časopisů, knih a vlastního výzkumu. Tonkov tvrdil, že argot je umělý, tajný a jeho lexikální nestabilita je způsobena neustálou potřebou měnit slova, aby jim nikdo neporozuměl. Velké množství argotismů viděl jako možné ohrožení spisovné ruštiny, přičemž argotismy v řeči podle něho nebyly následkem revoluce, ale pozůstatkem kapitalismu. Ale díky správně nastolené jazykové politice se podaří je vymýtit z řeči městského obyvatelstva, přičemž postupem času zmizí i všechny tajné jazyky, poněvadž v socialistické společnosti pro ně nezbude místo.

V. V. Straten v článku „Арго и арготизмы“ z roku 1931 shrnul různé typy argotů, odlišil staré argoty od argotů nové provenience, popsal historii zkoumání argotů v Rusku, Bělorusku i na Ukrajině, způsoby doplňování slovní zásoby a uvedl i etymologii nejvíce frekventovaných slov. Svoji pozornost upřel také na tehdejší situaci argotu: *„Однако, обилие старых и уже отпавших от арго слов показывает, что современный арго переживает кризис, находится в переходном состоянии. Вряд ли можно говорить о полном его отмирании, потому что, к сожалению, еще не уничтожены у нас окончательно условия, создающие "блатное" дно и язык этого дна, как неизбежное следствие изоляции от нормальной общественности. (...) Итак, внешний признак кризиса блатного языка заключается в том, что он, оторвавшись от своей естественной почвы, получил небывалую прежде широкую базу.*¹⁵⁹ A to podle něho bude důvod zaniknutí argotu.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 187.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 140.

E. D. Polivanov¹⁶⁰ v roce 1931 publikoval knihu „За марксистское языкознание“, která obsahovala i několik statí, které pojednávaly o pronikání argotu do spisovné ruštiny.

Polivanov zkoumal změny, ke kterým dochází v průběhu evoluce jazyka, a došel k závěru, že většinou jsou tyto změny nevědomé a těžko zpozorovatelné v krátkém časovém údobí. Polivanov nachází jednu všeobecnou tendenci všech evolučních procesů v jazyce, a to je lenost, všudypřítomná snaha o ekonomii energie až do maximální možné míry. Kromě této snahy o ekonomii mají vliv na jazykovou evoluci i kulturně-historické a politicko-ekonomické změny, které „видоизменяют контингент носителей (социальный субстрат) данного языка или диалекта, а отсюда вытекает и видоизменение отправных точек его эволюции.“¹⁶¹ Což znamená, že revoluce v roce 1917 změnila substrát (vrstvy obyvatelstva se k sobě přiblížily), tím se změnili mluvčí, což akcelerovalo jazykovou evoluci a změnilo její směr. Tato evoluce měla přímý vliv na lexiku, kdy se v řeči obyvatelstva objevilo velké množství snížené lexiky. Mezi hlavní zdroje nové lexiky patřili: pracovníci fabrik, námořníci, městské obyvatelstvo a kriminálníci.¹⁶²

Polivanov, obdobně jako mnoho jeho kolegů, se také zaměřil na pronikání argotismů do řeči dětí školou povinných a jejich výskyt nevysvětloval pouze revolucí, občanskou válkou, ale především potřebou školáků rebelovat, cítit se jako chuligán. Děti používají

¹⁶⁰ Polivanov byl studentem B. de Courtenay a známým oponentem teorie marrismu. Všechno začalo, když Polivanov vystoupil roku 1929 se svým referátem „Проблема марксистского языкознания и яфетическая теория“. Přednesení tohoto referátu mu způsobilo mnoho problémů, byl obviněn z idealismu, z nepřátelských buržoazních výpadů proti socialistické jazykovědě, z podkopávání vládnoucí teorie, což vedlo k jeho propuštění z katedry a k perzekuci, přičemž v referátu jen spravedlivě zhodnotil silná a slabá místa teorie marrismu: „За вычетом яфетической теории остается очень много материала, который делает Марра великим ученым (...). Здоровое ядро афетической теории заключалось в сравнительно-грамматическом изучении южнокавказских языков. Но далее Марр потерял почву под ногами и стал подтягивать факты под готовую теорию (...). Я считаю, подходить к исследованию материала лингвист может, вовсе не рассуждая о том, что говорит об этом марксизм, но он должен анализировать факты. (...) Все правильные положения яфетической теории давно высказаны до Марра, новые же ее положения не основаны на фактах.“ In Поливанов, Е. Д., *Статьи по общему языкознанию*, s. 22-23, 176-177.

¹⁶¹ Поливанов, Е. Д., *Где лежат причины языковой эволюции?*, s. 50.

¹⁶² Мěsto je мїsto, kde vedle sebe жije mnoho рїзнородїых skupin обyvateľства, které se vzїjemнїе оvlivнїuji, tak tomu bylo i ve 20. letech u lumpenproletariїatu, нїмоrнїкїu a kriminїлнїкїu. Нїмоrнїци si z argotu пrїевзали, napр. *стремить* - stїt na strїжїи a kriminїлнїци od nich пrїевзали slovo *полунора*, сож v prostрїедїи нїмоrнїкїu znamenїa nebezпїeчїи, kdeжto u kriminїлнїкїu je to oznaчїени pro nehezkou дїvku (вїтїшїну nakaженou venerickїymi chorobami). Далїшї skupinou byly дїти, které z argotu kriminїлнїкїu пrїejala velкїе мнoжствїи слов, napрїклад: *святцы*, *хаза*, *кича*, *перо*. Дїти také дїли свїт na двїе poloviny - my versus oni, обdivuji pohрдїани nebezпїeчїи, smртїи, чїи neуспїехem. Вїце Грачев, М. А., *От Ваньки ...*, s. 215- 216.

Mezi рїeчїи kriminїлнїкїu a дїтїи se dїji nalїzт далїшї shodнїе rysy: snaha o обрaзнost, jazykovou hru, velкїе мнoжствїи citoslovcїи a pojmenovїavїани na zїkladїе fonetickїе motivace (*стукалки*, *бимбары* - hodinky, *шипун* - samovar). Kriminїлнї argot ve вїтїшїнїе свїых номинaцїи пrїедstavuje primitivнїи вїдомїи, пrїедлогїckїи typ мїшлїени, крїе smїрїuje k primitivнїи рїeлїиm jako je kastovнїи systїem, обрїady iniciace, tabu, агресивност, сож bezпoчyбы interferuje u млїaдїежїе. Rozдїил вїшak je, жїе дїтїскїе nerozвїнутїе вїдомїи je stav дочїаснїи, дїтїе z тоho такрїикажїи vyroste, затїмco u kriminїлнїка je морїлнїи a sociїлнїи nerozвїнутost stabilнїи a imанентнїи stav. In Химик, В. В., *Поїтика низкого ...*, s. 41- 42.

argotismy, protože jsou přitažlivější, expresivnější, jejich používání znamená sebezpotvrzení a uznání mezi vrstevníky. Když dítě řekne *нафик*, nemá na mysli jen obvyklý význam, ale i něco navíc - že je součástí dané skupiny, že patří mezi chuligány.¹⁶³ Ale to neznamená, že by ze svého slovníku vynechal *зачем* a používal pouze *нафик*, tato slova budou podle něho existovat vedle sebe a každé z nich se použije v jiné situaci. A proč děti potřebují ze sebe dělat chuligány? Je to v jejich psychice, není to jen potřeba, ale jakýsi vnitřní zákon, který je nutí bouřit se proti normám, včetně norem jazykových a „отсюда вывод – не будь этой потребности, не было бы и ужасающего наши уши жаргона. И если уничтожится причина, исчезнет и следствие.“¹⁶⁴ V jeho mládí se tato vzpoura proti normám projevovala u nižších ročníků nadávkami, kouřením, ničením školního majetku, u starších - pitím alkoholu, hraním karet,¹⁶⁵ děláním si dobře, a pro všechny tyhle činnosti musel mít jazyk adekvátní expresivní pojmenování. A co by se hodilo více než snížená lexika a argotismy? Proto se Polivanov staví skepticky vůči vyhlášené válce argotu: „Вообще мне представляется довольно сомнительной борьба с каким-либо языковым (в коллективной языковой психике существующим, разумеется) явлением, имеющим внеязыковую причину, если борьба эта не обращена вместе с тем на искоренение этой причины данного явления.“¹⁶⁶

Jako místo zrození ruského kriminálního argotu Polivanov stanovil přístavní města, speciálně se zmiňuje o Oděse, která získala mimořádné postavení v kulturním a kriminálním životě země. Už od 60. let 19. století význam Oděsy rostl. Tento černomořský přístav spojoval zemi s Předním i Dálným Východem, lákal mnoho kupců, námořníků, dobrodruhů i lidí ze společenského dna, sociální rozdíly tu byly ostřejší než na jiných místech, proto není překvapivé, že právě zde roku 1905 vyšel první podnět k První ruské revoluci.

Oděsa se stala místem působnosti mnoha známých kriminálních živlů, svoji zlodějskou profesi tu rozvíjela slavná *Soňa Zlatá Ručka*, M. J. Vinický, známý celému ruskému světu jako král oděské mafie pod přezdívkou *Miška Japončik* či jako postava *Beni Krika* z Oděských povídek Isaaka Babela. Bylo to místo, kde se zrodily jedny z nejznámějších blatných písní, např. „Бублички“, „С одесского кичмана“, „Как-то по проспекту с

¹⁶³ Na tento důležitý rys používání argotických slov obrátil pozornost i D. S. Lichačev, který napsal: „Арготическое слово всегда скрывает заднюю мысль о каком-то соглашении, о какой-то общности интересов между участниками разговора, мы бы даже сказали - о «заговоре».“ In Лихачев, Д. С., *Арготические слова ...*, s. 124.

¹⁶⁴ Поливанов, Е. Д., *О блатном языке учащихся и о славянском языке революции*, s. 164.

¹⁶⁵ Polivanov se zmiňuje, že za jeho gymnaziálních let v 90. letech 19. století děti v gymnáziích hrály karty a ten kdo prohrál, buď musel nastavit ruku, aby o ni vítěz típl cigaretu, nebo nastavit zátylek, aby si o něj vítěz otřel přirození. Z čehož si Polivanov odnesl doživotní odpor ke karetním hrám. Tamtéž, s. 165.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 164.

Манькой я гулял¹⁶⁷, „Абрашка Терц, карманщик из Одессы“, ¹⁶⁸ jehož jméno si jako literární pseudonym, literární masku zvolil Andrej Siňavský.¹⁶⁹ V Oděse existovala i nechvalně známá čtvrť, tzv. *Молдаванка*, která byla domovem slavné zlodějské akademie, kde učitelé zlodějské profese, tzv. *козлятники*, vychovávali budoucí kádry nejen pro ruskou zemi, ale i takřkajíc na export.¹⁷⁰

O oděském argotu kriminálníků se můžeme dozvědět ze slovníku V. Beка „Босяцкий словарь“, z beletrie L. O. Karmena „На дне Одессы“, ze vzpomínek profesionálního policisty a vyšetřovatele V. V. Fon-Langeho „Преступный мир. Мои воспоминания об Одессе и Харькове“, o argotu bezprizorních se můžeme dozvědět více z povídek A. I. Svirského a I. Mikitenka.¹⁷¹ Oděský kriminální argot měl řadu zvláštností: „*В области фонетики данный аргостиль легко узанається по смягченным шипящим, твердым согласным перед [э], сильно растянутым ударным гласным. (...) В области грамматики и синтаксиса мы сталкиваемся с целым рядом характерных «местечковых конструкций», регулярно повторяющихся в самых разных текстах (знать за что, волноваться чего).*“¹⁷² Mezi typické oděské argotismy patřily: *бимбор* - hodinky; *майнаць* - krást; *понт* - podvod; *роба* - oblečení; *форс* - peníze.

¹⁶⁷ Poprvé byla tato píseň zachycena A. I. Kuprinem v jeho slavném románu z prostředí veřejného domu „*Жата*“, v němž věrně popisoval pracovní i běžný život padlých dívek a samozřejmě i jejich argot, tzv. *балабурный, балабарский язык*.

¹⁶⁸ Viz Příloha 2. Samotné slovo *терц* není příjmení, je to kriminální přezdívka. *Терц* je druh karetní hry, vlastně modifikace piketu, který vymyslel francouzský král Karel VII. v 15. století, kde *terc* neboli *terzo* je kombinace tří karet po sobě jdoucích stejné barvy, přičemž v kriminálním argotu toto slovo také znamená silný úder, facku, políček. Takže tato kriminální přezdívka může označovat karetního hráče nebo rváče.

¹⁶⁹ Andrej Siňavský alias Abram Terc je autorem známého eseje o kriminálním folkloru: „*Отечество. Блатная песня.*“

¹⁷⁰ Už na konci 80. let 19. století se „*Путеводитель по Одессе*“ zmiňuje o této škole: „Из школы выходят следующие специалисты по воровскому делу: 1. *маравихер*; это мастер по вытягиванию из карманов мелких вещей, попросту – карманщик. (...) Артисты между карманщиками, покушающиеся на карманы, в которых предполагаются большие суммы, называются флокеншиссерами, 2. *скокер* – взламывает замки (...). 3. *шнифер* – специалист по влезанию в окна и форточки: его искусство доходит до фокусничества: он может влезть в дыру разбитого стекла, не разбивая его окончательно. 4. *ципер* ходит с мешком, как покупатель старых вещей, и забивает что подвернется под руку. Иногда он является в квартиру с письмом, передает его прислуге и, как только она пойдет с ним в комнату, "бьет понт", т.е. крадет что-нибудь из передней. 5. *шопенфеллеры* обкрадывают мануфактурные магазины. 6. *аферист* действует в магазинах золотых и серебряных вещей. 7. *скакуны*, их частный вид халамидники и кадеты. Все они воруют на базарах с возов...“ In *Путеводитель по Одессе и ее окрестностям*, s. 284-286.

¹⁷¹ Вісе Горбач, О., *Вуличницькі арготизми в творах І. Микитенка й Л. Первомайського*.

¹⁷² In Елистратов, В. С., *Словарь русского арга*, s. 640-642.

4.2.2 Doba marrismu a Stalina

„Человек, который «стучит по благу»,
перестает быть советским человеком.“
J. V. Stalin¹⁷³

N. J. Marr byl tvůrcem teorie o jednotném původu všech jazyků, tvůrcem teorie o čtyřech elementech *sal, ber, jon, roš*, z nichž se vyvinuly všechny výrazy ve všech jazycích; tvůrcem teorie polygenetické, dále teorie o postupném vývoji jazyků od nižších k vyšším stupňům, až k beztrždnímu mezinárodnímu jazyku. Své učení spojil s marxismem a jazyk přisoudil společenské nadstavbě. Jeho žáci, kteří byli silně ovlivněni marxistickými tezemi, jeho učení značně z vulgarizovali a zploštili, obešli se bez klasické srovnávací lingvistiky a prohlásili tento patvar za jediný marxisticky správný výklad složitých problémů jazykovědy. Toto nové učení se stalo určujícím po několik desetiletí až do roku 1950, kdy ho Stalin podrobil kritice.

Rok 1931 byl vyvrcholením a i koncem sociálně orientovaného období v ruské lingvistice. Po roce 1931 byly zakázány sociolingvistické práce, práce o sociálních dialektech, neboť Stalin oznámil, že žargony neexistují, jelikož duchovní, aristokraté a jiné buržoazní vrstvy byly úspěšně zlikvidovány a spolu s nimi i jejich žargony. To samé platilo i o argotu, protože v polovině 30. let bylo oficiálně oznámeno, že žádná zločinnost v Rusku neexistuje a studium argotu tak pozbylo svůj *raison d'être*.

Tato prohlášení pravdě neodpovídala, neboť jsou to právě 30. léta, kdy se začala rozvíjet profesionální zločinnost a s ní i skupina privilegovaných kriminálních, tzv. *воров в законе* neboli *законников*. Je to také doba, kdy se již pevně zformovaly jejich pověstné zákony.¹⁷⁴ *Вор в законе* musel mít kvality vůdce, zásluhy ve své profesi, projít tříletou

¹⁷³ Na XVII. stranickém sjezdu v roce 1934 bylo oznámeno: „Блатные слова отделяют лагерника от всей страны, делают его человеком отдельной нации, отдельной социальной группировки. Человек, который «стучит по благу», перестает быть советским человеком.“ In Von Timroth, W., *Russian and Soviet sociolinguistics and taboo varieties of the russian language*, s. 38.

¹⁷⁴ *Вор в законе* (в короне, коронованный) musí vést řádný život, dodržovat určité zákony a pravidla: 1. musí se zřítí matky, otce, bratrů i sester, 2. nesmí mít rodinu, byla přípustná milenka (*баруля, баруха, вставочка, девка, забава*), 3. nikdy a nikde nepracuje ani na svobodě ani ve vězení, 4. žije z prostředků, které si vydělá zločinem, musí umět dobře hrát karty, 5. musí se účastnit, tzv. *сходки* (*тусовка, правилка, правочка, разборка, толковище*), která rozhoduje o závažných věcech. Tato schůze může potrestat i *вора в законе* podle míry jeho provinění třemi způsoby: veřejně zbít (tzv. *дать почувствовать братскую руку*), přehradit ho do nižší kasty (tzv. *дать по рогам, по ушам*), kdy se jedinec navždy stává *фраером, порченным* nebo ho zabít (tzv. *спросить как с гада*), dnes je možné se i finančně vykoupit, 6. na základě rozhodnutí

zkouškou, dostat ústní a písemné doporučení nejméně dvou *vorů* a žít podle zákonů. O tom, zda se dotyčný stane *vorem* a proběhne *коронация* či *крещение*, rozhoduje *сходка авторитетов*. Jestliže rozhodnou, že splnil kritéria, musí dotyčný složit přísahu věrnosti bratrstvu - *братве*, která může nabývat několika podob, např. „Я, как пацан, встал на путь воровской жизни, клянусь перед ворами, которые находятся на сходке...“¹⁷⁵ Následně si může pořídit speciální tetování v podobě osmicípé hvězdy na ramena (připomínající hvězdy na ramenou svatých na ruských ikonách), nebo kříže na hrud' či koruny na prst a do správy dostane *общак*.

Podle V. M. Anisimkova se ve 30. letech 20. století vytvořil tříступňový kastovní systém, kdy na vrcholu pyramidy stál *вор* (*пахан*), na středním stupni - *привычный вор* (*авторитет*), na spodu byli *шестерки* (*слуги*).¹⁷⁶

Třicátá léta byla bohatá na události v ruské historii, proběhla kolektivizace, politické procesy, jejichž oběti byli posíláni do gulagů, kde se nejméně z nich účastnil stavby slovutného bělomořského kanálu - živoucího důkazu symbiózy státní moci a zločinců. Stále se věřilo, že je možné zločince převychovat prací¹⁷⁷; avšak profesionální zločinci nepracovali, vykořisťovali ostatní vězně, nutili je plnit normy a dokonce politické vězně s tichým souhlasem nebo na přímý příkaz administrace rovnou likvidovali. Všechny tyto nové reálie se odrážely ve vězeňském argotu, vznikala nová pojmenování pro politické vězně *литерка*, *полит*, *политикан* nebo *каэртэдэшник* - kontrarevolucionář-trockista; *расстрельная статья* neboli *пятьдесят восьмая* - vězeň, odsouzený na základě paragrafu 58 trestního zákoníku RSFSR (1926 – 1959) o kontrarevolučních trestných činech, pojmenování reálií panujících v gulagu, např.: *зек* - mukl; *бич* - *бывший*

сходки vykonat trest, 7. znát zlodějské obyčeje, tradice a argot, 8. nesmí spolupracovat s mocenskými orgány, nesmí být členem politické organizace, účastnit se veřejných akcí, 9. nesmí sloužit v armádě, 10. jestliže je vyšetřován, je povinen vzít na sebe zločin svého spolupachatele a tím mu dát možnost, co nejdéle pobývat na svobodě, nesmí vyradit místo jeho úkrytu (*малина*, *хавира*, *хаза*), 11. musí plnit sliby, 12. musí spravovat zlodějskou kasu (*общак*, vzniklo zkrácením z *общего дела*), 13. pomáhat ostatním zlodějům.

Mezi další povinnosti patří i získávání nových členů a to především mezi mládeží. Co se týče získávání nových kádrů, pak kriminální prostředí přistupuje k náboru značně kreativně. Aktivně používá efektivní metody pedagogiky, jako jsou schůzky se zajímavými lidmi v neformální, přátelské atmosféře, kdy se dítě může zeptat na cokoli a dostane se mu zajímavé odpovědi. Vyprávějí se mu poutavé příběhy, pořádají se hry, kde se dítě učí první profesionální znalosti spolu s tím i jejich životní filosofii. In Дубягина, О. П., Смирнов, Г. Ф., *Современный русский жаргон уголовного мира*, s. 17.

Existují tři druhy norem v kriminální subkultuře: *закон*; *наказ* - operativně přijaté pravidlo, zpravidla jako reakce na nastalou situaci v kriminální skupině či jako reakce na akci orgánů činných v trestním řízení, *правило* - vytváří si každá skupina, která tím koriguje chování svých členů. Více srov. Разинкин, В. С., *Воры в законе и преступные кланы*.

¹⁷⁵ Гуров, А., *Красная мафия*, s. 106.

¹⁷⁶ Анисимков, В. М., *Тюрьма и ее законы*, s. 14-15.

¹⁷⁷ O tomto názoru svědčí propaganda různého druhu, např.: kniha „*Бѣлomořský baltský kanál*“ z roku 1934, kde se podělili o dojmy ze stavby kanálu spisovatelé jako M. Gorký, V. Ivanov, V. Katajev, A. N. Tolstoj, film „*Путевка в жизнь*“ N. Ekka z roku 1933 či divadelní hra N. Pogodina „*Aristokraté*“, podle které vznikl i scénář k filmu „*Заключенные*“ z roku 1934.

интеллигентный человек - bývalý inteligent; *десять лет без права переписки* - půvabně eufemisticky vyjádřen trest zastřelením¹⁷⁸.

Mezi kriminálníky v Solověckém koncentračním táboru¹⁷⁹ pobýval i jeden z největších ruských lingvistů D. S. Lichačev. Svá pozorování a závěry ohledně kriminálního argotu, která jsou ojedinělá a v mnohém nepřekonaná a i možná nepřekonatelná, shrnul do tří pojednání „Черты первобытного примитивизма воровской речи“, „Арготические слова профессиональной речи“ a „Картежные игры уголовников.“¹⁸⁰ Lichačev chytře využil Marrovu teorii o postupném vývoji jazyka a tvrdil, že evoluční proces jazyka může být i částečně obrácený a důkazem mu byla zločinecká mluva, podobná řeči primitivů. Primitivové i zloději věří v magickou sílu slova a slovo používají jako nástroj.¹⁸¹ Krádeže jsou něco jako lov na vytypovanou kořist, při níž nezáleží jenom na schopnostech jedince, ale i na vnějších okolnostech jako je štěstí a náhoda. Proto jsou lovci i kriminálníci pověřiví, věří ve sny, znamení a předpovědi. Dobrá znamení je mohou přinutit k lovu, ke krádeži a špatná je od tohoto úmyslu odradit.

Lichačev charakterizuje myšlení kriminálníchků, všímá si zvýšené vzrušivosti¹⁸² a slabé diferenciacie psychiky kriminálníchků (jako u pětiletých dětí), která jim nedovoluje oddělit vznik myšlenky od vzniku emoce. „Между тем, если под магией речи подразумеваем отождествление в сознании говорящего предмета и слова, его обозначающего, то под эмоционально-экспрессивной стороной слова удобнее всего разуместь отождествление нашего отношения к предмету со свойствами слова. Например, наша оценка предмета переносится на слово, наше чувство, вызываемое известным предметом, также переносится на соответствующее слово.“¹⁸³ Je protikladem intelektuální funkce; kriminálníci ztotožňují předmět a slovo, výstižným příkladem může být přezdívka kriminálního, kterou dostane při svém vstupu do kriminálního společenství.

¹⁷⁸ Trest zastřelením následoval za paragrafy 58 a 59. Paragraf 59 byl ukládán za zvláště nebezpečné zločiny proti vládnoucímu pořádku.

¹⁷⁹ Více srov. Babka, L., *Solověcký koncentrační tábor - unikát sovětského gulagu*, Grossmann, M., *Historie Solovek*.

¹⁸⁰ Лихачев, Д. С., *Арготические*, s. 127.

¹⁸¹ Magická síla slova se projevuje v maximální možné míře v tabuizovaných slovech, v přísahách a kletbách. Přísaha, tzv. *божба, клятва* je slavnostně dané slovo, za jehož porušení následuje přísná sankce. Přísaha může mít za 1. podobu všeobecné přísahy, kdy se jedinec zavazuje k respektování pravidel a zákonů kriminální subkultury, 2. podobu ryze osobní, kdy se jedinec zaváže splnit jemu přidělný úkol nebo 3. podobu jakési obhajoby, když jedinec přísahá, že daný skutek, z něhož byl obviněn, nespáchal. Příklady nejfrekventnějších přísah Viz Příloha 3. Více o tabu poznámka č. 203.

¹⁸² Tato zvýšená vzrušivost je příhodná pro vštěpování obyčejů, tradic i norem. Sklony, vlohy k přijímání cizích názorů, nesamostatnost i nezpůsobilost ke spontánnímu psychickému aktu, infantilní formy chování to jsou psychologické faktory, které připravují, utvářejí příhodnou půdu pro vytvoření složité sítě kolektivních představ, která obklopuje život zloděje do nejmenších detailů.

¹⁸³ Лихачев, Д. С., *Черты первобытного примитивизма воровской речи*, s. 68.

Tato přezdívka ho pak doprovází celý život, někdy si ji dokonce nechá vytetovat na své tělo,¹⁸⁴ ale hlavně si jí musí chránit, protože je v ní obsažena jeho hrdost a čest.

Výměna myšlenek a názorů u kriminálních má minimální důležitost. Jejich slova fungují jako signály, znamení, jejichž použití je vysoce pragmatické. Většina slov je konkrétní povahy, nemá univerzální charakter. Což znamená, že argotismy jsou bohaté co do obsahu, ale chudé co do objemu. Slova mají nestabilní a difúzní sémantiku, tato sémantická nestabilita je spojena se zvýšenou potřebou slovo tvorby. Důvodem je to, že slova nemají sémantické kořeny, takže dochází k časté sémantické výměně, například slovo *майдан*¹⁸⁵ za sto let vystřídal přes deset významů. Také se vytvářejí bohaté synonymní řady pro věci, které jsou typické pro život kriminálního.¹⁸⁶ Lichačev si také všimá toho, jak kriminální argot obohacuje svoji slovní zásobu prostřednictvím metafor a metonymie, s určitými odlišnostmi od spisovného jazyka, který neživým věcem připisuje často lidské vlastnosti, například, *солнце смеётся*; zatímco u kriminálních je proces opačný. Lidé a neživé předměty se animalizují, např.: *пчелка* - kulka; *выдра* - šperhák.

Morfologie je méně rozvinutá, některá podstatná jména se často neskloňují plně, objevují se pouze v určitém pádu, čísla, u sloves je situace obdobná. Idiomy využívají pomocných sloves, např.: *сделать побег*, *делать кражу*, často se tvoří podle jednoho schématu, je tu silná tendence k šablonovitosti. Všechny tyto znaky vedou ke zjednodušené morfologii, syntaxi s tendencí k amorfismu. Často se vynechá predikát či subjekt, kriminálník si situaci domyslí na základě náznaků, tyto stejné kombinace se časem změní v klišé, která posléze mohou být nahrazena gesty, což je opět shodné s řečí primitivů, kde významnou úlohu hrála gesta a mimika. „Лингвист должен квалифицировать явление воровской речи как явление, разрушающее язык. Воровская речь – это болезнь языка. Диагноз ее - «инфантилизм» языковых форм.“¹⁸⁷

¹⁸⁴ Kriminálník si přezdívku může vytetovat kamkoli kromě zápěstí, tam se většinou tetuje první iniciála či celé iniciály občanského jména.

¹⁸⁵ Slovo *майдан* mělo následující významy: místo ve vězení, kde se obchodovalo; místo, kde se hrály karty; nádraží; železniční vagon; kufr; trh; pistole; balíček karet. Do povědomí veřejnosti se toto slovo dostalo díky „*Запискам з мртvéго дому*“ М. Ф. Достоевského, kde se psalo: „Почти в каждой казарме был такой арестант, который держал у себя аршинный худенький коврик, свечку и до невероятности засаленные, жирные карты. Все это вместе называлось: майдан.“ In Чиж, В. Ф., *Достоевский как психопатолог и криминолог*, s. 390.

¹⁸⁶ Důvodem je snaha o maximální možnou jazykovou výraznost, čehož si všiml i náš F. Oberpfalcer, který napsal: „Отрелé výrazy языка бэжного се нахразужу првкы новými, при том се одвážнэ пренáшежй жмэна с вэци на вэч а мнoхды се ужйе втйпнэ хрйчкы словнй. Але jako старý втйп позбýвá účйннoстй, так й метафора ужйвánйм зевседнуже. То вэде к новému твoрэнй. Старшй нáзев вшак по кáждэ незанйкá. Тйм се про нэктерэ облáстй поймoвэ, жеж jsou в попředй зáжму а провáзй же силнэжшй прйзвук цйтовý, втвáрй богáтá synonymйкá.“ In Oberpfalcer, F., *Argot a slangy*, s. 311.

¹⁸⁷ Лихачев, Д. С., *Черты первобытного...*, s. 93. Stejný názor ohledně infantilnosti argotu zastává V. Вукoв: „Вору сложнo передатъ адекватно специальными терминами свое дело и цели, он должен переходить к общему языку, а это создает опасность дешифровки. Поэтому намек является

V. M. Žirmunskij byl jedním z nejdéle působících lingvistů, který se věnoval sociálním dialektům. Ve své už klasické práci *„Национальный язык и социальные диалекты,“* argot klasifikuje jako speciální typ žargonu. *„Особое место среди жаргонов профессий и корпораций занимает арго, так. наз. „воровской язык“: точнее и шире – профессиональный жаргон деклассированных (нищих, бродяг, воров) и некоторых связанных с ними общественных групп (бродячих торговцев и ремесленников и др.).“*¹⁸⁸ Rozdíl mezi argotem a jinými druhy žargonů vidí v jeho profesionální funkci, ostatní žargony jsou spíše společenskou zábavou, jazykovou hrou, zatímco argot slouží k profesionální činnosti, k ochraně jich samých i k boji proti nepřátelskému okolí. Argot je pro něho tajným, konspirativním jazykem, který plní i funkci indikativní, díky níž jeden kriminálník pozná druhého.

Žirmunskij zastával názor o parazitickém charakteru argotu, označil ho pouze za druhotnou lexikální vrstvu. Určil tři hlavní způsoby utajení slov v argotu: 1) záměrné zkomolení slov, 2) přejímání slov z cizích jazyků, 3) tvoření slov transpozičním způsobem, kdy se metafory, metonymie využije především pro věci, které obklopují život kriminálního dneš a denně - policie, soud, krádež, vražda, peníze, ženy a sex. Jak tyto životně důležité věci deklasované vrstvy pojmenovávají, nám odhaluje jejich životní filosofii a postoj ke společnosti. *„Мировоззрение деклассированного представляет более или менее осознанную критику определенных сторон существующих общественных отношений. Правда, эта критика носит партизанский, анархический характер.(...) Ирония и юмор, насмешка и презрение к существующему порождаются не столько нигилистическим отрицанием всех общезначимых социальных ценностей, анархическим бунтарством и циническим аморализмом. Тем не менее метафорические сдвиги и переосмысления, характерные для семантики арго, раскрывают своеобразную идеологию, основанную на враждебности к социальным идеалам и общественной морали господствующего класса, закрепленным в национальном языке.“*¹⁸⁹ To je jeden z podstatných rysů argotu - přehodnocování společenských hodnot. Hodnoty, které jsou společností hodnoceny kladně - práce, umění, vzdělání, rodina, morálka, kriminálníci hodnotí záporně a naopak kladně hodnotí to, co běžní občané hodnotí záporně - násilí, nemravnost, nečestnost apod.

важнейшим элементом речи (...). Подтекст, подспудность речи становится не оригинальным приемом, а серой нормой (...). В этом языке мыслят картинками, признаками, чертами, а не абстракциями – он апеллирует к чувству, а лишь через него – к разуму: логика дикаря или ребенка.“ In Быков, В., *Русская феня*, s. 193, 195.

¹⁸⁸ Жирмунский, В. М., *Национальный язык и социальные диалекты*, s. 118-119.

¹⁸⁹ Тамtéž, s. 162-163.

V průběhu 40. - 50. let v důsledku druhé světové války, masivní bezprizornosti a činnosti gulagů došlo ke kvantitativním i kvalitativním změnám v argotu.¹⁹⁰ Došlo k rozšíření a obnovení slovní zásoby a ke změně počtu mluvčích. Vězeňským argotem již nehovořili jenom profesionální kriminálníci, ale i lékaři, herci, básníci, inženýři, političtí vězni, tedy všichni ti, co se ocitli v gulazích, a těch nebylo málo.

Je dokázáno, že dlouhodobý pobyt v určitém sociálním prostředí zanechává stopy na vyjadřovacích prostředcích jedince v zásadě po celý život. A co teprve, když je tímto prostředím gulag? Podle psychologů dlouhodobý pobyt ve vězení (více než 5 let) vede k nezvratným, negativním změnám v psychice vězněného, což se projevuje i v tom, že často myslí v kriminálních kategoriích a mluví argotem a to i když už pobývá na svobodě. Tímto způsobem se dostalo neuvěřitelné množství argotismů do slovní zásoby ruských občanů, kteří nikdy nemuseli být v gulagu, i když panovalo mínění, že „*большая зона (тоталитарное государство) - лишь совокупность малых зон (тюрем) и ничего более,*“¹⁹¹ kde Stalin byl hlavním *паханом*.¹⁹²

Když začala druhá světová válka, část zločinců byla propuštěna a poslána na frontu, aby chránila svoji zemi, mezi těmito zločinci byli i někteří *воры в законе*. Ti, když se vrátili zpět do vězení, nebyli přijati mezi své, protože porušili jeden ze základních zákonů. Byli označeni za *вояки, военищину*, jenže oni se nechtěli s tímto stavem smířit a začali si vytvářet své vlastní zákony, podle kterých *вор* mohl pracovat ve vězení, mít rodinu a sloužit v armádě. Tito noví se začali nazývat *ссученными ворами* a jejich zákon - *сучьим*, což spolu s tím, že se vydaly výnosy v roce 1947 („Об охране социалистической собственности“, „Об охране личного имущества граждан“, které zvýšily trestní sazbu za krádež z několika měsíců na 20 let), vedlo k přehodnocování tradic i mezi starými *воры*. Ti začali zpříšňovat kritéria na výběr kandidáta, který již musel zabít nepřítele, nesměl jít domů na podmínku, na svobodě mohl pobývat maximálně 6 měsíců; v neposlední řadě musel znát obyčeje, tradice a argot. Ti, kdo neprošli, museli odejít. Jedni šli k tzv. *sukám*, druzí začali být nezávislí na obou hlavních skupinách a vytvořili si své vlastní skupinky. Mezi nejznámější patřily: *красная шапочка, беспредел беру-дели, анархисты, подводники, лохмачи*. Situace ve vězení začala být neúnosná, jelikož se skupiny pustily

¹⁹⁰ Více o vězeňském argotu z gulagu viz Lind, J. C., *The Language of the Gulag: A Study of Soviet Prison Slang*; Galler, M., Marquess, E., *Soviet Prison Camp speech*; Бен-Якоб, Б., *Словарь арго ГУЛага; Росси, Ж., Справочник по Гулагу; Высоцкий, В., Мончинский, Л., Словарь жаргонных слов и выражений, использованных в романе*, s. 402-407.

¹⁹¹ Балдаев, Д. С., Белко, В. К., Исупов, И. М., *Словарь тюремно-лагерно-блатного жаргона речевой и графический портрет советской тюрьмы*, s. 8.

¹⁹² Slovo *пахан* pochází z ofeňského slova *похан* - pán, hospodář.

do boje, který vyústil v tzv. *сучью войну*, kterou popsal ve stejnojmenné povídce Varlaam Šalamov. Zanedlouho se začaly bouřit i *мужики*, jenž byli na spodu kastovního systému a plnili *общак*. Jejich nespokojenost byla zapříčiněna zvýšením odvodu do kasy.¹⁹³ A tak započal boj všech proti všem, tzv. *беспредел*.¹⁹⁴

4.2.3 Stalinské období

V létě roku 1950 Stalin vyvolal senzaci, když v sobě objevil talent na jazykovědu. Publikoval ve stranické Pravdě sérii článků, které poté vyšly knižně pod názvem „Марксизм и вопросы языкознания“. Tyto články daly smrtící polibek teorii marrismu jako vedoucí doktríně sovětské lingvistiky. Stalin obvinil Marra, že vnesl do jazykovědy mylné názory (jazyk je součástí nadstavby, je třídní) a co víc - vnesl do jazykovědy neskromné, povýšené chování a mínění, že jeho teorie je jediná možná, přičemž zavrhl vše, co bylo lingvisty vytvořeno před ním. A proto se Stalin ujal úkolu zbavit lingvistiku jeho omylů a chyb. Jeho články vyvolaly senzaci a velký ohlas, jelikož marrismus byl součástí marxismu a jazykovědy po dlouhou dobu a najednou Stalin oznámí, že marrismus nemá s marxismem nic společného a jazyk už není součástí nadstavby, není třídním jazykem, ale *общенародным языком*, jazykem pro všechny bez ohledu na jejich sociální status, třídu. „Язык порожден не тем или иным базисом, внутри данного общества, а всем ходом истории общества и истории базисов в течение веков. Он создан не одним каким-нибудь классом, а всем обществом, всеми классами общества, усилиями сотен поколений. Он создан для удовлетворения нужд не одного класса, а всего общества, всех классов общества. Именно поэтому он создан, как единый для общества и общий для всех членов общества общенародный язык.“¹⁹⁵

Když Stalin zavelel k opuštění teorie marrismu, neznamenal to skoro nic pro sovětskou sociální dialektologii, jelikož výzkum byl nadále zastaven, existence žargonů, argotu byla nadále popírána. Tato situace se změnila až po jeho smrti.

¹⁹³ „В 1948 году 5 марта вышел дополнительный указ воровского закона для заключенных, кои содержатся в местах заключения Советского Союза: 1. Каждый заключенный обязан из своей зарплаты вносить в воровскую кассу 25%, 2. Каждый заключенный, получающий от родственников посылки и денежные переводы, обязан приносить воровам 50%, 3. Заключенные, имеющие шерстяные личные вещи, по первому требованию должны отдать воровам, 4. Из продуктов, кои завозят на кухню для всего ОЛП (отдельный лагерный пункт) заведующий и повара обязаны самое лучшее отдавать воровам, 5. Заключенные врачи и фельдшера обязаны выделять для воров медикаменты, в коих содержатся наркотики, 6. Все заключенные должны безоговорочно выполнять любое требование воров, 7. В случае неподчинения воровскому закону главари приговариваются к смертной казни.“ In Бердинских, В., *Вятлаг*, s. 230 - 231.

¹⁹⁴ Slovo *беспредел* ve 30. letech 20. století znamenalo hrubé narušení zákonů a pravidel kriminální subkultury, ve 40. letech označovalo ty, co tyto zákony nedodržovali, a dnes v hovorové ruštině se tím označuje nejvyšší možná míra bezpráví či chaosu.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 5.

4.2.4 Období po Stalinovi

Po XX. sjezdu komunistické strany, po kritice kultu Stalina se sovětská dialektologie pomalu začala probouzet z dlouhého nuceného spánku. Velký podíl měl na tomto probuzení i časopis *Вопросы языкознания*, kde se na začátku roku 1957 objevil článek S. Stojkova „Социальные диалекты (На материале болгарского языка).“

Na začátku 60. let bylo mnoho lingvistů rehabilitováno, vydaly se práce D. S. Lichačeva, E. D. Polivanova a jiných význačných lingvistů z 20. - 30. let. Byla to doba, kdy se hledaly odpovědi na otázky, jak se liší argotismy od běžných slov, kdy se používají, jaké jsou funkce argotismů a jaké jsou objektivní příčiny jejich existence.

Lichačev poskytl na tyto otázky odpovědi již ve 30. letech, když poukázal na expresivitu, obraznost, komičnost argotismů. Mluvčí považují argot za jazyk vtipný, udatný, břitký, ti ostatní, co jím nemluví, za jazyk hrubý, vulgární, cynický. Je to tím, že argot odhaluje zvláštní pohled na svět, prokazuje necitlivost, vyjadřuje opovrhování, zlehčuje věci jako je smrt, vražda, nebezpečí. *„Цель арго – высмеять враждебную стихию. Вот почему всякое арготическое слово для представителя чужой социальной среды кажется циничным, вульгарным, свидетельствующим о какой-то черствости, неподатливости, косности психики, безжалостности, неуступчивости, а для самого арготирующего, наряду с остроумием, хлесткостью, имеет еще оттенок приподнятости и даже героичности.“*¹⁹⁶ S argotem v širším slova smyslu se podle Lichačeva můžeme setkat u vojáků, studentů, ale i u alkoholiků. *„В насмешливо-экспрессивных названиях пивных, в названиях напитков, самого процесса опьянения и различных его степеней алкоголик как бы утверждает, что одолевающая его страсть не владеет им, что он далек от нее и способен еще сам над ней посмеяться. Но эта уверенность – самообман, и арго в данном случае способствует закреплению его склонности.“*¹⁹⁷ Argotismus poukazuje na to, že mluvčí

¹⁹⁶ Лихачев, Д. С., *Арготические слова...*, s. 127.

¹⁹⁷ Тамtéž, s. 127.

Když pomíneme sociální, morální a ekonomické důsledky nadměrného pití ruského obyvatelstva a podíváme se na pití pouze z hlediska jazykové interpretace, pak se pití - jakožto akce může rozdělit na několik základních komponentů, na subjekty (ty co pijí), na objekty (pití), samotnou akci pití a na pití až do stavu, když se subjekt opije a posléze zpije do němoty. Existuje velké množství názvů v ruštině pro skleničku, vodku, víno, pro opilce, pro podnapilý stav, který se liší podle profese (*плотник - в доску, пожарный - в дымину, шофер - в баранку, футболист - в аут, повар - в сосиску, медик - до потери пульса (...)* все же прочие до чертиков, в лёжку, в жопу или в задницу). Všechny tyto názvy mají žertovný nádech, nabývají podoby od lehkého humoru až po drsnou satiru, většinou se na podnapilost hledí shovívavě, jelikož většinu těchto nominací tvoří muži, kteří sami pijí. Proto toto lexikální tvoření má ambivalentní funkci, na jedné straně je osvobozující, uvolňuje sociální napětí, poskytuje pocit jazykové

je obeznámen s nepřijemnostmi, ale nebojí se jich. „*Арготическое слово заключает в себе элемент «соглашения» о коллективном отпоре неприятным воздействиям внешней среды. Арготическое слово есть своего рода общественный жест, символизирующий мужественное, пренебрежительное, насмешливое, критическое отношение к действительности.*“¹⁹⁸

Lichačev také správně tvrdil, že počet argotismů narůstá v krizových dobách, kdy se společnost mění a je potřeba adekvátně pojmenovat nové jevy a realie. „*Слова воровской речи характерны своей необычайной экспансией, способностью распространяться далеко за пределы воровской среды. С этими воровскими словечками и словами распространяется яд воровской идеологии, воровского мировосприятия.*“¹⁹⁹

V létě roku 1953 bylo amnestováno přes 1 200 000 tisíc lidí, byla to především tato amnestie,²⁰⁰ která přinesla do společnosti kriminální normy, chování a hodnoty, které se nestaly pouze přítomnými, ale dominujícími u sovětského, posléze ruského obyvatelstva.

Na konci 50. a 60. let došlo ke změně trestního zákoníku, ke zvýšení počtu zásahů vězeňské administrace či spíše ne-zásahů v rámci boje pod heslem „*at' se požerou mezi sebou*“, všechny tyto faktory vedly k částečné eliminaci *воров в законе* a ke změně vězeňského kastovního systému. Podle A. I. Gurova od konce 50. let až do začátku 90. let existoval kastovní systém v této podobě: na vrcholu pyramidy stáli *воры в законе*; poté *авторитеты*; poté *дельцы*; další vrstva se nazývala *каталы*; poté vrstva obvyklého vězeňského obyvatelstva jako *шестерки, мужики, пацаны*; na spodní části pyramidy *обиженные и опущенные*²⁰¹ a úplně na spodu kastovního systému *достойная смена*.²⁰²

svobody a na druhé straně způsobuje ošálení, klam, že pít je něco jako zábava, která nemá závažné důsledky. Více srov. Химик, В. В., *Поэтика низкого...*, s. 158-191.

¹⁹⁸ Лихачев, Д. С., *Арготические слова ...*, s. 124.

¹⁹⁹ Тамtéž, s. 93.

²⁰⁰ Ve 20. století proběhly v Rusku tři velké amnestie, díky nimž bylo propuštěno velké množství zločinců na svobodu, o první jsme se už zmínili v souvislosti s A. F. Kerenským, druhá proběhla v r. 1953 a třetí v r. 1987. In Росси, Ж., *Справочник по Гулагу*, s. 14-17.

²⁰¹ *Опущенны* jsou jedinci za porušení zákonů, trestem pro ně může být i sexuální zneužití a cejch hanby, tzv. *клеймо, нахалка, позорная*. Můžeme se setkat s cejchy různých podob: tečka, muška pod okem, či na krku - pasivní homosexuál; tečka, muška mezi obočím - *сука*; tečka, muška na nosu - *прásкач*; tečka na bradě, krysa na zádech - *злodej*. Dokonce existují pravidla, jak zacházet s členy této kasty - nesmí se jim podat ruka, sedět za jedním stolem, jíst ze stejného nádobí. Více Александров, Ю. К., *Очерки криминальной субкультуры*.

Cejchování zločinců má v Rusku dlouhou tradici, první zmínky můžeme najít už v 13. století v Novgorodu, ale až v 17. století za vlády Petra I. se cejchování začalo praktikovat ve větší míře. Nejčastěji se na obličej vypalovalo slovo *Воръ* - za penězokazectví; písmena P, З, Б - *разбой* - lupičství; písmena Т, А, Т - *татьба* - krádež; Б - *бунтовщик* - buřič. Zločinci se také tzv. *орлили* neboli se jim vypaloval znak dvouhlavého orla na záda. Tato znamení hanby tvořila součást trestu, až za Kateřiny Veliké se cejch stal samostatným trestem, přičemž každý zločinec dostával osobitý cejch. V roce 1824 bylo zakázáno, aby byla znamení hanby nanášena na obličej, mohla být pouze na pravém předloktí a na pravé lopatce. V roce 1845 po vydání nařízení se mohlo používat pouze pět matric písmen: К, А, Т, С, Б, z čehož se mohly vytvořit cejchy

Vězení, které je organizováno na systému cel, má jinou hierarchii, na vrcholu stojí *смотрящий за центром*; poté *смотрящий за хатой*; *семейник*; *дорожник*; a na spodu kastovního systému *обиженные*.²⁰³

V polovině 60. let na pole lingvistiky vstoupilo mnoho lingvistů, kteří se zabývali sociálními dialekty, např. E. M. Beregovská, V. B. Bykov, O. Horbač, L. P. Krysin, K. Koscinský, A. T. Lipatov, B. A. Serebreniková, L. I. Skvorcov²⁰⁴ a V. D. Bondaletov, jehož hlavním tématem (do té doby zakázaným) se stal argot potulných řemeslníků a obchodníků.²⁰⁵

V. D. Bondaletov rozděluje sociální dialekty na čtyři skupiny:

- 1) profesní mluva rybářů, lovců, hrnčírů, ševců aj. (lexikální systémy);
- 2) skupinové či zájmové žargony dětí, mládeže, univerzitních studentů, sportovců, námořníků aj. (žargony mladých kolektivů);
- 3) smluvené profesionální jazyky (argoty) potulných obchodníků, řemeslníků a jiných spřízněných profesí;²⁰⁶
- 4) smluvené jazyky (argoty) deklasovaných a kriminálních.²⁰⁷

Pečlivým zkoumáním argotu kriminálních a argotů ofeňů, prostřednictvím srovnávání jejich lexiky, fonetiky, morfologie a syntaxe došel k závěru, že argot kriminálních nevznikl na základě argotů ofeňů. Tyto argoty se liší nejen funkčně, každý z nich obsluhuje jiné

ve znění: КАТ - *каторжник* - zločinec odsouzený na nucené práce; СК - *ссылно-каторжник*; СБ - *ссылно-беглый* - vypovězenec a uprchlík; Б - *бродяга*- tulák. Cejchování se praktikovalo až do roku 1864, kdy ho reformy Alexandra II. spolu s dalšími krutými tělesnými tresty zakázaly, přesto se s nimi v obměněné podobě setkáváme dál a to v podobě *нахалок*. Více Ракитин, А. И., *Клеймение преступников в Российской Империи*.

²⁰² Гуров, А. И., *Профессиональная преступность. Прошлое и современность*, s. 173-182.

²⁰³ Дубягина, О. П., Смирнов, Г. Ф., *Современный русский жаргон уголовного мира*, s. 24-25. Proto existuje tabu na promluvy typu: „Я на тебя обиделся,“ protože odpověď by zněla: „На обиженных в зону воду возять.“ Nesmí se říkat slova jako *спасибо*, *садись*, *свидетель*, *молодец*, nesmí se nosit červená barva (barva homosexuálů a policejních orgánů), nesmí se sebrat lžice, která spadla na podlahu, protože ta se *зачушковалась (чушок)* - označení členů na spodu kastovního systémů, jedinec se nesmí umývat, či spát u kbelíku. Všechny tyto věci jsou hodnoceny jako *западло* - něco nevhodného pro ty, co dodržují zlodějské zákony. In Грачев, М. А., *Садиться или присаживаться?*, s. 120-123

²⁰⁴ Береговская, Э. М., *Социальные диалекты*; Скворцов, Л. И., *Об оценках языка молодежи (жаргон и языковая политика)*; Горбач, О., *Зібранні статті*; Быков, В. Б., *Русская феня. Словарь современного интержаргона асоциальных элементов*; Скворцов, Л. И., *Профессиональные языки, жаргоны и культура речи*; Крысин, Л. П., *Социолингвистические аспекты изучения современного русского языка*; Серебренникова, Б. А., *Территориальная и социальная дифференциация языка*.

²⁰⁵ Бондалетов, В. Д., *Социально-экономические предпосылки отмирания условно-профессиональных языков и основные закономерности этого процесса*; Бондалетов, В. Д., *Условные языки русских ремесленников и торговцев*. Бондалетов, В. Д., *Социальная лингвистика*; Бондалетов, В. Д., *В. И. Даль и тайные языки в России*.

²⁰⁶ V. D. Bondaletov dělí smluvené jazyky potulných profesí na tři podskupiny a) potulní řemeslníci jako obuvníci, krejčí, malíři, koňáci, kočí atd.; b) potulní obchodníci jako *офени*, *ходебичики*, *прасолы* aj.; c) profesionální žebračí jako *старцы*, *деды*, *саки*, *калилы* a žebraví muzikanti.

²⁰⁷ Бондалетов, В. Д., *Типология и генезис русских арго*, 69 s.

společnosti, přičemž pro argot ofeňů je primární funkce konspirativní, zatímco u kriminálních je to expresionálně-emocionální, liší se i vnitřní strukturou, jelikož:

a) argot potulných řemeslníků a obchodníků popisuje všechny sféry života i každodenní život, zatímco argot kriminálních je vysoce specializovaný, odráží z velké části realie spojené s kriminální činností;

b) argot potulných řemeslníků a obchodníků je expresionálně-neutrální, zatímco argot kriminálních je expresionálně-emocionální;

c) oba dva druhy argotu se odlišují způsobem slovtvorby, používají odvozování, zkomolení slov, sémantický způsob tvoření nových slov, ale s jinou četností. Kriminálníci tvoří nová slova díky metaforám a metonymiím (78%), ofeni metafor a metonymie využívají minimálně (3%). Ofeni dávají přednost záměrnému utajování slov pomocí krypto-formantů (20%), u kriminálních se záměrným zkomolením skoro nesetkáme;²⁰⁸

d) přebírají slova z jiných zdrojů: ofeni přejímali slova především z řečtiny, finštiny, tatarštiny, kdežto kriminálníci především z jazyků západoevropských, z romštiny, ukrajinštiny a polštiny a jidiš. Bondaletov konstatuje, že je tu asi 40% shoda lexémů ofeňů a kriminálních, ale ta je především výsledkem působení stejných historických podmínek. Proto ofeni nebyli zakladateli argotu kriminálních.

V průběhu 70. let se změnilы formy zločinu, začaly se objevovat nové skupiny, které se zabývaly krádežemi aut, cenných děl, prodejem drog, obchodem s bílým masem, zvýšil se počet překupníků, šmelinářů, tzv. *фарцовщиков*, zlodějů, ale i uživatelů drog, bezdomovců i prostitutek, všechny tyto skupiny si začaly vytvářet vlastní specializovaný argot.

4.2.4.1 Problémové slovníky

V. D. Bondaletov ani ostatní nemohli veřejně publikovat své slovníky argotů, žargonů a jestliže se takové slovníky objevily, pak byly určeny jen policii, právní obci a výrazně

²⁰⁸ Neznámější způsoby zkomolených slov shrnul V. Jagić: „напр., с приставкой звука или слога: Шутро (утро), шиблоко (яблоко); или кучар (вечер), кулото (золото); со вставным слогом: труймудзюбка (трубка), лиймудзист (лист); с искажающими суффиксами: водмать (водить), стрефомить (стеречь).“ In Jagić, V. *Die Geheimsprachen bei den Slaven*, s. 41-63. Citováno podle Жирмунский, В. М., *Национальный язык и социальные диалекты*, s. 156.

Karetní podvodníci, když měli podezření, že je někdo sleduje, přešli z argotu na tarabarský jazyk s kryptosufixem *ko* a tak věta: „Ты меня не знаешь,“ zněla: „Коты комекона коне кознакоешь.“ In Грачев, М. А., *От Ваньки...*, s. 135. Jestliže existuje zkomolení slov u kriminálních, pak je to většinou forma fonetického mimikry, která je způsobena malou gramotností kriminálních, dialektní či cizojazyčnou výslovností. Cílem pak není utajení, ale spíše jazyková hra a snaha o dosažení větší expresivity.

označeny - „для служебного пользования“, „не подлежит разглашению“²⁰⁹ nebo mohly vyjít jen v cizině.²¹⁰ Důvodem byla skutečnost, že argoty a slangy podle oficiálního názoru neexistovaly a ostatní snížená lexika byla považována za potencionálně nebezpečnou, mohla by totiž poukázat na rozdíl mezi proklamovaným obrazem ruské společnosti a skutečností.

Oficiální lexikografie pokračovala v politice purismu, kterou započala už ve 20. letech. K. Koscinský se v roce 1968 vyjádřil o této praxi následujícím způsobem: *„Беда нашей лексикологии по-прежнему заключается в том, что она исследует главным образом "хорошие" слова и с брезгливостью классной дамы из института для благородных девиц, приподняв свои крахмальные юбки, обходит стороной "плохие" слова.“*²¹¹ Lexikografie nejen že vynechávala argotismy, slangismy ze slovníků, ale i slova vulgární, neuctivá, dvojsmyslná, což je v rozporu s obvyklou lexikografickou praxí i etikou, kterou zastával i J. B. de Courtenay ve své předmluvě k třetímu vydání Dalova „Výkladového slovníku“ (1912), kde napsal: *„...научная точность каждого толкового (...) словаря, со стороны самого материала, состоит прежде всего в отражении, по мере возможности, действительной жизни и действительных воззрений данного народа. Если жизнь является дикою и безотрадною, составитель или же редактор словаря должен промириться с этим печальным фактом, и он не имеет права прибегать к прикрасам и замалчиваниям. Если воззрения хотя бы только известной части народа жестоки и нелепы, они такими же должны быть зарегистрированы лексикографом. (...) Та же полная лексикографическая объективность требует внесения в серьезный словарь «живого языка» так называемых «неприличных слов», «сквернословий», «ругательств», «мерзостей площадного жаргона» и т.д. (...) Затем, как же исключать из словаря живого великорусского языка слова самые живые, слова, которые приходится слышать постоянно, слова, страдательного воспринимания, которых нельзя почти избежать? (...) Мы не вправе переделывать русский язык, мы не вправе скрывать из него то, что в нем действительно есть и что в нем бьется интенсивною жизнью. (...) Помещенные в словаре так называемые «неприличные» слова не могут производить никакого дурного влияния на молодежь*

²⁰⁹ Бронников, А. Г., *Словарь жаргонных терминов и выражений, употребляемых уголовным элементом*; Никоноров, М., *Сборник жаргонных слов и выражений, употребляемых в устной и письменной речи преступным элементом*; Воривода, И. П., *Сборник жаргонных слов и выражений, употребляемых в устной и письменной речи преступным элементом*; Варкутин, Ю. А., *Словарь жаргонных слов и выражений. Татуировки.*

²¹⁰ Viz Бен-Яков, Б., *Словарь арго ГУЛага*; Скачинский, А., *Словарь блатного жаргона в СССР*; Козловский, В., *Собрание русских воровских словарей.*

²¹¹ Косцинский, К., *Существует ли проблема жаргона?*, s. 187.

и стариков по той простой причине, что они не могут действовать на воображение читателя, - если позволительно называть «читателем» того, кто от времени до времени заглядывает в словарь или наводит в нем справку.²¹²

4.2.4.2 Problémové slovníky v období po perestrojce

Tento deficit byl rychle napraven v období po perestrojce, kdy se na knižním trhu objevilo velké množství slovníků, příruček, rukověti zabývajících se argotem, slangy, žargony, všeobecně sníženou lexikou. Bylo vydáno přes sto publikací, ale jen malé množství z nich by obstálo z pohledu lexikografie. Bylo to vyvoláno překotností situace, ale i tím, že často to nebyli lingvisté, kdo sbíral a posléze sestavoval materiál ve slovnících.

Slovníky tohoto období se dají rozdělit do dvou skupin: na slovníky pro služební použití, které jsou daleko objemnější co do počtu stránek, ale chudší co se týče popisu lexiky, a na slovníky určené širší veřejnosti. Problémem obou skupin slovníků bylo, že ve většině z nich chyběly gramatické poznámky, etymologie slov, přízvuk, stylistické poznámky, často se v nich objevovaly nedostatky ortografické²¹³ či lexikální jednotky byly špatně přiřazeny,²¹⁴ nebo nebylo uvedeno, odkud byly převzaty.²¹⁵ Je třeba říci, že výklad argotismů je obtížný vzhledem k jejich syntetičnosti a difúznosti. Přesto se objevilo několik slovníků, které čerpaly z nejlepších lexikografických tradic, uveďme alespoň slovníky M. A. Gračeva, V. S. Jelistratova, V. M. Mokienka, E. A. Zemské, O. P. Dubjaginové, nesmíme ani zapomenout, že opětovně vyšly práce D. S. Lichačeva a S. M. Potapova.

²¹² Бодуэн де Куртенэ, И. А., *Предисловие к новому исправленному и дополненному, изданию словаря Даля*, Т. II., s 236-237. Cenzura nepropustila etymologický výklad obscénní a vulgární lexiky z Fasmerova slovníku, básně A. S. Puškina „Тень Баркова“, М. J. Lermontova „Уланиа“ i „Русские заветные сказки“ А. N. Afanasjeva atd.

²¹³ S. M. Potapov tvrdí, „по сравнению со словарем культурных языков «блатная музыка» имеет некоторые особенности, некоторые по неведению могут быть поняты за недостатки издания. Дело в том, что преступный мир пишет слова так, как их произносит и как умеет их воспроизвести на письме в зависимости от степени грамотности.“ In Потопов, С. М., *Словарь жаргона преступников*, s. 4.

²¹⁴ Zářným příkladem může být publikace Балдаев, Д. С., Белко, В. К., Исупов, И. М., *Словарь тюремно-лагерно-блатного жаргона речевой и графический портрет советской тюрьмы*. Tato publikace obsahuje přes 11 tisíc lexikálních jednotek, v přílohách jsou uvedeny ukázky z korespondence, z folkloru a je připojen i katalog tetování. Přičemž pouze tetování lze označit za dobře zpracovaný materiál, ostatek slovníku, především lexikografický materiál je zpracován značně ledabyle, lze souhlasit s názorem lingvisty A. Plucer Sarno, že je „самым большим по объему и самым безграмотным“. Dalším příkladem špatného přiřazení lexémů je slovníček české provenience „Эй, чувак! Русский сланг aneb Český hambář jazyka ruského“ z pera Libora Dvořáka z roku 1995, kde mezi nadávkami, slangem a argotem jsou i slova jako *душенька, голубчик, тётя*.

²¹⁵ Více o slovnících substandardu: Косцинский, К., *Ненормативная лексика и словари*; Быков, В., *Русская феня*; Вальтер, Х., *Литература-словари по русскому субстандарту (вышедшие вне России)*. Библиографический указатель с комментариями; Плущер-Сарно, А., *Библиография словарей "воровской", "офенской", "разбойничьей", "тюремной", "блатной", "лагерной", "уголовной" лексики, изданных в России и за рубежом за последние два столетия*.

4.3 Období po perestrojce

„Все дозволено!“

F. M. Dostojevský

4.3.1 Kriminální svět

V období perestrojky *воры в законе* začali ztrácet pozice, jejich struktura přestala být funkční, neboť podmínky na kriminálním trhu se změnily. Objevili se *новые воры*, kteří dostali označení *апельсины*, *скороспелки*, *беспредельщики*, *отмороженные*, *толстолобики*. Uvedená pojmenování poukazovala na fakt, že tato nová formace neuznává žádné zákony, ani pravidla, jen hrubou silou, přičemž svůj titul může dostat, tzv. *по блату*, nebo si ho rovnou koupit. Tento koupený titul se v argotu začal nazývat *лимоном*.²¹⁶ Stará formace *воров* také doznala změn, předtím platilo, že *вор в законе* jednal podle pravidel a jedním z nich bylo i „*грабь богатых, но при этом не становись богатым сам*“.²¹⁷ Existoval jakýsi zákaz, morální zábrana, aby se za ukradené věci jedinec obohatil a už vůbec nebylo možné, aby podnikal či byl politicky činný. Ale situace se změnila, *воры* začali kooperovat s vysoce kvalifikovanými kádry, které dříve pracovaly pro stranický aparát a měly důležité informace. *Воры* jim poskytovali pomoc při vydírání těch, kteří se nechtěli podvolit, či jim poskytovali ochranu, tzv. *крышу*,²¹⁸ aby postupem času sami převzali aktivitu a vstoupili do ruské privatizace. Objevily se nové argotismy, které zachycovaly nové reálie, např.: *киллер* - zabiják; *диспечер* - ten, co zprostředkoval kontakt mezi objednavatelem nájemné vraždy a samotným vykonavatelem; *стояк* - gorila; *прихватизатор* - zlodějský privatizátor; *ворократия* - kleptokracie; *грязная валюта* - špinavé peníze, vzniklo také mnoho průpovědek, např.: „*Деньги не пахнут, потому что их отмывают*.“ A komu peníze nepáchly, byli tzv. *новые русские*.²¹⁹ „*Новые русские*»

²¹⁶ Na pojmenování koupeného titulu slovem *лимон* mělo vliv vícero již existujících slov v argotu, za prvé slovo *лимон* - milion, *лимоны* - peníze, vznikly z fr. *monnaie* (peníze, mince), toto pojmenování poukazuje na peněžní hodnotu statutu, titulu a jeho možnost koupě. Za druhé frazém *понты лимонить* - lhát, klamat, což ukazuje na získání statutu, titulu nečestnou cestou. In Березовенко, А., *Криминальное аргю в Украине: Парадоксы и закономерности языковой действительности*, s. 474.

²¹⁷ Кутякин, С., *История развития, понятие и содержание преступного феномена «воры» в местах лишения свободы в России*, s. 34

²¹⁸ Slovo *крыша* může mít několik významů: 1. silné spojenectví, 2. ochrana, 3. zločinecká organizace, která nenápadně kontroluje firmu.

²¹⁹ „Тема т.н. новых русских, которую можно интерпретировать именно как площадное осмеяние уголовной культуры, полную плебейзацию святынь воровской гермосистемы.“ In Елистратов, В.С., *Словарь русского аргю*, s. 651.

Новые русские se stali hlavními hrdiny městského folkloru 90. let 20. století, který se vysmíval jejich nevkusy v oblékání, neslušnému chování, nepřiměřené demonstraci bohatství, gestikulaci prsty, tzv. *пальцовке*, ale především jejich řečí a jejich neschopnosti chápat obyčejná slova bez kriminálního podtextu, Viz „Женился новый русский. Проходят два месяца, теща ворчит: „Ну, что ты за мужика,

*пoxлеще профессиональных преступников стали грабить и рвать Россию на куски. (...) За короткое время создаются громаднейшие капиталы. (...) За два-три года создать честно миллионные состояния невозможно. Честность в России стала пороком, а бедность – состоянием 9/10 населения России.*²²⁰ Můžeme si i připomenout termín, který se vžil k popisu této situace - Velká kriminální revoluce.²²¹

V nové etapě ruského státu se kriminalita kvalitativně změnila a neustále se mění nejenom tak, že se rozmáhá nesrovnatelně závažnější a komplexnější kriminalita organizovaná, ale že se tradiční kriminalita stala doslova masovým společenským jevem. Přičemž ruský kriminální argot funguje jako *lingua franca* pro většinu kriminálních pocházejících z bývalého Sovětského svazu.²²²

4.3.2 Jazyková situace

Následkem ekonomických a politických změn se objevily nové skupiny, které získaly moc: podnikatelé, *новые русские*, lidé s vězeňskou zkušeností, zopakovala se situace 20. let 20. století, kterou dobře popsali E. D. Polivanov a A. M. Seliščev. Změnil se sociální substrát, který změnil směr jazykové evoluce, došlo k pohybu na ose spisovnost - nespisovnost, podle některých došlo k barbarizaci spisovného jazyka, podle jiných - k demokratizaci, liberalizaci. Výsledkem bylo osvobození se od pravidel a norem, všudypřítomná se stala vulgarizace řeči. Tato vulgarizace řeči se projevila podle V. Danilenka trojím způsobem: 1. kulturně jazykovou negramotností; 2. vulgární a obscénní lexikou; 3. žargonem mládeže a argotem kriminálních.

4.3.2.1 Kulturně jazyková negramotnost

Když se rozpadl Sovětský svaz a lidé dostali svobodu, většina to pochopila i jako svobodu od jazykových norem. Touto novou svobodou se hojně opájeli i ti, co ji dali občanům, tj. reformátoři, politici. V jejich řeči se objevila nesprávná fonetika, stylistika a velké množství snížené lexiky, včetně argotismů. Známým příkladem je věta, pronesená V. V. Putinem 24. září 1999 v Astaně : „*Если мы их <террористов> найдем... в*

два месяца живешь в доме, гвоздя забить не можешь.“- „Ну, мать, обижаешь, давай адрес этого Гвоздя.“ In Шмелёва, Е. Я., *Речевой портрет «нового русского» как героя анекдота и литературного персонажа*, s. 527-534.

²²⁰ Грачев, М. А., *От Ваньки ...*, s. 76.

²²¹ Говорухин, С., *Великая криминальная революция*.

²²² Toto zaregistrovala i Vězeňská služba ČR, která vzhledem k narůstajícímu počtu rusky hovořících cizinců přistoupila k systematickému školení svých zaměstnanců. Vydala v roce 2006 metodický manuál „*Ruskojazyční*“, který obsahoval postup, jak zacházet s ruskojazyčnými vězni, slovníček kriminálního argotu, charakteristiku ruskojazyčných kriminálních skupin kooperujících na českém území i ukázky a výklad tetování. Více Grossmann, M., Roztočil, V., *Ruskojazyční*; Scheinost, M., Jarkovská, L., Luptáková, M., Krejčová, S., *Výzkum cizích státních příslušníků v českých věznicích*.

туалете - и в сортире их замочим.“ Podle A. N. Olejníka argotismus *замочить* není jen „языковой изыск, а скорее сигнал оппонентам о готовности идти в борьбе с ними до конца, не останавливаясь перед законом.“²²³ Takové pohrdání zákonem je typické pro kriminálníky, ale setkat se s ním u nejvyššího představitele demokratické země?

Politici zašli v nedodržování norem tak daleko, že rektorka Petrohradské univerzity L. A. Verbická spolu s kolegy 1. září 2002 rozdala činitelům Dumy a Rady federace publikaci „Давайте говорить правильно“.²²⁴ Dokonce navrhla i jazykové testy pro budoucí politické činitele: „Почему для идущих во власть не должно быть такого экзамена? Хочешь стать депутатом, госслужащим - пожалуйста, но сначала получи сертификат о том, что ты можешь фонетически и стилистически правильно говорить.“²²⁵

Změny nebyly pouze v lexikální, ale i ve fonetické rovině. O. B. Sirotininová analyzovala řeč reformátora G. A. Javlinského a došla k závěru, že: „речь Г. А. Явлинского явно претендует на то, чтобы называться "элитарной", но от элитарного типа речевой культуры Г. А. Явлинского отделяет самовлюбленность, отсутствие даже намёков на критику себя, своего поведения, своей речи. Отсюда и постоянные нарушения орфологических норм, неуважение к адресату, бесконечное "яканье“.“²²⁶ Toto *ákání* začalo být jednou z hlubinných, strukturálních změn v ruštině.²²⁷

Jako příklad stylistických změn nám mohou posloužit sdělovací prostředky, především úroveň novin a časopisů, které jsou zaplavovány sníženou lexikou. Podle některých

²²³ Олейник, А. Н., *Жизнь по понятиям: институциональный анализ повседневной жизни "российского простого человека"*, s. 40.

Frazém *замочить в сортире* pochází z vězeňského argotu, kde znamenal zmlácení práškače a jeho utopení v "hajzlu". Toalety obvykle stály na kopci a pod nimi byly hluboké jámy, kam se příhodně schovalo tělo dotyčného, které se objevilo až na jaře, kdy se jámy čistily. Vznikla i odvozená slova: *мочилровка* - vražda; *мочила* - nájemný vrah; *мочилово* - rvačka, která končí smrtí. Slovo *сортир* se objevilo v ruštině na konci 18. století, kdy aristokracie mluvila francouzsky a v delikátní situaci místo „Я пошел в уборную“, použila „Je dois sortir“ a ze slovesa *sortir* - vyjít, se stal eufémismus pro toaletu. Později se slovo stalo obhroublým, odpovídající českému slovu hajzl. Po Putinově vystoupení se frazém *замочить в сортире* stal velice populárním, přičemž jeho sémantika se trochu změnila - někoho nenadále zastihnout a nelítostně se s ním vypořádat.

²²⁴ Вербицкая, Л. А., *Давайте говорить правильно! Трудности современного русского произношения и ударения: Краткий словарь-справочник*.

²²⁵ Соснов, А., *Даёшь экзамен на чин?*, s. 35.

²²⁶ Сиротинина, О. Б., *Элитарная речевая культура и хорошая речь*.

²²⁷ Normativní fonetické schéma ruského slova nesoucí název po vynikajícím ukrajinském akademikovi A. A. Potebňovi je [1231], kdy se samohláska pod přízvukem vyslovuje silně a plně, zatímco samohláska v předpřízvučné pozici se částečně redukuje, ostatní samohlásky v dalších pozicích jsou redukovány silně. Nyní však dochází ke změně tohoto fonetického schématu na [0310].

badatelů se vytvořil jakýsi *общий жаргон*²²⁸ neboli „*тот пласт современного русского жаргона, который, не являясь принадлежностью отдельных социальных групп, с достаточно высокой частотностью встречается в языке средств массовой информации и употребляется (или, по крайней мере, понимается) всеми жителями большого города, в частности образованными носителями русского литературного языка.*“²²⁹ Součástí tohoto slangu jsou slova pocházející z argotu jako *отморозок, крыша, мочить, тусовка, наехать*, slova z žargonů jako *алкаш, трахаться, тормоз*; slova, která plní především funkci emotivní. V poslední době můžeme hovořit o jakési intelektualizaci všeobecného slangu, která vede k oslabení vlivu argotismů. Problémem však zůstává fakt, že argotismy, které se vžily, se nepoužívají jen k popisu kriminálního světa, ale i k popisu ruské politiky, ekonomiky, společnosti, což signalizuje problém nejen morálně etický, ale i problém kognice. Běžně se používají slova jako *авторитет* místo *преступник*, *работа* místo *преступление*, *прикол* místo *шутка*, *беспредел* místo *произвол* atd. Což není bez následků, neboť „*несут в себе “заряд” психологии и мировоззрения криминального, поэтому их использование в речи далеко не безобидно. Вполне логично выглядит такое развитие событий: от ненормативной лексики – к ненормативным действиям.*“²³⁰

4.3.2.2 Obscenní a vulgární lexika

Polovina 90. let se vyznačovala zájmem o obscenní a vulgární lexiku.²³¹ Zmíníme se o tomto fenoménu, neboť „*совершенно очевидно, что инвективное словоупотребление имеет прямое отношение к понятиям жаргона (арго).*“²³² Argotismus i vulgarismus je druh slovní agrese „*по отношению к законопослушной части населения около 70%*

²²⁸ Můžeme se setkat s rozličnými pojmenováními stejného fenoménu: *общий сленг, общенациональный жаргон, жаргонизированные слова, сленгово-просторечные слова, жаргонизированное просторечие, жаргонизированная разговорная речь, открытое арго.*

²²⁹ Ермакова, О. П., Земская, Е. А., Розина, Р. И., *Слова, с которыми мы все встречались: Толковый словарь русского общего жаргона*, s. IV.

²³⁰ Панова, М. Н., *Этика речевого общения на государственной службе*, s. 33. М. А. Грачев dokonce tvrdí, že když „не будет арго (или уменьшится употребление арготизмов) - резко снизится преступность.“ In Грачев, М. А., *От Ваньки Каина...*, s. 357-358.

²³¹ Жельвис, В. И., *Поле брани. Сквернословие как социальная проблема*; Мокиенко, В. М., *Словарь русской бранной лексики (матизмы, обсценизмы, эвфемизмы с историко-этимологическими комментариями*; Мокиенко, В. М., Никитина, Т. Г., *Словарь русской брани. Матизмы, обсценизмы, эвфемизмы*; Плущер-Сарно, А., *Большой словарь мата*; Успенский, Б. А., *Избранные труды в 2-х томах.*

²³² Жельвис, В. И., *Поле брани*, s. 11.

*арготизмов можно использовать как ругательства,*²³³ přičemž částečně se jejich funkce shodují, avšak nejsou to stejné jazykové jevy.

Ruští občané se mohou urazit různými způsoby, v přímém slova smyslu - *мерзавец, сволочь, подлец*, pomocí metafor, metonymie - *идиот, кретин, шизофреник*. Toto jsou cenzurované nadávky, ale existují i necenzurované (Bachtinovský *телесный низ*), které se dělí na dvě skupiny: do první skupiny patří, tzv. skatologická lexika (z řec. *skatos* - výkal) obsahující lexémy jako *говно, жопа, срать* atd., do druhé - *мат*,²³⁴ který označuje proces kopulace a orgány k ní potřebné; vytvářejíce nominace ze tří hlavních kořenů *хуй, пизда, ебать*.²³⁵

Vznik necenzurovaných nadávek je spojen s pohanstvím, kdy se nadávky používaly jako zaklínadlo, pomocí něhož se jedinec spojoval s pohanskými démony. „*В ряде случаев матерная брань оказывается функционально эквивалентной молитве. Так, для того, чтобы спастись от домового, лешего, черта, предписывается либо прочесть молитву, (...) либо матерно выругаться - подобно тому, как для противодействия колдовству обращаются либо к священнику, либо к знахарю. Аналогичным образом с помощью материны могут лечить лиходарку, которая понимается вообще как демоническое существо, разновидность нечистой силы. Возможны случаи, когда молитва не помогает, а действенной оказывается только ругань.*“²³⁶ Odsud pramení negativní postoj církve ke klení, která tvrdí, že jedinec používající *mat* nejenže uráží matku Zemi, matku Bohorodičku, ale i vlastní matku.²³⁷ Proto klení spolu s čarodějnictvím a sebevraždou je církví hodnoceno jako hřích, který se nepromíjí. Přesto se nadávky hojně používají, především kvůli svým emocionálně-expressivním možnostem a své polyfunkčnosti. V. Danilenko vymezuje pět hlavních funkcí nadávek:

- 1) parazitická; někteří lidé se nedokážou vzdát nadávek jako slovní výplně, např. *бля, мля*;
- 2) zevšeobecnění; někteří lidé nemají dostatečnou slovní zásobu, takže využívají nadávek pro označení všeho možného, např. *хуй, хреновина*;²³⁸

²³³ Грачев, М. А., *Место арготического слова в мировоззрении деклассированных элементов*, s. 109-110.

²³⁴ Slovo *мат* prvotně znamenalo hlas (*благим матом*). Expressivní sémantiku vulgární nadávky získalo později pod vlivem asociace se slovem *мать*, jenž je mezi Rusy při klení velice populární. In Мокиенко, В. М., Никитина, Т. Г., *Словарь русской брани. Матизмы, общенизмы, эфемизмы*, s. 196.

²³⁵ Etymologie těchto tří základních slov ruské obscénní lexiky nám ukáže, že jejich prvotní význam nebyl vůbec obscénní, protože „v staroslovanštině **jebti* znamenalo bít, tlouci; **huj* (příbuzné slovu *хвоя* - jehličí) označovalo jehličí, nebo něco pichlavého; **pisъda* znamenalo močový měchýř.“ Tamtéž, s. 36.

²³⁶ Успенский, Б. А., *Избранные труды, Т II*, s. 62.

²³⁷ Ставицька, Л., *Українська мова без табу*, s. 18-19.

²³⁸ Tohoto zajímavého úkazu si všiml i M. F. Dostojevský při jedné ze svých sobotních procházek Petrohradem, když uslyšel rozhovor šesti opilých dělníků, kteří si vystačili s jedním slovem (*хуй*) v různých

- 3) kompenzačně-ozdravná; pro katarzi, při které se jedinec zbaví emocionální zátěže;
- 4) socializační; dříve nadávky spojovaly nižší třídy, teď je vypouštějí z úst všichni;
- 5) sociálně - rozdělující; jedinec se pomocí nadávek distancuje od svého okolí.

„*Нецензурицина - что ни на есть самая настоящая болезнь. Болезнь серьёзного характера, которая приводит личность к деградации и животному состоянию.*“²³⁹

4.3.2.3 Argot kriminálníků a žargon mládeže

Argot kriminálníků prodělal v 90. letech třetí velkou změnu ve 20. století, objevily se v něm, jak kvalitativní i kvantitativní změny, začaly se vracet staré argotismy z 20. let ze specializovaného argotu narkomanů jako: *зарядить* - šlehnout si kokain; *занюханный* - člověk, omámení drogou; *марафета* - kokain; z argotu prostitutek jako: *мамаша, мадам* - bordelmamá; *девушка* - prostitutka; *заняться любовью*. Objevily se i nové argotismy jako např. *нюшка* - prostitutka; *шерерляфамшик* - ten, co převáží bílé maso do asijských, evropských veřejných domů; *субботник* - sex, který si dopřávají vlivní lidé zadarmo,²⁴⁰ mnoho argotismů přešlo do pasivní slovní zásoby.

Jedním ze současných odborníků na argot je V. S. Jelistratov, autor mnoha kvalitních prací a slovníků: „Словарь московского арго“, „Толковый словарь русского сленга“. Jelistratov tvrdí, že argot je vyjádřením vkusu epochy, čímž odkazuje na jednu z nejlepších knih 90. let „Языковой вкус эпохи“ V. G. Kostomarova, kde se můžeme dočíst: „*Вкус - это, в сущности, меняющийся идеал пользования языком соответственно характеру эпохи.*“²⁴¹ Podle Jelistratova je argot v určitých dobách nezbytný, je to mezičlánek pro spojení lidí s bytím, stává se pro ně formou, způsobem i smyslem života.

Argot prochází podle Jelistratova třemi etapami: 1) argot jako zakrytý systém; 2) argot jako polootevřený systém; 3) argot jako otevřený systém, jehož příkladem je argot 90. let 20. století, kdy nejen že vzrostlo množství a frekvence používání argotismů v každodenním životě, ale vzrostl i zájem společnosti o problematiku argotu. Pro něj je argot „*своего рода*

modifikací. „Я вдруг убедился, что можно выразить все мысли, ощущения и даже целые глубокие рассуждения одним лишь названием этого существительного, до крайности к тому же немногосложного.“ In Достоевский, М. Ф., *Дневник писателя. Полное собрание сочинений в тридцати томах*. Citováno podle Von Timroth, W., *Russian and Soviet sociolinguistics ...*, s. 84.

²³⁹ Краснов, И., *Нецензурномания*. Citováno podle Даниленко, В., Великий, могучий и ... вульгарный?, s. 159.

²⁴⁰ Podle údajů UNICRI se půl milionu ruských žen nachází v sexuálním otroctví za hranicemi své země, přičemž každý rok je vyvezeno sto tisíc žen se stejným cílem za hranice. Podle ženských neziskových organizací každá jedenáctá ruská dívka se žíví prostitucí. In Саттеруэйт, М., *Патология насилия*, s. 86.

²⁴¹ Костомаров, В. Г., *Языковой вкус эпохи*, s. 24.

*выброс избыточной энергии биосферы в речь.*²⁴² Dalšími formami je aktivní citace okřídlených výrazů, tvorba městského folkloru, vše co je určitým způsobem spojeno se smíchem a hrou. Jelistratov zastává názor, že v dnešní době energie argotu upadá, že se jedná již spíše o imitaci energie. Podle něho „*активизация сниженного языка, сопровождаемая напряженностью в отношении к нему, есть показатель определенной стадии развития этноса.*“²⁴³ Čímž spojuje svoji teorii s etnogenezí L. N. Gumiljeva, který tvrdil, že ruský národ je mladý etnos, mladší o pět set let než Evropa, který se nachází ve stádiu, kdy v Evropě působil F. Rabelais, kdy ještě norma a ne-norma odpovídala archetypu nebe a země, duši a tělu, božskému a tělesně-démonskému. Právě binární opozice funguje i v současné ruské společnosti a to na principu periodické směny vyššího a nižšího.²⁴⁴

Dalším současným odborníkem na argot je M. A. Gračev, jehož monografie, slovníky a články se staly předmětem našeho zevrubného studia. Gračev ve své monografii „Русское апро“, rozděluje sociální dialekty na tři velké skupiny:

- 1) argot kriminálních a deklasovaných živlů;
- 2) smluvená mluva řemeslníků a toulajících se obchodníků a trhovců;
- 3) žargony.

K žargonům řadí: a) třídní, b) profesní, c) zájmové, d) žargony mládeže.

Žargon mládeže přejímá lexémy z argotu v daleko větší míře než je tomu naopak, je to dáno určitou stabilitou argotu a rychlou výměnou lexiky v žargonu mládeže.²⁴⁵ Používání argotismů v řeči mládeže ještě nedokazuje jejich příslušnost ke kriminálnímu prostředí, může to být pouhý prostředek, jak na sebe upozornit, připoutat pozornost ostatních, protože argotismy jsou neobyčejné, exotické, expresivní, hodí se k jazykovým hrám, k vychloubání se před kamarády, ale může to být i projev *криминальной зараженности*.

Podle mnohých výzkumů děti z bezproblémových rodin se poprvé setkávají s argotismy, s kriminálním folklorem prostřednictvím televize, filmů, beletrie a ruského šansonu. Vše tato média propagují a opěvují romantiku kriminálního světa a kult násilí.²⁴⁶

²⁴² Елистратов, В. С., *Толковый словарь русского сленга*, s. 8.

²⁴³ Елистратов, В. С., „*Сниженный язык*“ и „*национальный характер*“, s. 63.

²⁴⁴ М. М. Вachtin označil toto střídání nižšího a vyššího za středověkou ambivalentní mentalitu, kdy se vztah mezi normou a ne-normou jeví jako odraz absolutních ontologických pravd.

²⁴⁵ Мокиенко В. М., Никитина, Т. Г., *Большой словарь русского жаргона*; Никитина, Т. Г., *Молодежный сленг: Толковый словарь*; Грачев, М. А., *Словарь современного молодежного жаргона*.

²⁴⁶ Podle ankety, kterou provedla О. Р. Dubjaginová mezi 103 neplnoletými dětmi odpykávajícími si trest v místech odnětí svobody, na otázku, proč spáchaly trestný čin, děti odpověděly, že to viděly v televizi a chtěly si to vyzkoušet na vlastní kůži; na otázku, proč se daly ke skupině, odpovídaly většinou, že to viděly

Za hrdiny jsou považováni kriminálníci, nabývající mnohdy podoby moderního Robina Hooda bojujícího za spravedlivé rozdělení příjmů, jednajících pod heslem: *Грабь награбленное*.²⁴⁷

Kult násilí, romantika kriminálního světa se skrze emoce, pocity dostává do podvědomí dítěte, které není dostatečně zralé, aby pochopilo možné nebezpečí. Bezděky přebírá normy chování, obyčeje a argot kriminálních. Situace došla tak daleko, že v mnoha dětských myslích škola asociuje s místem detence, nazývají ji *зоной*; *принудиловкой* nazývají proces učení, v argotu jsou to nucené práce; *разборкой* - nazývají pohovor s ředitelem, kterého označují za *хозяина*, *пахана*. Také si vytvářejí vlastní skupiny,²⁴⁸ kastovní systém, na jehož vrcholu stojí *шерстянка*, *пацан*²⁴⁹, naspodu jsou *шестёрки*, *шныри*, *чушки*. Častují se lexémy jako *лох* - hlupák, neplnohodnotný člověk; *дешёвка* - prostitutka, neplnohodnotná bytost; *отморозенный* - hlupák. Některé argotismy prodělávají sémantické, stylistické změny, kdy se jejich snižený, vulgární charakter neutralizuje jako: *рубилровка* - krvavá rvačka s velkým počtem lidí, u dětí jídelna; *потеть* - odbývat si trest ve vězení, u dětí být přítomen na vyučování; *положить* - zabít někoho, u dětí chodit za školu; *засытаться* - být chycen přímo při činu policií, u dětí nesložit zkoušku, některé přecházejí beze změny sémantiky, např.: *ксива*, *стучать*, u jiných se zúží či naopak rozšíří sémantika.

Děti převzaly i tradice, sbírají peníze do *общака*, nově příchozí procházejí iniciačním obřadem - *пропиской*; většinou se jedná o rvačku s lídry skupiny a pokud dotyčný odmítne projít iniciačním aktem, je ze společenství vyobcován, spadne naspod kastovního systému, počastován hanlivou přezdívkou.

„Лексика молодёжи - своеобразный индикатор, показатель того, что общество болеет и сильно болеет. В настоящее время наблюдается определённая криминализация правосознания молодёжи! Перенимаются привычки уголовного

v televizi a na otázku, jaká je hierarchická struktura ve skupině, odpovídaly stejná, jak to ukazují v televizi. In Дубягина, О. П., *Организация контркриминального просвещения и пропаганды на современном этапе развития общества*, s. 186.

²⁴⁷ Toto heslo pronesl Lenin 24. 1. 1918.

²⁴⁸ V Rusku existují i zločinecké dětské bandy, tzv. *шайки*, které fungují na stejných principech jako zločinecké bandy dospělých, mají vlastní filozofii, normy, tradice, vlastní kastovní systém, kde na vrcholu stojí *лидер* 19-22 let, pod ním jsou *боевики* 16-17 let a naspodu *шелуха* 14-15 let. Každoročně z domu či dětského domova utíká přes 700 tisíc dětí, počet bezprizorních dětí se odhaduje na 5 milionů a právě velké množství těchto dětí končí v těchto skupinách, které jim nahrazují rodinu, zabezpečují základní potřeby, ať už materiální, emoční či sociální. Více srov. Пирожков, В. Ф., *Законы преступного мира молодёжи (криминальная субкультура)*.

²⁴⁹ Etymologie slova *пацан* je nejasná, M. A. Gračev tvrdí, že je odvozeno od slova *пацюк* - jenž na jihu Ruska označuje prasátko, jiní jako A. A. Sidorov tvrdí, že je odvozeno z jidiš z *потц* - mužský pohlavní orgán. Poprvé v umělecké literatuře bylo zachyceno v „Tichém Donu“ M. A. Šolochova. V kriminálním prostředí je to označení mladíka; kandidáta na *vora v zakoně*; mladého zloděje; mladého vězně, který systematicky narušuje pořádek.

мира, манеры поведения, речь. Горько становится от того, что значительная часть молодёжи знает или употребляет арго наркоманов и сбытчиков наркотиков.²⁵⁰

Kriminální subkultura pronikla nejen do života mládeže, ale i do života dospělých, kteří nepřejímají jen argot, ale i normy a pravidla chování kriminálních, žijí *по понятиям*.²⁵¹ Badatelé ukazují na nivelizaci hodnot ruského obyvatelstva, na existenci právního nihilismu, na krizový stav ruské společnosti, na snižující se kulturní úroveň i na nedostatek snahy k překonání a vykořenění kultu násilí.²⁵² Můžeme konstatovat, že propaganda kriminálního světa slaví úspěch - většina občanů si přeje tuto subkulturu poznat.²⁵³ Proto by bylo zapotřebí vypracovat novou komplexní strategii, která by se zaměřila na marginální vrstvy a mládež, která by se snažila neutralizovat výše zmíněné jevy, vysvětlit a osvětlit kriminální subkulturu a závčas korigovat nebezpečné, mylné názory o ní.

²⁵⁰ Грачев, М. А., *От Ваньки...*, s. 224.

²⁵¹ Ukazuje se, že síla zákona ustupuje zákonu síly neboli kriminálním kvazizákonům - *понятиям*. Těmito kvazizákony se neřídí už jenom kriminálníci, ale i ruské obyvatelstvo. Podle výzkumu, který provedl A. A. Tajbakov v roce 1999 na reprezentativním vzorku 900 lidí z řad kriminálních, občanů a policistů v Karélii vyšlo najevo, že 52% obyvatel a 66% policistů řeší problémy pomocí neformálních norem chování typu – ty mně a později já tobě; 28% obyvatel a 33% policistů si myslí, že kriminální zákon je dobrý regulátor společenských vztahů a jen 20% obyvatel a policistů roli regulátoru přisuzuje právu. In Тайбаков, А. А., *Преступная субкультура, Социологические исследования*, s. 91.

²⁵² Rusko se nachází v pětici zemí s nejvyšším počtem zabití, které nejsou v důsledku válečného konfliktu, zaujímá přední místa v počtu ženských obětí domácího násilí, kdy ukazatel je 50 krát vyšší než ve Francii, 16 krát vyšší než v USA, také zaujímá vysoká místa v počtu sebevražd, cca. 60 tisíc lidí ročně, což je 36-38 lidí na 100 tisíc, světový průměr je 14,6 lidí na 100 tisíc. In Картерпэйт, М., *Патология насилия*, s. 84-85.

²⁵³ Podle Tabajkovova výzkumu z roku 1999 by chtělo 63% občanů a 61% policistů lépe poznat kriminální subkulturu. In Тайбаков, А. А., *Преступная субкультура*, s. 91.

Závěr

Cílem práce bylo objasnit termíny, které se v ruské lingvistice používají pro popis jazyka kriminálků, popsat funkce i druhy argotu, seznámit se s vývojem bádání ruského argotu od počátků až po současnost a především objasnit příčiny přechodu argotismů do jiných jazykových subkódů ruštiny. Ze zkoumání vyšlo najevo, že příčiny mohou být dvojího typu - lingvistické a extralingvistické.²⁵⁴

Mezi lingvistické příčiny patří: za první, potřeba pojmenovat ty věci a reálie, pro které neexistují nominace v ruštině, a, za druhé, emocionálnost a expresivita argotismů.

Mezi extralingvistické příčiny patří psychologicko-pedagogické, sociálně-politické, právně-kriminální a kulturní. Používání argotismů z psychologických příčin je spojeno především s mládeží, pro které je agotizování (termín P. Trosta) možností, jak na sebe upozornit, jak získat uznání mezi svými, jak se vyhnout kliše a jak rebelovat. Jak jsme ukázali, mládež nepřitahuje jenom argot, ale celá kriminální subkultura, o které je mládež prostřednictvím filmů, seriálů, knih mylně informována. Osobně se domnívám, že by mělo být povinností rodičů vysvětlovat potomkům, že kriminálků není bojovník za spravedlivé rozdělení příjmů, ale ubohá bytost, která neuznává základní pravidla chování a normy společnosti, ve které žije a že není normální častovat spolužáky slovy *чумок*, *дешёвка*, zatímco povinností školy by měla být podpora a propaganda spisovného jazyka a vysvětlování, že i když argotismus hezky zní, je to přece jenom ve většině případů slovní agrese.

Mezi sociálně-politické příčiny k šíření argotismů patří důležité momenty historie, jako jsou války a následná bezprizornost, revoluce, ale i zrušení nevolnictví či perestrojka. V těchto dobách se mění nejenom jazyk, ale i sama společnost, v níž dochází k narůstání počtu trestných činů, ke kriminalizaci právního vědomí, což vede až ke kriminalizaci celé společnosti. Ve 20. století došlo ke třem vlnám hromadného argotizování (20., 50., 90. léta), které změnily argot, ale i samotnou kriminální subkulturu, a také ruskou společnost.

Právní a kriminální příčiny souvisí se změnou trestního práva, se změnou penitenciárního systému. Uvedli jsme, jaké změny přinesla argotu reforma vězeňství Alexandra II., zřízení soustavy Gulag nebo udělení hromadné amnestie.

Někteří novináři, herci, politici, kulturní činitelé hovoří argotem, což vede k určité legalizaci argotu, protože takto je pohlíženo na argot jako na něco elitního, lepšího, což vede až k akceptaci argotu ze strany občanů. V současné době můžeme hovořit o obecném

²⁵⁴ Rozdělení podle M. A. Gračeva. In Грачев, М. А., *Как появляются арготизмы в нашей речи*, s. 67.

slangu, který v určité míře má negativní vliv na vědomí jedince, činí ho cyničtějším a hrubějším.

Seznam literatury

- АЛЕКСАНДРОВ, В. Арестантская республика. *Русская мысль*. 1904, Кн. 9, s. 68-84.
- АЛЕКСАНДРОВ, Ю. К. Очерки криминальной субкультуры. Москва : Права человека, 2002. 90 s. [cit. 2012-04-03] Dostupné z WWW: <http://www.koob.ru>
- АНИСИМКОВ, В. М. Тюрма и ее законы. Саратов : СГАП, 1998. 103 s.
- АРАПОВ, М. В. Откуда слово офеня? *Русская речь*. 1968, № 4, s. 117-119.
- АХМАНОВА, О. С. Словарь лингвистических терминов. Москва : Сов. энциклопедия, 1966. 607 s.
- БАБЕЛЬ, И. Э. Конармия: рассказы, дневники, публицистика. Москва : Правда, 1990. 478 s.
- БАЛДАЕВ, Д. С. Словарь блатного воровского жаргона. Т. I-II. Москва : Кампана, 1997. 295 s + 172 s.
- БАЛДАЕВ, Д. С; БЕЛКО, В. К; ИСУПОВ, И. М. Словарь тюремно-лагерно-блатного жаргона (речевой и графический портрет советской тюрмы). Одинцово: Края Москвы, 1992. 526 s.
- БАЛУЕВ, Я. Условный язык воров и конокрадов. *Вестник полиции*. 1909, № 32, s. 678-679.
- БАРАННИКОВ, А. П. Цыганские элементы в русском воровском аргю. In *Язык и литература*. Т. VII. Ленинград : 1931, s. 139-158.
- Беспризорность. In *Большая Советская Энциклопедия*. Т. V. Москва : 1927, s. 786.
- БЕН-ЯКОБ, Б. Словарь аргю ГУЛага. Frankfurt: Posev-Verlag, 1982. 149 s.
- БЕРДИНСКИХ, В. А. Вятлаг. Киров : Кировская областная типография, 1998. 336 s.
- БЕРЕГОВСКА, Э. М. Социальные диалекты и язык современной французской прозы. Смоленск : СГПИ, 1975. 120 s.
- БЕРЕЗОВЕНКО, А. Криминальное аргю в Украине: Парадоксы и закономерности языковой действительности. *Revue des études slaves*. 2002-2003, № 2-3, s. 469-482.
- БЕЦ, В. Босякий словарь. In ГОРБАЧ, О. Аргю на Україні. Зібрані статті. Мюнхен: E. Mauersberger, 1993, s. 338-339.

- БОГОСЛОВСКИЙ, П. С. К вопросу о составе лексики современного школьного языка (Из материалов изучения языка учащихся пермских школ). *Уральский учитель*. 1927, № 1-2, s. 243-255.
- БОДУЭН ДЕ КУРТЕНЭ, И. А. Предисловие к новому исправленному и дополненному, изданию словаря Даля. In Бодуэн де Куртенэ, И. А. Избранные труды по общему языкознанию. Т. II. Москва : АН СССР, 1963, s. 236-237.
- БОДУЭН ДЕ КУРТЕНЭ, И. А. Блатная музыка. In: Бодуэн де Куртенэ, И. А. Избранные труды по общему языкознанию. Т. II. Москва : АН СССР, 1963, s. 161-162.
- БОНДАЛЕТОВ, В. Д. В. И. Даль и тайные языки в России. Москва : Флинта, 2004. 456 s.
- БОНДАЛЕТОВ, В. Д. Социально-экономические предпосылки отмирания условно-профессиональных языков и основные закономерности этого процесса, In: Вопросы социальной лингвистики. Ленинград : Наука, 1969, s. 398- 416.
- БОНДАЛЕТОВ, В. Д. Социальная лингвистика. Москва : Просвещение, 1987. 160 s.
- БОНДАЛЕТОВ, В. Д. Условные языки русских ремесленников и торговцев. Рязань : РГПИ, 1974. 109 s.
- БОНДАЛЕТОВ, В. Д. Типология и генезис русских аргослов. Рязань : РГПИ, 1987. 84 s.
- БРОННИКОВ, А. Г. Словарь жаргонных терминов и выражений, употребляемых уголовным элементом. Пермь 1977.
- БРЕЙТМАН, Г. Н. Преступный мир: Очерки из быта профессиональных преступников. Киев 1901. 303 s.
- БЫКОВ, В. Русская феня. Словарь современного интержаргона асоциальных элементов. Смоленск : Траст-Имаком, 1994. 222 s.
- ВАСИЛЬЕВ, А. Д. Слово в российском телеэфире. Очерки новейшего словоупотребления. Москва : Наука, 2003. 224 s.
- ВАЛЬТЕР, Х. Литература словари по русскому субстандарту (вышедшие вне России). Библиографический указатель с комментариями. Грайфсвальд : Университет им. Эрнста Морица Арндта, 2000.

- ВАРКУТИН, Ю. А. Словарь жаргонных слов и выражений. Татуировки. Омск 1979.
- ВЕРБИЦКАЯ, Л. А. Давайте говорить правильно! Трудности современного русского произношения и ударения: Краткий словарь-справочник. Москва : Academia, 2003. 146 s.
- ВИКТОРОВИЧ, В. А. Крестовский Всеволод Владимирович. In Русские писатели. 1800-1917. Биографический словарь. Т. III. Москва : Большая российская энциклопедия, 1994, s. 147.
- ВИНОГРАДОВ, В. В. История слов. Москва : Институт русского языка им. В. В. Виноградова РАН, 1999. 1138 s.
- ВИНОГРАДОВ, Г. С. Детские тайные языки. *Сибирская живая старина*. 1926, № 2, s. 87-112.
- ВИНОГРАДОВ, Н. Н. Условный язык заключенных Соловецких лагерей особого назначения. In Соловецкое о-во краеведения: Материалы. Соловки, 1927. Вып. 17, s. 15-46.
- ВИНОГРАДОВ, С. И. Дискуссии о языке первых послереволюционных лет. *Русская речь*. 1977, № 2, s. 37-45.
- ВЫСОЦКИЙ, В., МОНЧИНСКИЙ, Л. Словарь жаргонных слов и выражений, использованных в романе, In Черная свеча, Москва: Московская международная школа переводчиков, 1992, s. 402-407.
- ВОРИВОДА, И. П. Сборник жаргонных слов и выражений , употребляемых в устной и письменной речи преступным элементом. Алма-Ата 1979.
- ГОВОРУХИН, С. Великая криминальная революция. Москва : Андреевский флаг, 1993. 126 s.
- ГОРБАЧ, О. Арго на Україні. Зібрані статті. Мюнхен : E. Mauersberger, 1993. 359 s.
- ГОРБАЧ, О. Вуличницькі арготизми в творах І. Микитенка й Л. Первомайського. In Арго на Україні. Зібрані статті. Мюнхен : E. Mauersberger, 1993, s. 201-220.
- ГОРБАЧ, О. Правопорушницькі східньо-українські арготизми в дотичних словниках і в літературі перед 1-ою світовою війною. In Арго на Україні. Зібрані статті. Мюнхен : E. Mauersberger, 1993, s. 192-206.
- ГОРБАЧ, О. Українське арго. Львів : Інститут ім. Крип'якевича НАН України, 2006, 636 s.

- ГОРКИЙ, М.; АВЕРБАХ, Л.; ФИРИН, С. (ed). Беломорско-Балтийский канал имени Сталина. История строительства. Москва 1934.
- ГРАЧЕВ, М. А. Арготизмы в молодежном жаргоне. *Русский язык в школе*. 1996, № 1, s. 78-85.
- ГРАЧЕВ, М. А. Блатная музыка. *Русская речь*. 1995, № 5, s. 113-115.
- ГРАЧЕВ, М. А. Блатные слова на газетной полосе. *Русская речь*. 2001, № 5, s. 67-72.
- ГРАЧЕВ, М. А. Жаргон и татуировки наркоманов: Краткий словарь-справочник. Н. Новгород : Нижегородской гуманитарный центр, 1996. 75 s.
- ГРАЧЕВ М. А. За нами волна (О жаргоне волжских разбойников). *Волга*. 1994, № 1, s. 174-175
- ГРАЧЕВ, М. А. Из истории русского арга XI-XIII вв. *Wiener Slawistischer Almanach*. 1996, Bd. 37, s. 191-192.
- ГРАЧЕВ, М. А. Интервенция криминального языка. *Наука и жизнь*. 2009, № 4, s. 128-132.
- ГРАЧЕВ, М. А. Как появляются арготизмы в нашей речи. *Русская речь*. 1996, № 4, s. 67-71.
- ГРАЧЕВ, М. А. К вопросу о функциях арга. *Wiener Slawistischer Almanach*. 1995, Bd. 35, s. 297-309.
- ГРАЧЕВ, М. А. Место арготического слова в мировоззрении деклассированных элементов. [cit. 2012-05-08] Dostupné z WWW: http://www.ksu.ru/science/news/lingv_97/n58.htm
- ГРАЧЕВ, М. А. Механизм перехода арготизмов в общенародный язык. *Русский язык в школе*. 1996, № 5, s. 87-90.
- ГРАЧЕВ, М. А. Об этимологии в русском арге. *Русская речь*. 1994, № 4, s. 67-70.
- ГРАЧЕВ, М. А. От Ваньки Каина до мафии. СПб : Авалон, 2005. 384 s.
- ГРАЧЕВ М. А. Опыт лингво-юридического исследования арга деклассированных элементов в романе Вс. Крестовского "Петербургские трущобы. In: Язык. Речь. Речевая деятельность: Межвуз. сб. науч. тр. Нижний Новгород : Ниж гос. лингв. Ун, 1999. Вып. II., № 1, s. 33-40.
- ГРАЧЕВ, М. А. От куда слова тусовка и тусоваться? *Русский язык в школе*. 1996, № 1, s. 84-86.

- ГРАЧЕВ, М. А. «По фене ботаю – тюрьму схлопотаю». *Русская речь*. 1993, № 4, с. 51-54.
- ГРАЧЕВ, М. А. Русское аргю. Нижний Новгород : НГЛУ им. Н. А. Добролюбова, 1997. 246 с.
- ГРАЧЕВ, М. А. Русская воровская кличка: Мифы и реальность. Москва : Элпис, 2009. 336 с.
- ГРАЧЕВ, М. А. Садиться или присаживаться? *Русская речь*. 2007, № 2, с. 120-123.
- ГРАЧЕВ, М. А. Словарь современного молодежного жаргона. Москва : Эксмо, 2006. 672 с.
- ГРАЧЕВ, М. А. Словарь тысячелетнего русского аргю: 27 000 слов и выражений. Москва : Рипол классик, 2003. 1120 с.
- ГРАЧЕВ, М. А. Толковый словарь русского жаргона. Москва : Юнвес, 2006. 704 с.
- ГРАЧЕВ, М. А. Язык из мрака – блатная музыка и феня: Словарь арготизмов. Н. Новгород : Флокс, 1992. 207 с.
- ГРАЧЕВ, М. А.; МОКИЕНКО, В. М. Историко-этимологический словарь воровского жаргона. Санкт - Петербург : Фолио-Пресс, 1999. 192 с.
- ГУРОВ, А. И. Профессиональная преступность. Прошлое и современность. Москва : Юрид. лит, 1990. 304 с.
- ГУРОВ, А. Красная мафия. Москва : Вестник, 1995. 352 с.
- ДАЛЬ, В. И. О наречіяхъ русаго языка. In Толковый словарь живого великорусского языка в 4 томах. Москва : Русский Язык, 1989, с. XLVIII-XCIII.
- ДАЛЬ, В. И. Толковый словарь живого великорусского языка в 4 томах. Москва : Русский Язык, 1989.
- ДАЛЬ, В. И. Условный язык петербургских мошенников, известный под именем музыки или байкового языка. *Вопросы языкознания*. 1990, № 1, с. 133-138.
- ДАНИЛЕНКО, В. Великий, могучий и ...вульгарный? *ЛУ*. 2008, № 6, с. 150-160.
- ДМИТРИЕВ, Н. К. Турецкие элементы в русских аргю. In Язык и литература. Т. VII. Ленинград, 1931, с. 159-179.

- ДОВЛАТОВ, С. Зона (Записки надзирателя). In Собранные Сочинения в 3 томах. Т. I. Москва : Лимбус-Пресс, 1993. 382 s.
- ДОЛГОВА, А. И. Организованная преступность. Москва : Российская криминологическая энциклопедия, 2000. 428 s.
- ДОЛГОВА, А. И. (ed.) Преступность, организованная преступность и проблемы безопасности. Москва : Российская криминологическая ассоциация, 2010. 248 s.
- ДОРОШЕВИЧ, В. М. Сахалин (каторга). Москва : Типография И. Д. Сытина, 1903. 438 s. + 199 s.
- ДОСТАЛЬ, Г. Воровской словарь. In Вл. Козловский Собрание русских воровских словарей: В 4 Т. Т. I. New York, Chalidze Publications, 1983, s. 73-77.
- ДОСТОЕВСКИЙ, М. Ф. Дневник писателя. 1873. Маленькие картинки. In Полное собрание сочинений в тридцати томах. Т. XXI. Ленинград 1980, s. 108-109.
- ДУБЯГИН, Ю. П., БРОННИКОВ, А. Г. Толковый словарь уголовных жаргонов. Москва : Интер-ОМНИС, 1991. 206 s.
- ДУБЯГИНА, О. П. Нормы, обычаи и средства коммуникации криминальной среды. Москва : Российская криминологическая ассоциация, 2008. 174 s.
- ДУБЯГИНА, О. П. Организация контркриминального просвещения и пропаганды на современном этапе развития общества. In Долгова, А. И. (ed.). Преступность, организованная преступность и проблемы безопасности. Москва : Российская криминологическая ассоциация, s. 186 -197.
- ДУБЯГИНА, О. П.; Смирнов, Г.Ф. Современный русский жаргон уголовно мира. Москва : Юриспруденция, 2001. 352 s.
- ЕЛИСТРАТОВ, В. С. Арго и культура. In Словарь московского арго: Материалы 1980-1994 гг. Москва : Русские словари, 1994, s. 574 - 692.
- ЕЛИСТРАТОВ, В. С. Словарь московского арго: Материалы 1980-1994 гг. Москва : Русские словари, 1994. 694 s.
- ЕЛИСТРАТОВ, В. С. Русское арго в языке, обществе и культуре. *Русский язык за рубежом*. 1995, № 1, s. 82-89.
- ЕЛИСТРАТОВ, В. С. "Сниженный язык" и "национальный характер". *Вопросы философии*. 1998, № 10, s. 55-63.

- ЕЛИСТРАТОВ, В. С. Толковый словарь русского сленга. Москва : АСТ Пресс, 2009. 672 с.
- ЕРМАКОВА, О. П; ЗЕМСКАЯ, Е. А; РОЗИНА, Е. И. Слова, с которыми мы все встречались. Толковый словарь общего жаргона. Под общим руководством Р.И. Розиной. Москва : Азбуковник, 1999. 320 с.
- ЖЕЛЬВИС, В. И. Поле брани. Сквернословие как социальная проблема. Москва : Ладомир, 1997. 330 с.
- ЖИГАНЕЦ, Ф. Мой дядя, падло, вор в законе. Классическая поэзия в блатных переводах. Ростов на Дону: Военный вестник Юга России, 1995.
- ЖИРМУНСКИЙ, В. М. Марксизм и социальная лингвистика. In Вопросы социальной лингвистики. Ленинград : Наука, 1969, с. 5-25.
- ЖИРМУНСКИЙ, В. М. Национальный язык и социальные диалекты. Ленинград : Гослитиздат, 1936. 297 с.
- ЗАРЕЦЬКИЙ, О. В. Офіційний та альтернативний дискурси. 1950-80-ті роки в УРСР. Київ : Фітосоціоцентр, 2003.
- ЗОЩЕНКО, М. Обезьяний язык. [cit. 2011-05-04] Dostupné z WWW: <http://ostrovok.de/old/classic/zoschenko/story079.htm>
- ИРЕЦКИЙ, В. Для словаря Даля. Спекулянтско-налетческий трюремный жаргон. *Вестник литературы*. 1926, № 4-5, с. 28-29.
- КАРАУЛОВ, Ю. Н. Энциклопедия Русский язык. Москва : Дрофа, 1997. 721 с.
- КАРМЕН, Л. О. На дне Одессы. Одесса : Издательство Е. Е. Свистуновой, 1904. 189 с.
- КАТИН, В. И. Криминальная субкультура и ее культурологическое значение. *Социально-гуманитарные знания*. 2007, № 5, с. 279-286.
- КОСТЁР-ТОМА, З. Стандарт, Субстандарт, Нонстандарт. *Русистика*. 1993. № 2, с. 15-31.
- КОЗЛОВСКИЙ, В. Собрание русских воровских словарей. Нью-Йорк : Chalidze Publications, 1983. 225 с. + 230 с. +246 с. + 200 с.
- КОЛЕСОВ, В. В. Русская речь. Вчера, сегодня, завтра. Санкт-Петербург : Юнга, 1998. 254 с.
- КОМАРОВ, М. Приложение. Некоторые из песен, петых Каином. In Повести разумные и замысловатые. Популярная бытовая проза XVIII века. Москва : Современник, 1989, с. 387-396.

- КОПЕЦКИЙ, Л. Из жизни языка социальных групп. (О языке тшебовских гимназистов). *Slavia*. 1929-1930, № 8, s. 218-225.
- КОПОРСКИЙ, С. А. Жаргон в среде школьников. *Вестник просвещения*. 1927, № 1, s. 7-12.
- КОПОРСКИЙ, С. А. О культуре языка и речи молодежи (20-е годы). *Русская речь*. 1990, № 1, s. 90-97.
- КОСТОМАРОВ, В. Г. Языковой вкус эпохи: Из наблюдений над речевой практикой масс-медиа. Москва : Педагогика-Пресс, 1994. 248 s.
- КОСЦИНСКИЙ, К. Ненормативная лексика и словари. *Russian linguistics*. 1980, № 4, s. 363-396.
- КОСЦИНСКИЙ К. Существует ли проблема жаргона? *Вопросы литературы*. 1968, № 5, s. 181-191.
- КРАСНОВ. И. Нецензурномания. [cit. 2012-01-17] Dostupné z WWW: http://grani-k.narod.ru/_private/aforikon.htm
- КРЕНЕВ, С. Н. По благу. *Адміністративний вісник*. 1926, № 4, s. 34-37.
- КРЕСТОВСКИЙ, В. В. Петербургские трущобы. Книга о сытых и голодных. Роман в двух книгах. Ленинград : Художественная литература 1990. 704 s.
- КРЫСИН, Л. П. Современный русский язык. Социальная и функциональная дифференциация. Москва : Рос. академия наук, 2003. 586 s.
- КРЫСИН, Л. П. Социоллингвистика. РГГУ : Москва, 2001. 439 s.
- КРЫСИН, Л. П. Социолингвистические аспекты изучения современного русского языка. Москва: Наука, 1989. 186 s.
- КУПРИН, А. Вор. [cit. 2011-11-06] Dostupné z WWW: <http://www.knigonosha.net/readbook/26378/1>
- КУПРИН, А. Киевские типы. [cit. 2011-06-07] Dostupné z WWW: http://az.lib.ru/k/kuprin_a_i/text_4010.shtml
- КУПРИН, А. Яма. Москва : Московское книгоиздательство, 1921.
- КУТЯКИН, С. История развития, понятие и содержание преступного феномена «воры» в местах лишения свободы в России. [cit. 2011-05-09] Dostupné z WWW: http://www.law-n-life.ru/arch/100_Kutjakin.doc
- ЛАРИН, Б. А. Западно-европейские элементы воровского арга. In *Язык и литература*. Т. VII. Ленинград 1931, s 113-130.
- ЛАРИН, Б. А. История русского языка и общее языкознание. Москва : Просвещение, 1977. 224 s.

- ЛЕБЕДЕВ, В. Словарь воровского языка. *Вестник полиции*. 1909, № 22-24.
- ЛЕБЕДЕВ, С. Я. Традиции, обычаи и преступность. Москва 1995.
- ЛЕОНТЬЕВ, А. А.; Шахнарович, А. М.; Батов, В. И. Речь в криминалистике и судебной психологии. Москва : Наука, 1977. 60 с.
- ЛИБРОВИЧ, С. Ф. Мнимые «апостолы старообрядчества». История неизданного словаря по неопубликованным документам. *Известия книжных магазинов товарищества М. О. Вольф по литературе, наукам и библиографии и Вестник литературы*. 1914, № 1, с. 6-7.
- ЛИХАЧЕВ, Д. С. Арготические слова в профессиональной речи. In Статьи ранних лет. Тверь : Тверское областное отделение Российского фонда культуры, 1993, с. 95-145.
- ЛИХАЧЕВ, Д. С. Картежные игры уголовников. In Статьи ранних лет. Тверь : Тверское областное отделение Российского фонда культуры, 1993, с. 45-53.
- ЛИХАЧЕВ, Д. С. Черты первобытного примитивизма воровской речи. In Статьи ранних лет, Тверь : Тверское областное отделение Российского фонда культуры, 1993, с. 54-94.
- ЛУКАШАНЕЦ, Е. Г. Мифы жаргона. In Слово в словаре и дискурсе. Сборник научных статей к 50-летию Харри Вальтера. Москва : Элпис, 2006, с. 318-324.
- МАССА, И. Краткое известие о Московии с начала XVII века. Иностранцы путешественники о России. Москва : Соцэгиз, 1937.
- МАКСИМОВ, М. Московские тайны. Рассказы сыщика. Москва : 1862.
- МАКСИМОВ, С. В. Тюремный словарь и искусственные байковые, ламанские, кантюжные языки. In Сибирь и каторга въ трехъ частяхъ. С.Петербург : В. И. Губинский, 1890, 158-170 с.
- МАКСИМОВ, С. В. О перспективах возрождения системы профилактики преступлений в России. In Современные проблемы теории и практики борьбы с преступностью. Москва : Институт государства и права РАН, 2009, с. 90-102.
- МЕЛЬНИКОВ- ПЕЧЕРСКИЙ, П. И. Собр. Сочинений в 6 т. Т. III. Москва: 1963.
- МОКИЕНКО, В. М. Словарь русской бранной лексики (матизмы, обсценизмы, эвфемизмы с историко-этимологическими комментариями. Берлин : Dieter Lenz Verlag, 1995.

- МОКИЕНКО, В. М; НИКИТИНА, Т. Г. Большой словарь русского жаргона. СПб : Норинт, 2000. 716 s.
- МОКИЕНКО, В. М; НИКИТИНА, Т. Г. Словарь русской брани. Матизмы, обсценизмы, эвфемизмы. СПб : Норинт, 2003. 448 s.
- МОКИЕНКО, V. M; WALTER, H. Славянские социолекты в прошлом и настоящем. *Српски језик*. 2004, b. 9/1-2, s. 5-44.
- НАДЕЛЬ-ЧЕРВИНЬСКА, М. Жаргонные элементы современного "новояза": проблема культуры речи или уголо вной психологии? *Политическая лингвистика*. 2008. № 3, s. 64-79. [cit. 2011-05-08] Dostupné z WWW: <http://www.argotism.ru/works/nadel-chervinska-08.htm>
- НЕКРАСОВ, Н. А. Стихотворения и поэмы. Москва : Москва художественная литература, 1971. 703 s.
- НЕЧЕВИН, Д. К; БЕЛЯЕВА, Л. И. Шеф сыскной полиции Санкт-Петербурга Иван Дмитриевич Путилин: Сочинения в двух томах. Москва : Олма Пресс, 2003. 479s + 607 s.
- НИКИТИНА, Т. Г. Толковый словарь молодежного сленга: Слова непонятные взрослым. Москва : Астрель, 2003. 736 s.
- НИКИТИНА, Т. Г. Молодежный сленг: Толковый словарь. Москва : Астрель, 2004.
- НИКОЛАЕВНА, Б. Н. Бодуеэн де Куртенэ – редактор словаря В. Ф. Гранхтенберга "Блатная музыка" ("Жаргон Тюрьмы"). *Русская и сопоставительная филология: Лингвокультурологический аспект*. Казань 2004, s. 176-181
- НИКОНОРОВ, М. Сборник жаргонных слов и выражений, употребляемых в устной и письменной речи преступным элементом. Москва 1978.
- Об условном языке прежних волжских разбойников. *Московский телеграф*. 1828, № 23, s. 382-383.
- Объяснение нескольких слов условного языка волжских разбойников. *Московский телеграф*. 1823, № 4, s. 352-353.
- ОЛЕЙНИК, А. Н. Тюремная субкультура в России: от повседневной жизни до государственной власти. Москва : ИНФРА, 2001. 418 s.
- ОЛЕЙНИК, А. Н. Жизнь по понятиям: институциональный анализ повседневной жизни "российского простого человека". *Полис*. 2001, № 2, s. 40-51.

- ПАНОВА, М. Н. Этика речевого общения на государственной службе. *Русская речь*. 2002, № 5, s. 31-40.
- ПЕТЕРСОН, М. Н. Язык как социальное явление. In Уч. зап. Ин-та языка и литературы. Т. I. Москва : 1927, s. 3-21.
- ПЕТРОВ, В. З фольклору правопорушників. *Етнографічний вісник*. 1926, Кн 2, s. 43-60.
- ПОЛИВАНОВ, Е. Д. Где лежат причины языковой эволюции? In За марксистское языкознание. Москва : Федерация, 1931, s. 36-53.
- ПОЛИВАНОВ, Е. Д. О блатном языке учащихся и о славянском языке революции. In За марксистское языкознание. Москва : Ферерация, 1931, s. 161-172.
- ПОЛИВАНОВ, Е. Д. Статьи по общему языкознанию. Москва : Наука, 1968. 376 s.
- ПОЛИВАНОВ, Е. Д. Стук по блату. In За марксистское языкознание. Москва : Ферерация, 1931, s. 152-160.
- ПОПОВ, В. М. Словарь воровского и арестантского языка. Киев : Печатня С. П. Яковлева, 1912. 128 s.
- ПОТАПОВ, С. М. Словарь жаргона преступников (Блатная музыка). Москва : Нар. ком. внутр. дел., 1927. 196 s.
- ПИРОЖКОВ, В. Ф. Законы преступного мира молодежи (криминальная субкультура). Тверь : ИПП Приз, 1994. 320 s.
- ПЛУЦЕР-САРНО, А. Большой словарь мата. Т. I. СПб : Лимбус Пресс, 2001. 390 s.
- ПЛУЦЕР-САРНО, А. Большой словарь мата. Т. II. СПб : Лимбус Пресс, 2005. 536 s.
- ПЛУЦЕР-САРНО, А. Библиография словарей "воровской", "офенской", "разбойничьей", "тюремной", "блатной", "лагерной", "уголовной" лексики, изданных в России и за рубежом за последние два столетия. *Логос*. 2000, № 2, s. 74-80.
- ПРИЁМЫШЕВА, М. Н. «Записки» сыщиков как источник по изучению и лексикографическому изучению русского языка XIX века. In Волков, С. Св., Мжельская, О. С. Русское слово в историческом развитии (XIV-XIX века). Материалы секции "Историческая лексикология и лексикографии" XXXVII

Международной филологической конференции. 11-15. марта 2008 г. СПб: Нестор-История, 2009. 100 с.

- ПРИЁМЫШЕВА, М. Н. Из истории употребления слов аргю и жаргон в русском языке. *Русская словесность*. 2006, № 3, с. 56-60.
- ПРИЁМЫШЕВА, М. Н. О словарях воровской речи XIX века. *Русская речь*. 2009, № 1, с. 84-88.
- ПРИЁМЫШЕВА, М. Н. Тайные и условные языки в России XIX. в. 2 ч. СПб : Нестор-История, 2009. 465 с. + 695 с.
- ПРИЁМЫШЕВА, М. Н. Тарабарская грамота. *Русская речь*. 2007, № 4, с. 106-110.
- ПУТИЛИН, И. Д. Среди убийц и грабителей. Москва : Современник, 1995. 412 с.
- ПУТИЛИН, И. Д. Очерк некоторых видов воровства в Петербурге In НЕЧЕВИН, Д. К., БЕЛЯЕВА, Л. И. Шеф сыскной полиции Санкт-Петербурга Иван Дмитриевич Путилин: Сочинения в двух томах. Т. I. Москва, с. 356-375.
- Путеводитель по Одессе и ее окрестностям. Одесса : издательство В. В. Скидана, 1889. 555 с.
- РАЗИНКИН, В. С. Воры в законе. И преступные кланы. Москва: Криминологическая ассоциация, 1995. 104 с.
- РАКИТИН, А. И. Клеймение преступников в Российской Империи. [cit. 2012-03-09] Dostupné z WWW: <http://murders.ru/kleymenie.html>
- Раскольническая переписка. *Православный собеседникъ*. 1866, апрель, с. 263-278.
- РЕВЗИН, И. И. К семиотическому анализу «тайных языков». In Симпозиум по структурному изучению знаковых систем. Москва : АН СССР, 1962, с. 33-37.
- РОССИ, Ж. Справочник по ГУЛАГУ: В 2 ч. Москва : Просвет, 1991. 548 с.
- РОЗЕНТАЛЬ, Д. Е; ТЕЛЕНКОВА, М. А. Словарь-справочник лингвистических терминов. Москва : Просвещение, 1985. 399 с.
- РЫБНИКОВА, М. А. Об искажении и огрубении речи учащихся. *Родной язык в школе*. 1927, № 1, с. 243-245.
- САЙГУШЕВ, Н. Разбойники на волге. *Волга*. 1993, № 1, с. 163-168.
- САЛЯЕВ, В. А. О социальных диалектах русского языка. *Русский язык в школе*. 1995, № 3, с. 76-80.

- САМОЙЛОВ, Л. Путешествие в перевернутый мир. *Нева*. 1989, № 4, s. 150-164.
- САТТЕРУЭЙТ, М. Патология насилия. *Эксперт*. 2006, № 15, s. 84-88.
- СЕЛИЩЕВ, А. М. Язык революционной эпохи. Из наблюдений над русским языком последних лет (1917-1926). Москва : Работник просвещения, 1928. 248 s.
- СЕРЕБРЕННИКОВА, Б.А. Территориальная и социальная дифференциация языка. In *Общее языкознание. Формы существования, функции, история языка*. Москва : Наука, 1970, s. 452-501.
- СИДОРОВ, А. Жиганы, Уркаганы, Блатари. Подлинная история воровского братства. 1917-1940 гг. Москва : Эксмо, 2005. 384 s.
- СИДОРОВ, А. Песнь о моей Мурке. История великих блатных и уличных песен. Москва : ПРОЗАиК, 2010. 368 s.
- СИДОРОВ, А. Словарь современного блатного и лагерного жаргона. Ростов на Дону: Гермес, 1992. 176 s.
- СИРОТИНИНА, О. Б. Элитарная речевая культура и хорошая речь. [cit. 2012-02-08] Dostupné z WWW: <http://gramota.ru/index.html>
- СКАЧИНСКИЙ, А. Словарь блатного жаргона в СССР. Нью-Йорк : Silver Ages Press, 1982. 246 s.
- СКВОРЦОВ, Л. И. Об оценках языка молодёжи (жаргон и языковая политика). *Вопросы культуры речи*. 1964, № 5, s. 45-70.
- СКВОРЦОВ, Л. И. Профессиональные языки, жаргоны и культура речи. *Русская речь*. 1972, № 1, s. 48-59.
- СКИБА, В. А. „Хотите угол? (О жаргоне)“. *Русская словесность*. 2006. № 3, s. 73-79.
- СМИРНОВ, Н. А. Слова и выражения воровского языка, выбранные из романа Вс. Крестовского «Петербургские трущобы». Т. IV. Санкт Петербург, 1899, Кн. 3, s. 1065-1087.
- Собрание выражений и фраз, употребляемых в разговоре Санкт-петербургскими мошенниками. *Северная пчела*. 1859, № 282, s. 1129-1130.
- СОЛЖЕНИЦЫН, А. И. Один день Ивана Денисовича. In *Солженицын, А. И. Один день Ивана Денисовича. Рассказы 60-х годов*. СПб : Азбука-классика, 2010, s. 5-142.
- СОСНОВ А. Даёшь экзамен на чин? *Литературная газета*. 2002, № 37, s.

- СТАВИЦЬКА, Л. Арго, жаргон, сленг. Київ : Критика, 2005. 464 с.
- СТАВИЦЬКА, Л. Український жаргон. Словник. Київ : Критика, 2005. 120 с.
- СТАВИЦЬКА, Л. Українська мова без табу. Словник нецензурної лексики та її відповідників. Київ : Критика, 2008. 453 с.
- СТАЛИН, И. В. Марксизм и вопросы языкознания. Москва : 1950.
- СТОЙКОВ, С. Социальные диалекты (На материале болгарского языка). *Вопросы языкознания*. 1957, № 1, с. 78-84.
- СТРАТЕН, В. В. Арго и арготизмы. In Труды комиссии по русскому языку. Ленинград: 1931, Т. I., с. 111-147.
- ТАЙБАКОВ, А. А. Преступная субкультура. *Социологические исследования*. 2001, № 3, с. 90-93.
- ТЕРЦ, А. Отечество. Блатная песня. *Синтаксис*. 1974, № 4, с. 72-118.
- ТОНКОВ, В. А. Опыт исследования воровского языка. Казань : Татполиграф, 1930. 90 с.
- ТОНКОВА, Е. Г. Междометия в русском арго. In: Слово в словаре и дискурсе. Сборник научных статей к 50-летию Харри Вальтера. Москва : Элпис, 2006, с. 375-383.
- ТОНКОВА, Е. Г. Об изучении морфологических особенностей русского арго. *Вопросы когнитивной лингвистики*. 2007, № 1, с. 105-106.
- ТОЛЛ, Ф. Настольный словарь для справок по всем отраслям знания. Справочный энциклопедический лексикон. Т. I.-II. СПб : Издание Ф. Толла, 1863 -1864.
- ТРАХТЕНБЕРГ, В.Ф. Блатная музыка: «жаргон тюрьмы». Санкт Петербург: Тип. А. Г. Розена, 1908. 116 с.
- ТРОФИМОВСКИЙ, И. А., Офени. *Русский вестник*. 1866, Т. LXIII, с. 559-593.
- Тюремный Чернобыль. In Информационный бюллетень Российского исследовательского центра по правам человека. 2002. Права человека в России. [cit. 2011-07-08] Dostupné z WWW: http://www.hro.org/editions/hrc/01/01_13.php
- ТРУБАЧЕВ, О. Н. Этимологические мелочи. In Этимология 1964. Москва : Наука, 1965, 131-134 с.
- Уголовная Россия. Тюремны и лагеря. Серия сборников документов и материалов с социологическим комментарием. Выпуск первый – Тюремный

- мир глазами политзаключенных. Москва: Общественный Центр Содействие, 1993. 287 s.
- УСПЕНСКИЙ, Б. А. Избранные труды. Язык и культура. Т. II., Москва : Gnozis, 1994. 687 s.
 - ФАБРИЧНЫЙ, П. Язык каторги. *Каторга и ссылка*. 1923, № 6, s. 177-178.
 - ФАСМЕР, М. Этимологический словарь русского языка. Т. I-IV. Москва : Прогресс, 1964-1974.
 - ФЛЕГОН, А. За пределами русских словарей. London : Flegon Press, 1973. 408s.
 - ФОН-ЛАНГЕ, В. В. Преступный мир: Мои воспоминания об Одессе и Харькове. Одесса : Типография Л. Нитче : 1906. 64 s.
 - ФРИДМАН, М. Еврейские элементы «блатной музыки». In Язык и литература. Т. VII. Ленинград 1931, s. 131-138.
 - ХАРИПОВ, Р. А. Укорененность тюремных и криминальных практик в культуре современного российского общества. *Мир России*. 2008. № 3, s. 132-148.
 - ХИМИК, В. В. Поэтика низкого, или Просторечие как культурный феномен. СПб : Филологический факультет СПбГУ, 2000. 272 s.
 - ЧАЛИДЗЕ, В. Уголовная Россия. Москва : СП Терра, 1990. 395 s.
 - ЧЕРНЫХ П. Я. Историко-этимологический словарь современного русского языка: В 2 т. Москва : Русский язык, 2002.
 - ЧЕРНЫШЕВ, В. И. Терминология русских картежников и ее происхождение. In: Сборники статей под редакцией проф. А.В. Щерба. Ленинград : Асадемия, 1928, s. 45-68.
 - ЧЕХОВ, А. П. Остров Сахалин. Москва : Художественная литература, 1984. 447 s.
 - ЧИЖ, В. Ф. Достоевский как психопатолог и криминолог. In Болезнь Н. В. Гоголя: Записки психиатра, Москва: Республика, 2001, s. 287-418.
 - ШАЛАМОВ, В. Т. Очерки преступного мира. Вологда : Грифон, 2000. 173 s.
 - ШАПОВАЛ, В. Миф об арго. *Родина*. 2006, № 8, s. 48-49.
 - ШАРАНДИНА, Н. Н. Арготическая лексика в романе В. В. Крестовского «Петербургские трущобы». In *Вестник Тамбовского университета. Гуманитарные науки*. 2000, № 2, s. 93-98.

- ШАРАНДИНА, Н. Н. Классификационные модели кодов Л. Прието и У. Эко применительно к татуировкам преступников. *Вопросы когнитивной лингвистики*. 2008, № 1, s. 89-93.
- ШВЕДОВА, Н. Ю. Толковый словарь русского языка с включением сведений о происхождении слов. Москва : Азбуковник, 2007. 1175 s.
- ШМЕЛЁВА, Е. Я. Речевой портрет «нового русского» как героя анекдота и литературного персонажа. In Крысин, Л. П. Современный русский язык. Социальная и функциональная дифференциация. Москва : Рос. академия наук 2003, s. 527-534.
- ШОР, Р. О. Язык и общество. Москва: Работник просвещения, 1926. 152 s.
- ЯДРИНЦЕВ, М. Н. Русская община в тюрьме и ссылке. СПб : А. Моригеровского, 1872. 719 s.
- ЯКУБОВИЧ, П. Ф. В мире отверженных. Записки бывшего каторжника 1896-1899, Т. I-II. СПб : Ред. Журнала Русское Богатство.
- BALDAEV, D. C.; VASILIEV, S.; SIDOROV, A. Russian criminal Tattoo. Encyklopaedia. Volume III. London: Fuel, 2008. 400 s.
- COOPER, B. Russian underworld slang and its diffusion into the standart language. *Australian Slavonic and East European Studies*. 1989, № 3.2, s. 61-89.
- CLEMMER, D. The Prison Community. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1940.
- GALLER, M; MARQUESS HARLAN, E. Soviet Prison Camp Speech: A Survivor's Glossary. Wisconsin: The university of Wisconsin Press, 1972. 216 s.
- LIND, J. C. The Language of the Gulag: A Study of Soviet Prison Slang. *The Language Quaterly*. 1994, № 1-2, s. 97-103.
- VON TIMROTH, W. Russian and Soviet sociolinguistics and taboo varieties of the russian language (argot, jargon, slang and "mat"). München : Verlag Otto Sagner, 1986. 155 s.
- JAGIĆ, V. Die Geheimsprachen bei den Slaven. Sitzungsberichte d. philosophish-historischen Classe d.K. Academie d. Wissenschaft. 1896, Bd 133, s. 41-63.
- CALVET, L. J. L'Argot en 20 Leçons ou comment ne pas en perdre son français. Paris : Payot et Rivages, 1993.

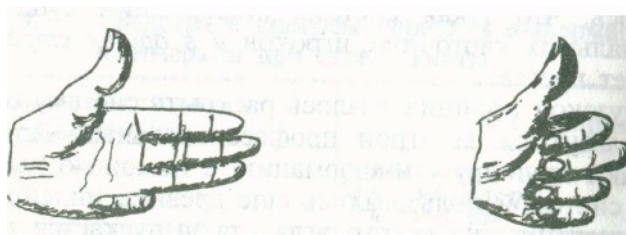
- GIRAUD, P. L'Argot. Paris: Presses Universitaires de France, 1958. 128 s.
- GIRAUD, R. L'Académie d'argot. Paris: Masson et Cie, 1971. 213 s.
- RAI-GONNEAU, E. Vie de Kain bandit russe et mouchard de la tsarine. Paris: Institut d'études slaves, 2008. 383 s.
- TCHOUGOUNNIKOV, S. Les discours linguistiques sur l'argot de la pègre en russe moderne In: Beliakov, V. La société russe à travers les faits de langues et les discours. Dijon: Editions Universitaires de Dijon, 2009, s. 149-157.
- APPLEBAUM, A. Gulag. Historie. Praha-Plzeň: Pavel Dobrovský – Beta a Jiří Ševčík, 2004. 605 s.
- BABKA, L. Solověcký koncentrační tábor – unikát sovětského gulagu. *Historický obzor*. 2002, č. 1-2, s. 24-32.
- ČECHOVÁ, M.; KRČMOVÁ, M.; MINÁŘOVÁ, E. Současná stylistika. Praha: ISV, 2008. 381 s.
- ČERNÝ, J. Dějiny lingvistiky. Olomouc: Votobia, 1996. 517 s.
- DAVID, M. K problematice mluvy vězeňské. In Sborník přednášek z V. konference o slangu a argotu v Plzni 7. -9. února 1995. Plzeň: 1995, s. 154-159.
- DLOUHÁ, O. Rusko-český odborný slovník policejné právní terminologie a kriminálního slangu. Praha: Police History, 2000. 256 s.
- DVOŘÁK, L. Эй, чувак! Ruský slang aneb Český hambář jazyka ruského. Praha: Horizont, 1995. 182 s.
- GROSSMANN, M. Historie Solovek. *České vězeňství*. 1997, č. 4, s. 46-47.
- GROSSMANN, M.; ROZTOČIL, V. Ruskojazyční. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2005. 119 s.
- HÁLA, J.; SOUDKOVÁ, P. Jak mluví čeští vězni – místo a úloha vězeňského argotu. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2002. 58 s.
- CHÝLOVÁ, H. K expresivitě ve slangu. In Slang a argot. Plzeň: Západočeská univerzita, 2008, s. 92-98.
- INCIARDI, J. A. Trestní spravedlnost. Praha: Victoria Publishing, 1994. 795 s.
- JAKLOVÁ, A. Budeme argot nově definovat? *SaS*. 1999, roč. 60, s. 283-300.
- JUNG, C. G. Analytická psychologie. Její teorie a praxe. Praha: Academia, 1993. 205 s.
- KRÁTKÝ R. Hantýrka pro samouky. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1965. 104 s.

- KLEMPERER, V. Jazyk Třetí říše – LTI poznámky filologovy. Jinočany: H & H, 2003. 299 s.
- KOPEČNÝ, F. K původu termínů slang, argot, hantýrka a žargon. *Naše řeč*. 1981, roč. 64, s. 76-80.
- LICHÁČOV, D. S.; PANČENKO, A. M. Smích Staré Rusi. Praha: Odeon, 1984. 218 s.
- OBERPFALCER, F. Argot a slangy. In *Československá vlastivěda III*. Praha: SFINX Bohumil Janda, 1934, s. 311- 375.
- ODALOŠ, P. Úvahy o pojme Argot. In *Slang a argot*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2008, s. 18-24.
- OUŘEDNÍK, P. Šmírbuch jazyka českého. Praha: Paseka, 1992. 451 s.
- POGODIN, N. Aristokrati. Praha: Orbis, 1961. 101 s.
- SCHEINOST, M., JARKOVSKÁ, L., LUPTÁKOVÁ, M., KREJČOVÁ, S., Výzkum cizích státních příslušníků v českých věznicích. Praha, 2004. [cit. 2012-02-18] Dostupné z WWW: <http://www.ok.cz/iksp/publikace.html>.
- Slovník nespisovné češtiny. Praha: Maxdorf, 2006. 460 s.
- SVOBODOVÁ, J. K problematice kriminálního slangu v ruštině. In *Slang a argot*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2008, s. 99-105.
- TROST, P. O pražském argotizování. *Slovo a slovesnost*. 1935, č. 1, s. 106-108.
- UHER, F. Nová modifikace argotu? In *Sborník přednášek z IV. konference o slangu a argotu v Plzni 9. -12. února 1988*. Plzeň: 1989, s. 393-406.
- ZUBATÝ, J. Studie a články. Svazek I. Výklady etymologické a lexikální. Část 1. Praha: Česká akademie věd a umění, 1945. 399 s.

Přílohy

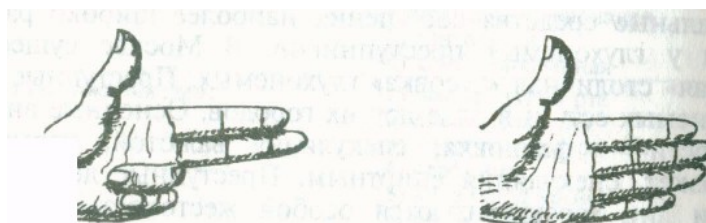
Příloha 1

Ручная феня

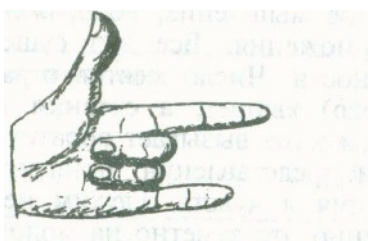
Вассер - Dej si bacha!

Ломка - Prověř nováčka!

Куш - Velká suma peněz

Стоять на атасе, на стреме - Být na strážì

Кошмар - Obtíž při krádeži

Финяк - Finský nůž

Рвать когти - Utíkat, skrývat se

Грузить - Brát na sebe cizí vinu

Форшмачить - Klamat

Понтоваться - Předstírat, divit se

Совать рога - Plést se do cizích věcí **Взять машину - Obstarat si pistoli**

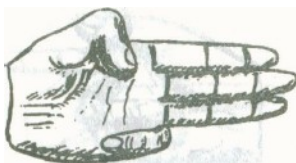

Отшкворить - Znásilnit

Фофан - Naivní, lehce oklamatelný člověk

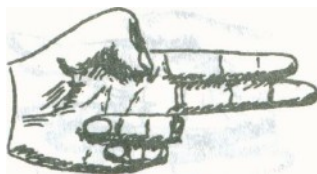

Козел - Cizák či pasivní homosexuál **Забить баки - Odvrátit pozornost**

Опалялся - Být dopaden policií

Поставить на уши - Olouřit

Жмануть - Vzít silou

Сбоку два - Sledují nás

Опустить - Znásilnit

Стукач - Práskač

Замочить - Zabít, zlikvidovat

Převzato z Пирожков, В. Ф. Законы преступного мира молодежи (криминальная субкультура).

АБРАШКА ТЕРЦ, КАРМАНЩИК ИЗ ОДЕССЫ

Абрашка Терц – карманщик из Одессы,
А Сонька-блядь известна всей Москве.
Абрашка Терц всё рыщет по карманам,
А Сонька-блядь хлопочет о себе.

Абрашка Терц собрал большие деньги,
Таких он денег сроду не видал,
На эти денежки он справил именинки
По тем годкам, которые он знал.

Купил он водки, водки и селедки,
Созвал гостей и сам напился пьян,
И кто с гитарой, кто с пустой рукою,
А сам Абрашка взялся за баян.

На Молдаванке музыка играет,
А Сонька в доску пьяная лежит.
Абрашка Терц ей водки наливает
И речь такую он ей говорит:

«Зануда Сонька, что ты задаёшься?
Подлец я буду, я тебя узнал.
Я знаю всех, кому ты отдаёшься,
Косой мне всё по пьянке рассказал.

Теперь вся улица с меня смеётся,
Никто мене проходу не дает,
Никто мене теперь не поддаётся,
И всё, гадючий род, через тебя».

Пřevzato z Жиганец, Ф., Абрашка Терц, карманщик из Одессы. [cit. 2012-06-04] Dostupné z WWW: <http://www.proza.ru/2011/09/14/636>

Пříloha 3 Příklady přísah

Пřísaha	Důsledky nedodržení přísahy
Легавым буду!	Ztrácí svůj status ve skupině
Слово пацана!	Пřísaha mladistvých, jestliže nedodrží, stane se otrokem a méněcenným členem
Век свободы (воли) не видать!	Pokud nedodrží, musí hrubě narušit pořádek ve vězení, aby dostal další flastr
Хай мой рот натуральный х... сосет!	Může být sexuálně zneužit
Пусть меня в ж... вые...т!	Může být sexuálně zneužit
В рот е...ть, х... сосать, век свободы не видать!	Ztrácí své postavení a stává se členem nejnižší kasty-homosexuálů
Божусь на себя, на палец...	Uteče z místa detence či sám sebe připraví o prst
Бл... буду!	Ztratí respekt u ostatních
Клянусь зоной	Musí utéct ze zařízení, kde se nachází
Кем мне быть?	S dotyčným si mohou dělat, co chtějí

Пřevzato z Пирожков, В. Ф. Законы преступного мира молодежи (криминальная субкультура); Александров, Ю. К. Очерки криминальной субкультуры.